

సంపాదకుడు

డాక్టరు. కే. యన్. కేసరి

సంపుటము ౭.] జనవరి 1935 [సంచిక ౧౧.

Printed at Lodhra Press, Egmore, Madras.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఈసచిత్రమాసపత్రిక సాలుచందా రు. 4. అర్ధ సంవత్సరపుచందా రు. 2. అంతకుతక్కువకాలపరిమితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0-6-0 అణాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభము చేయవచ్చును. విడికాపీలు వలయువారు వానివిలువ మేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును. వీ. పీ. పద్ధతి వ్యయమూలకము.

ప్రకటనరేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందీయవలసినవస్తువులనుగూర్చి ప్రకటించుట కీపత్రికఎంతయు అనువైనది. ఉంచబడినరేట్లుఇవి: ఒకేతూరికి పూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటనఛార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లింపవలయును. అర్ధసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలములకు కంట్రాక్టుతీసికొనుచో నూటికి 12½ తోసివేత. కాలుపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకొనజాలము. ప్రత్యేకస్థలములరేట్లకొఱకు వ్రాయునది.

ఏజెంట్లు

వేఱొకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటింపబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకువ్రాయునది.

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండవలయును. సంగ్రహముగనుండిన శీఘ్రప్రచురణకు వీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతోవ్రాయవలయును. ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లలు పంపిన వాపసుచేయబడును. వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తరములు పెంచకుండుటలెస్స. విమర్శనార్థము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసములను అందుకొనుచు ఈవఱకు వ్రాయుచుండినరీతిని ఇక కార్డులువ్రాయజాలము. రిప్లయికార్డువ్రాసిననే జవాబుఈయబడును.

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో ఆయామాసములందు వెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ తేదీతరువాత చేరలేదనివ్రాయుచోతిరుగకాపీలుపంపజాలము. చిరునామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరనివారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయునది.

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుఉండుచో 1-వ తేదీకి 10 దినములుముందుగనే తెలుపవలయును. ఇట్లుతెలుపనిచో కాపీలు తిరుగ పంపజాలము.

చందాముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారికి ఆయామాసములయందు తెలుపబడును. ఈసూచన చూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యథారీతిని పోషింప చందాదారులనుప్రార్థింతుము. చందాదారులుగనుండ ఇష్టములేనిచో ఆసంగతి వెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారులుగఉండ ఇచ్ఛగింపమని లేఖాముఖమున తెలుపుటగాని చేయనిచో తరువాతసంచిక వీ. పీ. గా పంపగలము.

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగచేర్చుకొనుమని వ్రాయుఉత్తరములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డర్లు, పోస్టలుఆర్డర్లు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతరమైన యావత్తు ఉత్తరములు డాక్టరు కే. యన్. కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎగ్మూరు,మదరాసు అను చిరునామాకేవ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తుల పేర ఎంతమాత్రముపంపకూడదు.

అబ్బాయి అల్లరి పెడుతూవుంటే దానికొక కారణ ముంటుంది.

వైద్యుల నడిగితే మందిస్తారు.

కుఱ్ఱవాళ్లు చికాకు పెడుతూవుంటే తిట్టకూడదు-డాక్టరుతో చెప్పాలి. డాక్టర్లంటారు—ఎ. డి వైటమిన్లు, కాల్సియం, భాస్వరం తక్కువైతే పిల్లలు యెముకలు పళ్లు, నరములు బలహీనములై వారు చికాకు పెడుతూవుంటారని.

వైద్యులు 60 యేళ్లాయను.సిపార్సు చేస్తున్న మందు.

స్కాట్సు ఎమల్షను—ఇది. చక్కని కాడ్లివరు ఆయిలుతో తయారవును-జీవనమును పెంచెడి ఎ వైటమిను, కాల్సియము గ్రహించి యెముకలను పండ్లను దిట్టపఱచు డి వైటమినున్ను దీనిలో విశేషించి వుండును. దీనిలో ఫోస్ఫరసు కూడా కలియును గనుక సాదా కాడ్లివరు ఆయిలుకంటె మూడు రెట్లు ఎక్కువ గుణము నిచ్చును.

కాడ్లివరాయిలుకంటె ఇది తియ్యగా వుంటుంది. కనుక పిల్లలు సంతోషంగా తిని చక్కగ జీర్ణించుకుంటారు.

ఊపిరితిత్తులకు కూడ చాలా మేలు చేయును. ఇది శరీరమునకు పుష్టిని చులుకు తనమును యిచ్చును గనుక దీనితో బాటు ఊపిరితిత్తులలో ఉండే రోగములు కూడా మాయమగును. జబ్బుపడి నీరసించినవారు దీనిని సేవించిన యెడల కొంచెము రోజులలో కోలుకుంటారు.

ఆశ్చర్యము, యదార్థము.
స్కాట్సు ఎమల్షను కాడ్లివరు ఆయిలుకంటె మూడురెట్లు గుణము, వెన్నకంటె 80 రెట్లు యెముక పుష్టి, 8 రెట్లు జీవనపుష్టి యిచ్చును- ఒక చమ్చాఎమల్షను 2 పైంట్లపాలు, 2 కోడిగ్రుడ్ల గుజురు, 12 పౌనుల బనానాలతో తుల్యము.

SCOTT'S Emulsion

స్కాట్సు ఎమల్షను

స్కాట్సుఎమల్షను యేమిచేయగలదు? యెములకను మాంసమును బలపరచును, నరములకు పుష్టినిచ్చును,ఊపిరితిత్తులకు రోగమురాకుండా కాచును,రక్తమును శుద్ధి చేయును, జబ్బులురాకుండా కాపాడును.

మండీవర్తకులు
ఇంపీరియల్ కెమికలు ఇండస్ట్రీసు (ఇండియా) లిమిటెడు.
కలకత్తా, బొంబాయి, మదరాసు, లాహోరు, రంగూను, కొలంబో, కాన్పూరు,పాట్నా, అహమదాబాదు, కొచిను, కాలికట్టు, విశాఖపట్నం, కరాచి, అమృతసరము.

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

బాపట్ల: ఎల్. వి. మనోహరరావు.

తెనాలి: కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రెప్రజంటేటివ్ ఆఫ్ న్యూస్.

మచిలీపట్టణము: ఎస్. బి. లింగమ్, చీఫ్ ఏజంటు.

హైదరాబాదు: ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, సుల్తాన్ బజారు.

నిడదవోలు: తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రిగారు.

తాడేపల్లిగూడెం: కాశిరాజు శ్రీరాములుగారు. [లిమిటెడ్.

జెమ్‌షెడ్‌పూర్: టి.వి. రమణయ్యగారు, C/o ది ఇండియన్ హ్యూమ్‌పైప్ కంపెనీ,

బరంపురం: ఎన్. కె. మూర్తి అండ్ సన్స్.

గుంటూరు: వెల్‌కం అండు కంపెని. మైసూరు: స్టూడెన్ట్సు హాలు.

సామర్లకోట: ఆరాధ్యుల మూటయ్యగారు, మర్చంటు.

పిఠాపురం: ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్ర న్యూస్ఏజెన్సీ.

రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం: ఎ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు.

మదరాసు: వై. నారాయణగారు, 364 ఎస్ప్లనేడు.

బెంగుళూరు కంటోన్‌మెంటు: ఆనందా బుక్‌డిపో. ఏలూరు: బి. విశ్వనాధంగారు.

తణుకు: నడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూసుఏజంటు.

బెజవాడ: ఆంధ్రా ఇన్‌డస్ట్రియల్ స్టోర్సు, బకింగుహామ్‌పేట.

ఒంగోలు: తాతా జాలయ్యశెట్టిగారు, వర్తకులు.

రంగూను: వి. భగవతిశాస్త్రిగారు, న్యూసుఏజెంటు 241 ఫేర్‌వీధి.

చిత్తూరు: వాటంబాటి వెంకటరమణయ్యశెట్టిగారు 163 బజారురోడ్డు.

సికింద్రాబాదు: కె. సుందరరావుగారు Cloth Mills Agent. పా.గాసుబజారు.

విజయనగరం: ఇవటూరి సుందరశివరావుగారు.

నరసాపురం: వై. సత్యనారాయణగారు. [షాప్స్.

ఖరగ్‌పూర్: ఆర్. వి. రమణయ్య, స్టోర్స్ క్లర్క్., బి. ఎన్. ఆర్ వై. వర్క్

కొవ్వూరు: కె. సి. చెన్నకేశవయ్యర్. గూడూరు: సి. సి. సుబ్బయ్య, మర్చెంటు.

కాకినాడ: నున్నా బాలకృష్ణరావు న్యూస్‌బాయ్ అండు కో.

అనకాపల్లి: సివాజీ న్యూస్ ఏజన్సీ.

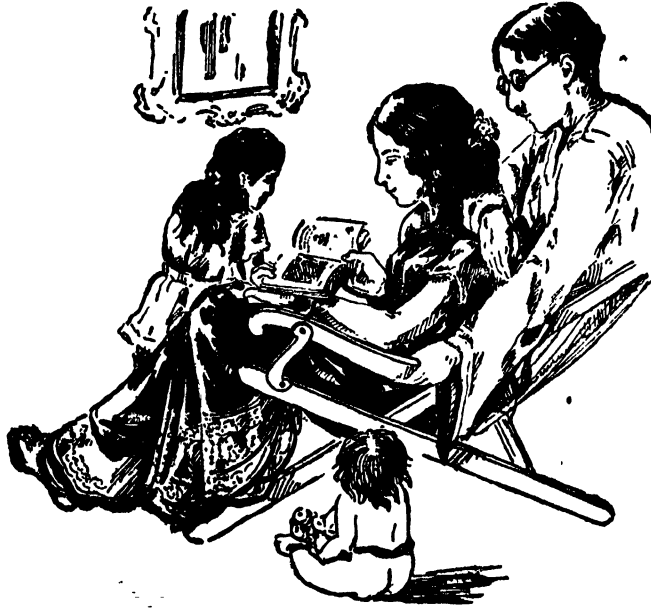
నెల్లూరు: సి. సుబ్బరావు అండు కో.

భీమవరం: వంగల అచ్చుత రామయ్య, మేనేజరు నెహ్రూ ఖద్దర్ స్టోర్సు.

గుడివాడ: శ్రీ శివరామ అండు కో.

హిగిన్‌బాతమ్ స్టాలులవద్ద దొరకును.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

బాలపాపలే దంపతుల ప్రేమబంధము

స్త్రీకి మాతృస్థానము గౌరవప్రదము. ఆమెకు గృహాయాజమాన్యము లభించును. ఆత్మానందము కలిగించును. భర్తకు తనయెడల భక్తి ప్రేమ భావములు దినదిన మభివృద్ధినందును. దీని కంతటికిని కారణము?

మాతృత్వమే!

మాతృత్వమునకె ప్రతి స్త్రీయును ఆసగొనును. ముద్దుబిడ్డను కర కమలములం దిడుకొని ఆడించు తలంపు స్త్రీకి మెక్కుడు.

స్త్రీకి లభించవలసిన యీ మహోన్నత స్థానమునకు ఆటంకములను కల్పించు గర్భాశయ రోగములను దూరముచేయవలయును. ఇందులకు లోధ్ర సేవనమే రాజమార్గము.

లోధ్ర

వనితల ఋతుదోషాది రోగములకు వజ్రాయుధము.

లోధ్ర యెల్లెడల దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

విషయసూచిక

మనస్స్వాతంత్ర్యము (తృతీయభాగము); ప్రాణంపెట్టిన భర్త; భక్తి ప్రసూనమంజరి; భద్రాద్రి రామశతకము; శ్రీ జనార్దన శతకము; హిందూదేశ భూగోళము; పూలదండ; వాసవి; ఆర్యవైశ్య యువజన సంఘనివేదిక;

కళంకమును తొలగించుడు; ఉదయిని; క్షమాపణ; కీ|| శే|| వి. ఆర్. సరస్వతిగారు; నైజామురాష్ట్ర తృతీయాంధ్ర మహిళాసభ.

త్రివర్ణచిత్రము

'సందేశము'

ఛాయా చిత్రములు

వివరములు

శ్రీ బేగం సుల్తానె మీర్ అమీన్ ఉద్దీన్.

శ్రీ మీర్ అమీర్ ఉద్దీన్ గారి సతీమణి. ఈ దంపతు లిపుడు యూరపు దేశమున సంచారము చేయుచున్నారు. సాంఘిక సేవ జేయుట వీరి ముఖ్యాశయము.

శ్రీ ధర్మపారాయణి లక్ష్మీదేవమ్మగారు.

మెటర్నిటీ హాస్పిటలున కీ కరుణామయి రూ. 50000 ల విరాళ మొసగెను శ్రీ మైసూరు మహారాజావా రీమె ఔదార్య మునకు మెచ్చి ధర్మపారాయణీ బిరుద మొసగిరి.

శ్రీమతి ఆర్. యం. లాజరస్.

లోనవాలా మునిసిపల్ సభ కీమె నూత్నముగా నుపాధ్యక్షు పదవి నొందినది.

శ్రీమతి హీరావతి జెన్ మన్ సుఖ్‌లాల్.

బరోడాలో ఆర్యకన్యాలయమునకు రూ. 50000 విరాళ మిచ్చిన వదాన్యురాలు.

శ్రీమతి అశాకుమారి ఓజా.

12 ఏండ్ల బాలికామణి. సంగీతమందు గొప్పప్రజ్ఞగలిగి అనేకము లైన పోటీ పరీక్షలలో స్వర్ణపదకము లాదిగాగల బహుమానము లందియున్నది.

పఠానుల బలపరాక్రమము

కాశ్మీరపుకోళ మీాసు కావలయును

మానవులందరును బలిష్ఠముగను దార్ఢ్యముగను జన్మింపరు. కాని శరీరమునుపట్టి పీడించే నిస్సత్తువను నిర్మూలించి నిగనిగలాడు దేహముతో నిండు ఉత్సాహముతో అవయావముల పుష్టితో హాయిగానుండు టవసరము. అది మానవుని జన్మహక్కు. అందులకై ప్రతి ప్రాణియు ప్రయత్నింపవలయును.

దేహమందు రక్తము—నిష్కళంకమగు ఉష్ణ రక్తము ప్రవహించుచో దేహమునకు ఆరోగ్యము, ప్రాణికి ఆనందము, జీవితముయెడల ఉత్సాహము ఉండగలదు. జీవాధారమగు ఉష్ణరక్తమును వృద్ధిచేయుటకు సాధనము అమృతకంటె వేరులేదని చెప్పకతప్పదు. శుష్కించిపోయిన మానవుని మన్మధునిగ చేయును. పిరికివానిని పరాక్రమునిగ మార్చును. మందబుద్ధిని బుద్ధిమంతుని చేయును.

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

రక్తహీనత, మలబద్ధము, అజీర్ణము, కీళ్ళనొప్పులు, సోమరితనము, మేహవ్రణములు, ముఖసంకటములు, నిస్సత్తువ, కడుపులో మంట మొదలగు వ్యాధులను నివారించి శరీరమునకు కాంతిని, ముఖమునకు తేజస్సును ఇచ్చును. ఈ మేలైన యౌషధమువలన నెందరో ఆరోగ్యవంతులైనారు.

12 ఔ. రు 3. 6 ఔ. రు 1—10 లు.

అమృత యెల్లడల దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

స్త్రీలు — హక్కులు

గతసంవత్సరము నవంబరునెల 24 వ తేదిని భారతదేశమునం దన్నిప్రాంతములయందును స్త్రీలహక్కులనుగూర్చి సభలు జరుపఁబడినవి. ప్రస్తుతము హిందూ మహమ్మదీయ ధర్మశాస్త్రములద్వారా వారికి సిద్ధించు హక్కులు స్వల్పాతి స్వల్పములై, వారిని పురుషుల దయాధర్మ భిక్షలపై ఆధారపడవలసినవారినిగా జేయుచున్నవి. వీనినిమార్చి క్రొత్తహక్కులను సంపాదించుటకుగా శాసనసభలలో పెట్టఁబడు బిల్లులు నెగ్గకున్నవి. జాయింటు పార్లమెంటరీ కమిటీవారి యెదుట యీ సంగతి మొఱపెట్టుకొనఁ బడినను, వారు తమనివేదికయందు వీనినిగూర్చి మౌనముద్ర వహించిరి. కాని యీ సమస్యను గూర్చి యొదలు తాటస్థ్యమువహించినను స్త్రీలుగాని వారిపక్షము వహించి పోరాడు పురుషనాయకులు గాని మిన్నకుండక తగినంత పెద్దదైన ఆందోళనము చేయుటకు సంకల్పించుకొనియే యున్నారు.

ప్రస్తుతము భారతనారీమణుల కెట్టిహక్కులున్నవో, వారు స్వతంత్రముగ అభివృద్ధిపొందవలెనన్న యెట్టిహక్కులు వారికుండవలెనో, ప్రస్తుత చట్టము లెట్లు సవరించవలెనో మొదలైన విషయములనెల్ల స్థిరపరచుటకు 'అఖిల భారత విచారణకమిటీ'నొకదానిని స్థాపించవలెనని అఖిల భారత మహిళాసభవారు చేసిన తీర్మానమును బలపరచుచు అనేక మహిళాసభ లాదినమున తీర్మానమును

ప్యాసుచేసినవి. ఈ విచారణసంఘములో పెక్కుఱు అనధికారవర్గమువారును కొందరు నారీమణులును నుండవలెనని అన్నిటను తీర్మానింపఁబడెను. ఈ సభలలో ప్రసంగించి యీ తీర్మానమును బలపరచినవారిలో కేవలము స్త్రీలేకాక అనేక పురుషులు, న్యాయవాదులు, దేశనాయకులు గూడ నుండిరి. దీనినిబట్టి స్త్రీ జనాభిమానులెల్ల రును వారికి కొఱవడుచున్న హక్కులను గూర్చియు సంపాదించ దలచుకొన్న హక్కులను గూర్చియు ఎంతతీవ్రముగ ఆలోచించు చున్నదియు తెలియ నగును.

'ఇదివరకు స్త్రీలకు లేని హక్కులేమి, ఇప్పుడు వచ్చే హక్కులేమి, ఈ వచ్చే హక్కులు వారికి లేకున్నంతమాత్రమున కలిగిన కుందకమేమి, వచ్చినయెడల వారు మిన్నుముట్టెడిదేమి' యని కొంద రడుగ వచ్చును. స్త్రీలకు ఆస్తివిషయములో ఇవతల తండ్రివద్దనుంచిగాని అవతల భర్త వద్దనుంచిగాని సంక్రమించు హక్కులేమి యును ప్రస్తుతమున లేవు. తండ్రి ఆస్తి అంతయు కొడుకులు పంచుకొందురు. కూతు ళ్లకుకాని భార్యకుగాని యేమియునుండదు. పుత్రవతి కాని స్త్రీకి వైధవ్యము కలిగినచో పెనిమిటిఆస్తి అతని అన్నదమ్ములకు జ్ఞాతు లకు పోవును. స్థిరాస్తిని బ్రతికియున్నన్నాళ్లు అమ్ముకోకుండా తినవచ్చును. అది పెద్ద దైనచో దాని రాబడి జీవనోపాధికి సరి పోవునుగాని చిన్నదైనచో అమ్ముకోనిదీ తిండికే చాలదు. అయినను,ఒంటిపూట తిండి తోను ఒంటిగుడ్డతోను మాడవలసినదే. లేదా యాచనకో పరాయియింట చాకిరీకో దిగవలసినదే. అత్తింటివారును పుట్టింటి వారును కాస్త మర్యాదస్థులై ఆమె కంతటి గతి రాకుండ చేయదలచినచో, వారి పెట్టు పోతలకు లోవడి ఆమె కాలక్షేపము చేసు కొనవలసినదే. వృద్ధాప్యములో కాని రోగ దశలో కాని ఆమెను కనిపెట్టి పరిచర్య సేయువారు బంధువర్గములో నెచ్చటనునుం డరు. ఏలనన ఆమె నిరాస్తిపరురాలు, ఆమె నుండి వారికి సంక్రమించున దేమియు నుండదు. ఆమెకు సంపూర్ణాధికారము కలిగిన యాస్తి ఒక్కటియే; తల్లిదండ్రులు కన్యా దాన మప్పుడిచ్చిన యాభరణములు, అత్త వారు కంతనాడు పెట్టిన నగలు, పెనిమిటి తదుపరి ముచ్చట కిచ్చిన వస్తువులు. ఇవి యన్నియు స్త్రీధన మనుపేరట వ్యవహ రింపఁబడును. ఆమె చనిపోయిన పిమ్మట ఈ నగలు పుత్రికలున్న పుత్రికలకును లేకున్న పెనిమిటికిని సంక్రమించును.

స్త్రీల కింతవరకుమించి స్థిరచరాస్తులపై హక్కులు లేనంతమాత్రమున వారి స్థితి అధ్వాన్నముగ నున్నదని విదేశీయు లూహిం చ నవసరములేదు. ఆస్తిహక్కులు లేకున్నను

ఆమె గృహరాజ్ఞీత్వమున కెట్టి కొదువయును లేకుండెడిది. తండ్రులు తమ ఆస్తికి కుటుంబ గౌరవమునకును తగినట్లు ఆభరణములును వరకట్నములును ఇచ్చి ఆడపిల్లలకు పెద్ద సంబంధములు చేయుచున్నారు. పెనిమిటులు వారివారి దర్జాలకు తగినట్లు భార్యల కంగ రంగవైభోగములను గూర్చుచున్నారు. అనేక కారణములవలన ఆస్తి సేకరణము, వ్యవహారణము, వ్యయము, అమ్మకము మొదలగు వానిలో ఆడవారి మాటకూడ పైకెక్కి గౌరవింపఁబడుచునే యున్నది. పుత్రులు ఎంతె డబ్బైనను వెచ్చించి తమతల్లులకు నోములు వ్రతములు, దానములు ధర్మములు, యాత్రలు తీర్థములు చేయించుచునే యున్నారు. అయినను ఇది యెల్లయు అభిమానపురస్సరముగను, గౌరవపూర్వకముగను, కీర్తికాముకముగను మాత్రమే జరుగుచున్నది కాని, తండ్రులుకాని, పెనిమిటులు పుత్రులుకాని మూర్ఖులై వారినిగూర్చి శ్రద్ధ తీసుకొనక వారికోరికలను సౌఖ్యములను తృణీకరించినచో న్యాయస్థానములకేగి సాధించుకొనుటకు స్త్రీలకు హక్కులులేవు. అథవావారు దావాచేసినను కోర్టువారు సందర్భముల నాలోచించి యేదో యిప్పించవలెనే గాని, ఇంతకు డిక్రీ యియ్యవలెనని చట్టరూపకమగు నిర్బంధములేదు. వ్యవహారములు సాఫీగా జరిగినన్నాళ్లు సరే; లేనియెడల స్త్రీలు నోరుమూసుకొని ఊరుకొనవలసినదే.

అందఱు తండ్రులు, పుత్రులు, పెనిమిటులు ఒక్కరీతివారుగా నుండరు. తమ కనుకూలముగ వర్తించినన్నాళ్లేవారు పుత్రికలను, భార్యలను, తల్లులను నెత్తిమీద పెట్టుకొందురు, లేనిచో దిగనాడుదురు. స్త్రీలకు గౌరవవంతమగు జీవనోపాధి కావలెనన్నచో వారు పైవారి చిత్తవృత్తుల ననుసరించుచు వారి చెప్పుచేతలకు లోనై వర్తించవలెను. లేక యేమాత్రము స్వాతంత్ర్యము కావలెనన్నను వారికి విరోధులై నిరాధారులు కావలెను.

ఇది స్వాతంత్ర్యయుగము; స్త్రీలకును స్వాతంత్ర్యయుగమే. ఇది ప్రజాప్రభుత్వయుగము; స్త్రీలును ప్రజలే, వారును ప్రభుత్వమునందు పాల్గొనువారే. ఇది ప్రజాహిత జీవనయుగము; స్త్రీలును వంటిళ్లను వత్తులపెట్టెలను విడచి ప్రజాహితవృత్తులకు దిగుచున్నారు. ఇది నిర్బంధోచితవిద్యావిధానయుగము; స్త్రీలును విద్యాశాలలయందు వెలయుచున్నారు. ఇది ఉన్నతోద్యోగములు స్వయంసంపాదనలయుగము; స్త్రీలును వానిలోనికి దుమికి వన్నెకెక్కుచున్నారు. పూర్వమే 'ఆడమళయాళము'లోనో తప్ప తక్కిన ప్రపంచములో స్త్రీలు వెనుకకు తగ్గియుండి పురుషులకు సర్వమును విడచి

వారి పెట్టుపోతలకును అదుపాజ్ఞలకును లోఁబడి యుండువారు. ఇప్పుడు వారి యుదాహరణమును కొంతవర కనుకరించి సకల వ్యవహారములలోను పురుషులతో భాగస్వాములై తమవ్యక్తిత్వమును దృఢ పరచుకొనుచున్నారు-ప్రపంచమునం దన్ని ఖండములలోను నారీయుద్యమము వెల్లివిరిసి ప్రవహించుచున్నది.

భారతమాత గ్రుడ్డిదికాదు—తన పుత్రికా రత్నములకు కళ్ళువిప్పినది. వారును ఈ యుద్యమమునందు దుమికి తమ అసాధారణ ప్రజ్ఞను విశదముచేయుచున్నారు. ఇతర దేశములలో స్త్రీలహక్కులకొర కనేక పోట్లాటలు యుద్ధములు, హడావిడులు, ఉప న్యాసములు, ప్రచారములు జరగవలసి వచ్చెను. భారతదేశమునం దట్టి అసం దర్భము లేవియును లేక సర్వమును శాంతము గను సక్రమముగను జరిగిపోవుచుండుట ప్రశంసాపాత్రము. దీనికి కారణము ప్రభుత్వము వారియెడల సుముఖమైయుండుటయు, దేశీ యనాయకులు సంస్కారులై వారికి వెను కండగనిలుచుటయు నై యున్నది. నేడు స్త్రీలు వకీళ్లగుటకుగాని, విద్యావతులగుటకుగాని, శాసనసభ్యులగుటకుగాని, కాంగ్రెసుప్రెసిడెం ట్లగుటకుగాని, జైళ్లకుపోవుటకుగాని, పోలీ సుద్యోగములుచేయుటకుగాని అడ్డువా రెవ్వ రును లేరు - సరేగదా ప్రోత్సహించువారు పెక్కుఱుగలరు. జాయింటు సెలెక్టుకమిటీ వారు స్త్రీవోటర్లసంఖ్య హెచ్చించి వారి కృతజ్ఞతకు పాత్రులైనారు.

కాని యిట్టి పైపై పూతలవలననే వారికి సమగ్రస్వాతంత్ర్యము సిద్ధించు ననుకొనుట వెఱ్ఱి. వారి కార్థికస్వాతంత్ర్యము లేనిచో ఈ స్వాతంత్ర్యములెల్లయు వ్యర్థములగును. ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము తక్కిన స్వాతంత్ర్యముల కెల్లను పునాది. అర్థములేనివారి వోటులు శ్రీమంతుల కమ్ముకొంటకు తప్ప మరియొ దుకును పనికిరావు. వానివలన స్త్రీలకు నష్టమేకాని లాభములేదు. తమ ప్రతికూలు రకే తమవోటుల నీయవలసిన దుస్థితి వారికి పట్టుటలో ఆశ్చర్యముండదు. ప్రజాపరిపాల నముతో పాటు ప్రజల ఆర్థికసౌభాగ్యము కూడ హెచ్చుచున్ననే అది నిజమైన ప్రజాపరి పాలనమగును లేకున్న నేతిబీరకాయ వరుస యగును. విరివిచేయఁబడిన స్త్రీలహక్కు లతోఁబాటు ఆర్థికహక్కులకొఱకు కూడ స్త్రీలు ఆందోళనచేయఁగడంగుట యెంతయు సమంజసము. తల్లిదండ్రుల కడుపునపుట్టిన మహాపుణ్యమునకుగా స్త్రీలకుగూడ పురుషు లతోబాటు కొంత ఆస్తిహక్కు వుండవలెను. అప్పుడు పుత్రుల సౌకర్యములకుగా పుత్రి కల సౌకర్యముల నసడ్డచేయవలసిన స్థితి తండ్రులకు పట్టదు. తండ్రు లప్పుడు పుత్రి కలకు కేవల విలాసమునకు ముచ్చటకు గాక

ఒక బాధ్యతతో విద్యలను కళలను నేర్పింతురు. పురుషుల ఆస్తిని, విద్యను, యోగ్యతను చూచి యోగ్యమైనవారు పిల్లలనీయవచ్చునట్లే, స్త్రీలయాస్తిని, కళలను, శీలమును చూచి యోగ్యమైనవారు వివాహమాడవత్తురు. కన్యాశుల్క-వరశుల్కములను చెల్లించవలసిన పాతకము తలిదండ్రులకు తప్పిపోవును. ఆడపిల్లలయందలి అభిమానముచే మగవారినిగాని మగవారిపై అభిమానముచే ఆడవారినిగాని తలిదండ్రులు నష్టపరచవలసిన ఆవశ్యముండదు.

వివాహమైనపిమ్మట భార్యాభర్తలొకరి కష్టసుఖములలో నొకరెట్లో ఒకరి ఆస్తి అప్పులలోకూడా నింకొకరట్లు భాగస్తులగుచున్నారు. భర్త్రనంతరము సంతానముతోఁబాటును, సంతానములేకున్న తా నొక్కతెయు భర్తఆస్తిక స్త్రీ హక్కుదారగుట న్యాయము. ప్రస్తుతచట్టము భర్త్రనంతరము పుత్రికలను భార్యను నిరాధారులనుగాజేసి ఆస్తిని జ్ఞాతుల కిచ్చివేయుచున్నది. ఆస్తిహక్కుల విషయములో స్త్రీల పుట్టువు నొక లవలేశముగానైనను బరిగణింపకున్నది. ఈ అన్యాయమును వెంటనే తొలగించవలెను స్త్రీధి అని కొంత నిర్ణీత భాగముగు ఆస్తి హక్కుగాయేర్పడకున్నన్నాళ్లు ఆమె తండ్రికో, భర్తకో, పుత్రునికో బంధులకో బానిసయై యుండవలసినదే— భార్య అనంతరము ఆమెఆస్తికి భర్త వారసుడగుచుండగా అతని అనంతర మామె కాకుండుట కేవల మన్యాయము-ప్రస్తుత విధానమునందు మాత్ర మామెకు బందుగులు లోపము చేయుచున్నారా యనునది యొక ప్రశ్న కానేరదు. లోపము చేయకుండ రక్షించుట యెట్లనునదియే శాసననిర్మాతల ఆశయమై యుండవలెను. ఈ ఆశయమున కనుకూలమగురీతిని సవరణలను సూచించుట నియమింపఁబడబోవు కమిటీవారి విధాయక కృత్యమైయున్నది.

'మగవాని చేతిబిడ్డ ఆడదాని చేతిఆస్తి వృద్ధికిరాక క్షీణించు' నను భావము మాసిపోవలెను. దూబరాగొండులును, మితవ్యయులును గూడ నిరువురలోను నుందురు. ఆర్థికాధికారము మూర్ఖులను దుర్వ్యయపరాయణులుగను, సజ్జనులను సద్వ్యయపరాయణులుగను నొనరించును. స్త్రీ పురుషుల కిరువురకును ఆస్తిపైని సమాన స్వాతంత్ర్యమును హక్కును నున్నచో ఇరువురును కలసికాని దానిని దుర్వ్యయ మొనరింపలేరు. భార్యాభర్తలలో నొకరు కాకపోయిన నొకరైనను సదాశయు లుందురు. కనుక, ఇరువురకును ఆస్తియందు హక్కునేర్పరచుటవలన ఆస్తికి ఛిద్రత తొలగి యెక్కువ స్థిరత్వము సద్వ్యయమును కలుగును-కమిటీవారీ సంగతికూడ ఆలోచించవలెను.

ఆర్థికహక్కు స్వయంవ్యక్తిత్వమునకు పోషణకారి, రాజకీయహక్కులకు పునాదు అగుటయేకాక సాంఘికహక్కులకుకూడ పెట్టని కోట. వివాహపుహక్కుకూడ దీనితో దానంతట అదే సిద్ధించును. హక్కుతోకూడ బాధ్యతలు మీదపడి వివేకము ధైర్యము పెంపొందును. స్త్రీల దాస్యవిమోచన కింతకంటె తరణోపాయములేదు. ఈ హక్కు రానిదే వారికి రాజకీయముగ నెట్టి అభివృద్ధియు కలుగనేరదు.

జాయింటుపార్లమెంటరీకమిటీవారు స్త్రీల కొసంగిన వోటు హక్కులలో ఒక త్రోవయు తెన్నును కానరాదు. కొన్నిరాష్ట్రములలో స్త్రీలకు ఫలానావారి భార్యలమని చెప్పుకో కున్న వోటుహక్కు సిద్ధించదు. ఒక్కవిద్యాధికురాలన్న కారణముననే వోటుహక్కు స్త్రీకి కొన్నిరాష్ట్రములలోనే సిద్ధించుచున్నది కాని అన్నిరాష్ట్రములలోను లేదు. సింధుఒరిస్సాలలోని స్త్రీలకు రాష్ట్రీయశాసనసభలలోగాని కేంద్రసభలలోగాని స్థానములు ప్రత్యేకింపబడలేదు. మిలిటరీ ఉద్యోగస్థులు, నాన్‌కమిషన్‌డు ఉద్యోగస్థులు, పూర్తిగా సైన్యములోనే సేవచేసిన సిపాయిలు మొదలగువారి భార్యలకు, విధవలకు, పెన్షను ఒసగబడుచున్న తల్లులకు మాత్రము వోటుహక్కు లొసంగబడినవి. స్త్రీలకు వోటుహక్కు యివ్వడము పురుషులు చేయు సైనికసేవకు లంచమా? లేక వీరి ఓటులు ప్రభుత్వపక్షపాతులకు తప్పక వచ్చునను నమ్మకమా? ఆ అంతస్తులో ఉండే ఇతర స్త్రీలకుకూడా ఆ హక్కు నేల విస్తరించరాదు? ఇట్టి అనాగతములన్నియు తొలగించుమని స్త్రీలుచేసిన విన్నపములన్నియు పెడచెవిని పెట్టబడినవి. ఏర్పడబోవు కమిటీవారిట్టి వెల్లయు సవరించునట్లు స్త్రీసమాజము లాందోళనము చేయవలెను.

బెజవాడనుండి శ్రీమతి తుర్లపాటి రాజేశ్వరమ్మగారు మాకును ఇతర పత్రికలకును వ్రాసిన 'కాంగ్రెసు సంఘముల ఎన్నికలు—స్త్రీల హక్కులు' అను వ్యాసమునుండి స్త్రీలహక్కులను స్థిరపరచుటకు నూతనముగ అసెంబ్లీ కెన్నుకొనబడిన అభ్యర్థులు మిక్కిలి ఉత్సాహములేక తటస్థముగ నుందురని అనుమానించుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. పార్లమెంటు సెలెక్టు కమిటీవారు మన కితరవిధముల నెట్టి అన్యాయము లొనరించినను స్త్రీ వోటర్ల సంఖ్యను చాలా విపులముచేసిరనుట కాటంకములేదు. ఇక ముందు భావిభారతసౌభాగ్యనిర్మాణము మొక్క పురుషులచేతిలోనే లేదు. స్త్రీలు కూడ తమ బాధ్యతలు నిశ్చయించుకొని కాంగ్రెస్సును కౌన్సిళ్లను ముట్టడించి తమ నిశ్చితాభిప్రాయములను విశదీకరించి పోరాడవలెను. రాష్ట్రీయ అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘములలోని సభ్యత్వములు సగమైనను స్త్రీలును స్త్రీయుద్యమాభిమానులును వశమొనర్చుకొనవలెనని శ్రీమతి రాజేశ్వరమ్మగారు చేసిన హెచ్చరికను ఆంధ్రనారీమణులు లక్ష్యమునం దుంచుకొందురు గాక!

భోగిపండుగ

వఝ్ఝల వేంకటేశ్వరకవిగారు, బి. ఏ.

అది పుష్యమాసం. దరిద్రులపాలిటి భాగ్యదేవత వలె పగలంతా ప్రకాశించిన సూర్యుడు మెల్లమెల్లగా అస్తమిస్తున్నాడు; భయంకరమైన చలీ, అంధకారం, క్రమక్రమంగా ప్రపంచాన్ని ఆవరించ మొదలుపెట్టేయి. ఒకొక్కళ్లే యిళ్లకు చేరుకుంటున్నారు ప్రజలు. చలిబాధనుంచి తప్పించుకోడానికి దుస్తులు లేని బీదవాళ్లవలె ఆకులురాల్చిన మోడుమానులు సాధారణంగా కనిపిస్తున్నాయి. అక్కడక్కడ, హాయిగా వెచ్చగా పరిపూర్ణశరీరాచ్ఛాదనచే చలిబాధఅంటే తెలీకుండా సుఖించే ధనవంతుని రీతిగా ఒకొక్కక్క చెట్టుమాత్రం పండబారిన ఆకులతో నిండుగా ఉన్నాది. భగవంతుడు సృష్టించిన ప్రాణులలో మనుష్యజాతి తప్ప తక్కినవన్నీ స్వతస్సిద్ధమైన రక్షణోపాయములచే ఆ చలిబాధలేకుండా సుఖంగా ఉన్నాయి. మనుష్యులలో మాత్రం అందుకు విపరీతంగా, ధనవంతులు అన్యజీవప్రసాదితములైన కంబళ్లను కప్పుకొని సుఖమనుభవిస్తున్నారు; బీదవాళ్లు మాత్రం చలిబాధనుండి తమ్ము తాము రక్షించుకోలేక కష్టమనుభవిస్తున్నారు.

అదొక పూరిల్లు. ఒకవసారాలో కుంపటినిండా నిప్పులుపోసుకుని దానిచుట్టూ నలుగు రాడపిల్లలు పోగై చలికి తాళలేక కాచుకుంటున్నారు

‘అబ్బా చలీ. ఆటుంటాపదవే బుచ్చక్కయ్యా!’ అన్నాది మధుర కొంచెం ముందుకి జరుగుతూ.

“అయితే వుండు మరి తోశేస్తావేమిటి? నాకు మాత్రం చలికాదూ?” అని విసుక్కుంటూ కొంచెం జాగాయిచ్చింది శశిరేఖ.

“ఉండేశశీ! అస్తమానం నువ్వేనా? చేతులు తియ్యి, నాకుయేమిసెగ తగల్లేదు.” అని సరోజ శశిరేఖచేతులు తీసివేసింది.

“మాడే పెద్దక్కయ్యా! చిన్నక్కయ్య నన్ను కాచుకోనియ్యకుండా ఉంది?” అంది శశిరేఖ

“రోజా! నువ్వేనా ఊరుకుందూ? యిలామనం దెబ్బలాడుకోవచ్చునా? మనం అందరం కాచుకోవాలి. మధూ! నువ్విలాగా, నాదగ్గిర కూచుందూగాని.” అని సుభద్ర వాళ్లతగువు తీర్చింది.

“అయితే పెద్దక్కయ్యా, రేపేకదే భోగి? మాకు మూడ్రోజులు శలవుకూడానూ!” అంది మధుర.

దానిమీద శశిరేఖ అందుకున్నాది “మరి భోగికి మనకి కొత్తబట్టలు ఇస్తుందికదే అమ్మ? అవును, నేను అడిగితే మొన్న అలాగే అంది.”

“కొత్తబట్టలూ, పండుగడబ్బులూ లేంది పండుగేమిటి?” అని విసుక్కుంటూ సరోజ తన వుద్దేశం కూడా చెప్పింది.

అప్పుడు సుభద్ర కొంచెం ఆలోచించి నెమ్మదిగా అంది, “మనం మరి బీదవాళ్లం. మనకి కొత్త బట్టలురావడం యెలాగ?” అని తన పాతచీరవేపు చూసుకుంది.

“అయితే మరి అమ్మ అందరికీ బట్టలు కుట్టియిస్తుంది. మనకికూడా కుట్టదూ? ఆఁ, యిస్తుంది నాకుతెలుసును. నిన్నకుట్టింది చూశానులే,” అని మధుర ఆశామయ హృదయంతో అన్నాది.

“మధూ! అవి మనవికావు. ప్లీడరుగారి పిల్లలవి. వాళ్లు కుట్టినందుకు డబ్బులు యిస్తారు.”

“అయితే పెద్దక్కయ్యా? మరి రోజా అమ్మా, నువ్వూ, చిన్నక్కా, నూలుతీస్తున్నారుకదా, అది

చేయించి మనకి కుట్టకూడదూ?" అని శశిరేఖ అంది.

"శశీ! మనం బీదవాళ్ళం. అది అమ్మకొని వచ్చే లాభంతో కాలక్షేపం చెయ్యడానికి బియ్యం అవీ కొనుక్కోవద్దూ? మళ్ళీ దాచికొని నూలు వడుకుతూ ఉండాలి. బట్టలు కుట్టించుకుంటే యెలాగ?"

"అయితే కొందరుపిల్లలు మంచిమంచి బట్టలు కట్టుకోవడం, బంగారపు నగలు పెట్టుకోవడం, మనలాటి వాళ్లకి యేమీ లేకపోవడం యేమిటో?" అని వయసుకుమించిన ఆలోచనలో మునిగింది మధుర.

"పోనీ, మనకవన్నీ లేకపోతేనేమి? అమ్మా, నాన్నా ఉన్నారుకదూ? ఒకళ్లకొకళ్లం మనం ఉన్నాంకదూ? మనకింకేం కావాలి?" అని సంతృప్తికరమైన జవాబు శశిరేఖ యిచ్చింది.

ఆ జవాబుతో ఆనలుగురి హృదయాలలో ప్రేమ ఒక్కమారుగా ఉప్పొంగింది. ఆకుంపటి నిప్పులకాంతిలో వాళ్ల ముఖాలపై ఆనందవికాసం ప్రస్ఫురించింది. కాని యింతలోనే శశిరేఖ, "అమ్మఉన్నాది కాని నాన్న యేడీ? మళ్ళీ యెప్పుడు చూస్తామో కదా మననాన్నని!" అని అనగానే ఆముఖాలలో ఒకమారు విషాదచ్ఛాయలు అలవరించేయి.

పాపం నాన్న! అతడు సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో, విదేశవస్త్ర బహిష్కార ప్రచారంలో, పనిచేసి స్వార్థత్యాగియై, దేశసేవా పరతంత్రుడై చివరకి జైలులో పడినాడు. అతన్ని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని ఆ పిల్లలు నలుగురూ రెండునిముషాలు మాట్లాడలేక పోయేరు. చివరకి సుభద్రనెమ్మదిగా అన్నాది,

"ఈ యేడాది మనకి పండుక్కి కావలసినవన్నీ యెలావొస్తాయి అంది అమ్మ నాన్న జైల్లో కష్టపడుతూవుంటే మనకి పండుగ సరదాలు తీరడం యెలాగ?"

"అయితే పెద్దక్కయ్యా! మళ్లీ నాన్న యెప్పుడు వస్తాడే? మరి ఈ యేడాది నాన్నకి అక్కడపండుగ వుండదుటే?" అని మధుర అడిగింది.

"నాన్న ఉంటే ఎంతబాగుండును! నిరుడు అమ్మ నాన్నా, అందరం పండుగ చేసుకున్నాం కొత్తబట్టలు కట్టుకున్నాం. పెద్దక్కా! మళ్లీపండుక్కేనా నాన్నరాడుటే?" అని ఆత్రుతతో శశిరేఖ కూడా అడిగింది.

"శశీ! నాన్నవొస్తాడులే! అదృష్టంబాగుంటే మళ్లీ భోగికి అందరం కలిసి హాయిగా పండుగ చేసుకుంటాం." అని సుభద్ర సమాధానం చెప్పి శశిరేఖను మధురను సంతోషపెట్టింది.

"అయితే మనకి రేపు పండుగలేదూ?" అని సరోజ ప్రశ్నించింది.

"లేకేమి? ఉంది. అమ్మ మనందరికీ తెల్లవారగట్లే నీళ్లుపోస్తుంది. మనకేమేనా పిండివంట చేసి పెడుతుంది. మనమందరం కలిసి సరదాగా ఆడుకుంటాము."

అని సుభద్ర చెల్లెళ్లకు సంతోషం కలిగించింది. ఆక్షణం సుభద్రహృదయంలో ఒకానొక సంచలనం కలిగింది. పూర్వస్మృతులు ఆమె భావాన్ని కలగించేయి. తనకు చాలా బాల్యమందే పెళ్లికావడం, పండుక్కి తన భర్తరావడం, మొదలైన మధుర మధుర భావాలు ఆమె మనసులో స్వప్నములవలె మెరుపులవలె గోచరించినవి. ఇపుడామె వితంతువు, జ్ఞానవతి. ఆ మాధుర్యము అప్పుడే నశించింది. ఆ బాలిక తన దుస్థితి గ్రహించింది; తన జీవితంలో ఇక మాధుర్యం లేదనుకుంది. ఆమె నేత్రాల్లోంచి రెండు పెద్ద అశ్రుబిందువులు బహిర్గమించేయి కాని శశిరేఖా మధురలు గ్రహించలేదు. సరోజ గ్రహించి ఉంటుంది. సుభద్ర కన్నీళ్ళుతుడిచివేసి మనోవైకల్యం

కప్పిపుచ్చి కొంతసేపు నీరవంగా ఊరుకుంది. సరోజ ప్రసంగాన్ని సాగించింది.

"మధూ! నువ్వు తెల్లారకుండా చలిలో లేస్తావా?"

"ఏమీ, నేనుమాత్రం నీళ్లుపోసుకోననుకున్నావా యేమిటి? తెలివిరాకపోతే అమ్మ లేపుతుంది. లేకపోతే పెద్దక్కయ్య. ఏమే పెద్దక్కయ్యా?"

"లేపుతాను లే మధూ!"

"మరి మనం భోగీమంటవేసి కాచుకుంటాం కదూ?" అని శశిరేఖ అంది.

"అలాగేకాని అక్కయ్యా! మరి మనకి కొనుక్కోడానికి అమ్మ డబ్బులివ్వదూ?" అని సరోజ శశిరేఖ మాటకి జవాబురాకుండానే సుభద్రని అడిగింది.

"రోజా! పెద్దదానివి కదా నువ్వుకూడా డబ్బులడగడమేనా? అమ్మ కష్టపడి నూలువడికి బట్టలు కుట్టి తెచ్చినడబ్బు మనతిండికి చాలడమే కష్టం." అని సుభద్ర సమాధానం చెప్పింది.

"అయితే నేనుమాత్రం కష్టపళ్ళేదూ? బడికి వెళ్ళేటప్పుడు నా బట్టలు చింకివనీ, నాకు సరుకులు లేవనీ, నన్ను పిల్లలు ఉడికిస్తూవుంటే నాకెంత కష్టంగావుంటుంది. ఏమే బుచ్చక్కయ్యా! మనం మాత్రం కష్టపడలేదుటే?" అని మధుర అంది:

ఆమాటలకి సరోజ నవ్వింది. అందరూ నవ్వేరు. అప్పుడు సుభద్ర అంది,

"మనం బీదవాళ్లం అవడంచేత కదా మనకీ కష్టాలు. మన నాన్నకి మునపట్లాగే ఉద్యోగం పోకుండా లావుగా డబ్బుంటేనే, యెంత బావుండును!"

"అయితే పెద్దక్కయ్యా! మరి నువ్వావాళ మనం రాజుగారి పిల్లలకంటే సుఖంగా ఉన్నాం అన్నావు కదూ? వాళ్లకి డబ్బున్నా సుఖం లేదన్నావు కదూ?"

"అవునే మధూ! అలాగేనే! మన పనులు మనం చేసుకుంటాం. కులాసాగా ఆడుకుంటాం. మనకి కాకపోతే మరెవళ్లకి సుఖం?"

ఈవిధంగా నలుగురూ మర్నాటి పండుగను గురించి ముచ్చటించుకుంటున్నారు కుంపటికాచుకుంటూ. సుభద్రకో పదిహేనూ, సరోజకి పన్నెండూ, శశికి పదీ, మధురకు ఎనిమిదేళ్లూ వయస్సు. వాళ్ల తండ్రి జైలుకుపోయి యింకా సంవత్సరం కాలేదు. రెండు సంవత్సరాలు కఠినశిక్ష అనుభవించవలసి ఉంది. మొదట్లో అతడు గవర్నమెంటులో నెలకు వందరూపాయల జీతంమీద ఉద్యోగంచేస్తూ వుండేవాడు. ఆరోజుల్లో కుటుంబం సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తూవుండేది. కాని అనంతరం అతడు దేశసేవాపరతంత్రుడయ్యేడు. ఉద్యోగంపోయింది. అయినా లక్ష్యపెట్టలేదు. అతడు ఉద్యోగముచేసే రోజుల్లో అతని తల్లి ఉండేది. ఆమె ప్రోద్బలంవల్ల అతడు సుభద్రను బాల్యంలో పెళ్లిచేసేడు. పెళ్లి చేసిన రెండు సంవత్సరాల్లో తల్లీ, అల్లుడూ, క్రమంగా చనిపోవడం తటస్థించింది. అది మొదలు అతని హృదయంలో పరివర్తనం కలిగి సాంఘిక దురాచారములవంకనూ, దేశదారిద్ర్యాదులవంకనూ అతని దృష్టి మరలింది. ఇప్పటివరకూ రెండవ కుమార్తెకు పెళ్లిచేయలేదు. అతడు స్వార్థత్యాగియై దేశహితార్థియై కార్యరంగంలో ప్రవేశించినాడు. అది మొదలు అతనికీ, అతని కుటుంబానికీ కష్టాలు ప్రారంభం. ఇప్పుడు అతని భార్య నూలు వడకడం, బట్టలు కుట్టడం మొదలైన వృత్తులవల్ల కుటుంబపోషణ జరిగిస్తూ భర్త రాకకోసం నిరీక్షిస్తున్నాది. సుభద్ర, తల్లికి సంసారవిషయంలో సహాయం చేస్తున్నాది. సరోజ గృహకృత్యాలలో తోడ్పడుతూ,

ఇంటిదగ్గిరే చదువూ మొదలైనవి నేర్చుకుంటున్నాది. శశిరేఖా, మధురా, బడికి వెళుతున్నారు.

ఆనాటి సాయంకాలం చీకటిపడుతూవుంటే బాలికలు మాట్లాడుకుంటూవుండగా, లక్ష్మిదేవి వాళ్ల అమ్మ వంటింట్లో వండుతున్నాది. సుభద్ర లేచి బుడ్డీదీపం వెలిగించింది. ఇంతట్లోకి పోష్టు జవాను ఉత్తరంఅంటూ గుమ్మంలోపడవేసి వెళ్లిపోయేడు. 'ఉత్తరం! ఉత్తరం!' అంటూ ఆత్రుతతో నలుగురూ వీధిగడపలోకి పరుగెత్తేరు. సుభద్ర ఉత్తరంతీసి ఎడ్రసు చదువుతూంది. "నే చూస్తా నియ్యవే" అంటూ సరోజా, శశిలేఖా, మధురా గంతులువెయ్యడం మొదలుపెట్టేరు. ఇంతట్లో వంట ముగించి లక్ష్మి పైకివచ్చి "ఏమిటా అల్లర?" అని కేకవేసింది.

"అమ్మా చూడే! ఉత్తరంవస్తే పెద్దక్కయ్య చూపించకుండావుందే!" అని మధుర ఫిర్యాదు చేసింది.

"పోనీ, నే చూపిస్తానులే, ఉండు" అని లక్ష్మీదేవి ముందుకు నడిచింది. అందరు గదిలోకి చేరుకున్నారు.

"ఏదీ సుభద్రా! ఉత్తరం యిలాతే!" అని ఉత్తరం తీసుకుని లక్ష్మి కూర్చుంది. చుట్టూ నలుగురూ మూగేరు. అందరికీ ఉత్తరం చదవడమంటే సరదా! అందరూ చూస్తూవుండగా దీపపువెలుగులో లక్ష్మి చదివింది. నాన్నదగ్గిరనుండి అని తెలియగానే ఆ పిల్లల ఆనందానికి మేరలేకపోయింది.

ఆ ఉత్తరంలో అతడు తా ననుభవిస్తూన్న కష్టాలనుగురించీ, చెరసాల యిబ్బందులనుగురించీ వ్రాయనేలేదు. తనకు సుఖంగానే కాలంగడుస్తున్నాదని వ్రాసేడు. భార్యనూ, పిల్లలనూ, చూడడానికి తనకున్న కోరికను తెలియజేసినాడు. కష్టాలకు భయపడవద్దనీ, కష్టాలలో భగవంతుడు కాపాడగలడనీ, పరోపకారదీక్ష మానవద్దనీ, తల్లి చెప్పినట్లు పిల్లలు బుద్ధిగా నడుచుకోవలసిందనీ, వాళ్లపనులు వాళ్లు చక్కగా నిర్వర్తించుకోవలసిందనీ, భోగీనాడు పండుగ చేసుకోవలసిందనీ, ప్రేమపూరితమయిన తన హృదయమును వ్యక్తపరుస్తూ అతడు ఉత్తరమును పూర్తిచేసేడు. చదువుతున్న కొద్దీ తల్లికంఠం రుద్ధమైంది. ఆమె, పిల్లలూ కొంతసేపు మాటాడలేకపోయేరు. ధీరురాలైన లక్ష్మీదేవి హృదయంలోనే దుఃఖాశ్రువులు ఉద్భవించి శాంతించేయి. తుదకు ఆమె అంది:

"చూశారా? నాన్నగారు ఎలారాశారో? మీరందరూ బుద్ధిగాఉంటే మన కెప్పుడూ కష్టాలుండవు. సుఖంగా ఉంటాము."

"మరైతే, అమ్మా, మేము నువ్వు చెప్పినట్టుగు వింటున్నాం కాదే?" అని శశిరేఖ అంది.

"అమ్మా! యిప్పుడు మనం సుఖంగా ఉన్నాం కదూ? నాన్న మళ్లీ వచ్చేస్తారు కదూ?" అని మధుర అంది.

"లేకేం చిట్టితల్లీ! సుఖంగానే ఉన్నాం. మళ్లీ నాన్నగారు వచ్చి మీరందరూ ఇంకా బాగాచదువుకొని మంచిపనులు చేస్తూవుంటే సంతోషిస్తారు."

"అలాగే ఉంటాం, అమ్మా!" అని శశి అన్నాది.

"ఇంక లెండి, రాత్రి అయిపోయింది. అన్నం పెడతాను రండి!"

అందరూ భోజనానికి లేచేర్లు.

* * * *

తెల్లవారుతూంది. పక్షులు కలకలమని అరుస్తున్నాయి. ఇంకా చీకటిఉంది. సుభద్రా, లక్ష్మీదేవీ ముందుగా లేచేరు. వాళ్లతో మధురకికూడా తెలివివచ్చింది. మధుర వెళ్లి సరోజను శశినీకూడా

లేపేసింది. అందరూ మేల్కొని పెరట్లోకి బైర్దే రారు. పాపం ఆ పిల్లల్ని చలి గజగజ వణికించేస్తున్నాది. కప్పుకోడానికి మంచి పచ్చడాలు లేవు. అయినా ఉత్సాహవశంచేత వాళ్లు ఆచలిని లక్ష్యపెట్టలేదు. లక్ష్మి నీళ్లపొయ్యిమీద నీళ్లు కాగబెడుతూవుంటే బాలికలు ఒకచోట భోగిమంట వేసేరు; వెచ్చగా కాచుకుంటున్నారు. లక్ష్మిపిల్లల్ని నీళ్లపోతకు రమ్మంది.

"రోజా! రా అమ్మా నీకు ముందు పోస్తాను."

"అమ్మా ఉండే, చలేస్తున్నాది. అందాకా శశికి పొయ్యవే?"

"శశీ! పోనీ నువ్వురా ముందు. ముందుపోసుకున్నవాళ్ళు ముత్యాలగొడుగులు!"

"వెనకపోసుకున్నవాళ్ళు వెండిగొడుగులు!" అని సుభద్ర అంది.

"అమ్మా! నే ముందువస్తానే!" అని మధుర లేచింది. సుభద్ర పుల్లపోసింది. లక్ష్మి రుద్దింది. మధుర, శశిరేఖ, సరోజ క్రమంగా నీళ్ళుపోసుకున్నారు. తరవాత సుభద్రా, ఆఖర్ని లక్ష్మికూడా పోసుకున్నారు. లక్ష్మీదేవి పిల్లలందరికీ చద్దిఅన్నం పెట్టింది. అన్నం తిన్నాక కొత్తబట్టలు లేవు కదా అని సరోజ, శశి, మధుర కొంచెం నిరుత్సాహంగా ఉండగా లక్ష్మి యింట్లోంచి మూడు పరికిణీలూ, మూడు జాకెట్లూ, కొత్తవి, ఖద్దరువి పట్టుకొచ్చింది. వాళ్ల మొగాలు పూర్తిగా వికసించి ఆశ్చర్యం కనపర్చేయి.

"అమ్మా! యెక్కడివే, ఎప్పుడు కుట్టేవే?" అని మధుర.

"అమ్మా, యేవీ కొత్తవేనే! మరి పెద్దక్కయ్య లేవన్నాదీ, యెలాగొచ్చేయే?" అని శశిరేఖ.

"అయితే అమ్మా ఈవాళ భోగికి నువ్వు చెప్పకుండా బట్టలుకుట్టి దాచేవుటే?" అని సరోజ.

"పిల్లలారా! మీకోసమే కుట్టివుంచేను" అంటూ లక్ష్మి పసుపుబొట్లుపెట్టి ముగ్గురికీ కొత్తబట్టలు తొడిగించింది. అవి చూచుకుని వాళ్ళు ఆకాశం అందుకున్నారు. పాపం, సుభద్రకు కొత్తచీర లేకపోయింది, ఆమె వాంఛించనూలేదు. లక్ష్మిసుభద్రలు ఇంట్లో పనులు సవరించుకొంటూవుండగా, రోజా, శశీ, మధూ, వీధిగడపమ్మీదికి వెళ్ళి కూర్చున్నారు. అప్పటికి బాగా యెండవచ్చింది. వీధి కలకలలాడుతూ జనంతోనిండి ఉత్సాహవంతంగా ఉన్నాది.

భోగిపండుగ అంటే ముష్టిపండుగ అని కూడా అనడంకద్దు. ఆరోజున మనదేశంలో ప్రతివీధిలోనూ ముష్టివాళ్ళు అపరిమితంగా కనిపిస్తారు అదివరకు ముష్టెత్తని వాళ్ళుకూడా కొందరు ఆరోజున భిక్షుకులౌతారు. దేశంయొక్క దారిద్ర్యం అంతా ఆనాటి భిక్షార్థుల దీనదృష్టులలో ప్రతిఫలిస్తుంది. ప్రతివీధిలోనూ పరస్పర విరుద్ధాలైన రెండు దృశ్యాలు: కటికి దరిద్రుని కడుపుమంట, స్వార్థపరుడైన ధనవంతుని యైశ్వర్యపు మత్తత!

తల్లియిచ్చిన బుట్టలో బియ్యంపోసి పెట్టుకొని మన బాలికలు కూర్చున్నారు పిడికెడేసి బియ్యం వెయ్యడానికని. కుటుంబాలతోసహా వొస్తూన్న ఆ ముష్టివాళ్ళని చూస్తే వాళ్ళకి జాలికలిగింది. అప్పుడు మధుర అంది.

"చిన్నక్కయ్యా! చూశావే వీళ్ళకి పాపం మంచి బట్టలు లేనేలేవు కట్టుకోడానికి!"

"అవునే మధూ! వాళ్ళు బీదవాళ్ళు"

"అయితే మనమూ బీదవాళ్ళమే అన్నాది పెద్దక్కయ్య?"

"వాళ్ళు మనకంటే బీదవాళ్ళు."

"చూశావే చిన్నక్కయ్యా, ఆమేడమీదనుంచొని ఆవిడ ముష్టివాళ్లని యెలాగ పొమ్మంటున్నాదో? పాపం వాళ్ళు అనుకుంటూవుంటే కోప్పడుతున్నాది కూడానూ!" అని శశిరేఖ ఎదురుగుండా వున్న మేడవేపు చూపిస్తూ అంది. మధుర వెంటనే రెండు పిడికిళ్ళబియ్యం ఆముష్టివాళ్ళకి వేసింది. ఆ మేడమీదావిడ చూచి లోపలికి పోయింది.

ఇంతట్లోకి పదకొండుగంటలైంది లోపల్నుంచి లక్ష్మీదేవి వచ్చి అంది: "పిల్లల్లారా యేంచేస్తున్నారు?"

"బియ్యం వేస్తున్నాం నేనూ, అక్కయ్యలున్నూ!" అని మధుర చెప్పింది.

"ఇంక అన్నానికి రండి లోపలికి!"

"అమ్మా అప్పుడే వంటయిందే? ఒబ్బట్లు చేశేవు కదూ?" అంది శశిరేఖ.

"చద్దికూడానూ, ఏమే అమ్మా?" అంది రోజ.

"నాకు వొబ్బట్లంటే యిష్టం" అంది మధుర.

ముగ్గురూ లేచి తల్లితో యింట్లోకి వెళ్లేరు. విస్తళ్ళువేసి లక్ష్మి వడ్డించింది పప్పూ, అన్నం, చద్దీ, పచ్చళ్ళున్నూ. నలుగురూ విస్తళ్ళముందు కూర్చున్నారు. ఇంతట్లోకి వీధులోంచి "అమ్మా కడుపు మండిపోతున్నాది. ఇంతఅన్నం పెట్టించండమ్మా!" అని ఒక ఆర్తనాదం వినబడింది వెంటనే లక్ష్మి వీధి గడపలోకి వెళ్ళింది. వెనకాతల పిల్లలు కూడా వెళ్ళేరు. ఇంటి గుమ్మందగ్గిర మాసిన చింకి గుడ్డతో ఒళ్లు కప్పుకున్న ఒక పదేళ్ల మాలపిల్ల నిలబడిఉంది.

"అమ్మగోరండీ, రచ్చించండి మీ పున్నెముంటుంది. తిండిలేదు మాఅమ్మకి, మరింకాపిల్ల లేడుస్తున్నారండీ!" అంటూ యేమేమో చెబుతూ యేడవడం మొదలెట్టింది ఆమాలపిల్ల. బాలికలు నలుగురూ దానివేపే చూస్తున్నారు. లక్ష్మీదేవి ఈమాలపిల్లని ఊరుకోమని చెప్పి దాని కథ యేమిటో కనుక్కుంది. ఆ మాలపిల్ల తల్లి ఊరువెలపల తోటదగ్గిర పాడైపోతున్న గుడిసెలో జ్వరంతో బాధపడుతూందట. వాళ్ళు నలుగురు పిల్లలుట. తిండిలేక రెండురోజుల్నుంచీ మలమల మాడిపోతున్నారట. వాళ్ళతండ్రి లేడట. ఆమాలపిల్ల ఒకధనవంతుల యింటికి వెళ్ళి ముష్టి అడిగితే, పాపం, దూరంగాపొమ్మని తగిలీసేరట. ఇది విని లక్ష్మి, బాలికలూ మిక్కిలి విచారించేరు. ఆబీదకుటుంబాన్ని రక్షించడానికి వాళ్ళు వెనకతియ్యలేదు.

"పిల్లలారా! చూశారా, మీలాటి పిల్లలే తిండి బట్టలులేక బాధపడుతున్నారట. మీఅన్నం వాళ్ళకి పెడతారా? నాకు చాలాఆనందంగావుంది. సుమా!" అని లక్ష్మిఅంది.

"అమ్మా! అయితే మనం అన్నం అక్కడికి పట్టికెళ్లాలికదే?" అంది శశిరేఖ.

"అవునే తల్లీ! మరిపట్టికెళ్లకపోతే యీ పిల్ల యెలా పట్టికెళ్లి పెడుతుంది?"

'అమ్మా! నేను వొబ్బట్లు పట్టుకొస్తానే!' అని మధుర అంది.

'అమ్మా నేను అన్నం అవీ మూట కడతాను' అంటూ సుభద్ర లోపలికి పోయింది.

'అయితే అమ్మా, వాళ్లకి బట్టలులేవు కదా, యెలాగ?' అని మధుర అంది.

'మీరు మీ కొత్తబట్టలు వాళ్లకి పండుక్కి కట్నం యిస్తారా?'

'అలాగే నేఅమ్మా!' అని శశీ, మధురా, అన్నారు. వెంటనే వాళ్లు పాతబట్టలు తొడుక్కొని కొత్తవి మూటకట్టేరు. ఈ బ్రాహ్మణ కుటుంబం చూపుతున్న ఆదరానికి ఆమాలపిల్ల ఆనందం ఆపుకోలేక పోయింది. పంచమజాతి, అగ్రజాతి, అను భేదభావం ఆకుటుం

ఘ॥ వ॥ సర్ తుకోజీరావ్ హోల్కారుగారు
శ్రీమతి మహారాణి శర్మిష్టాదేవిగారు

శ్రీ బేగం సుల్తాన్ మీర్ అమీర్ ఉద్దీన్

శానికి లేనేలేక పోయింది. తమవంటి పిల్లలను తమ లాగే మాచుకోవాలని బాలికల వుద్దేశం. మధుర బొబ్బట్లు పట్టుకుంది. శశి బట్టలు పట్టుకుంది. సరోజా, లక్ష్మి అన్నం మొదలైనవి పట్టుకున్నారు: మాలపిల్ల వెంటవెళ్లేరు. సుభద్ర యింటివద్దర ఉండి పోయింది.

11 గంటలు దాటుట వల్ల వీధిలో, ఈవింతను చాలామంది చూడలేదు. చూచినవాళ్లు ఒకరిద్దరు నవ్వుకున్నారు. ఆ వీధి చివరఉండే ఒక తాతగారు కూడా చూచేరు.

అరమైలు దూరంలో ఉన్న ఒకమామిడితోట దగ్గరకు వాళ్లువచ్చేరు. అక్కడ ఒక గుడిసెలోకి వాళ్ళని మాలపిల్ల తీసికెళ్లింది. ఒక కుక్కిమంచంలో పడుక్కొని మూలుగుతూంది మాల తల్లి. పక్కనే మూడేళ్ళపిల్లడు ఏడుస్తున్నాడు. చాపమీద మరిద్దరు రాడపిల్లలు నీరసంగా కుష్కించి ఉన్నారు.

'అమ్మా, యీ అమ్మగోరు అన్నం, యింకా యేటేటో తెచ్చినారే మనకి పెట్టడానికి!' అని మాల పిల్ల అంది. మాలది కళ్లుతెరిచింది.

'ఎవురమ్మా! మేం మాలోళ్ళం. మాయింటికెలా గొచ్చినారమ్మా! మమ్మల్ని రచ్చించడాని కొచ్చినారా? మిమ్మల్ని సూస్తే దేవతల్లా గున్నారు!' అంటూ మాలది ఆశ్చర్యం, సంతోషం, సంభ్రమం, కనపర్చింది. ఆ మాలదానికీ, ఆ పిల్లలకీ, లక్ష్మీదేవి కడుపారా భోజనం కలిగించింది. ఆ పిల్లలు ఆత్మానందంతో ఆవేళ ఆకలితీర్చుకున్నారు. చలితో వణికి పోతూన్న మాలదానికి లక్ష్మీదేవి దుప్పటీ కప్పింది. పిల్లలకి, బట్టలు కొత్తవి, తొడిగించింది. లక్ష్మీదేవి ఉపచారములతో మాలదానికి కొంత బాధతగ్గి నూతన శక్తి వచ్చింది. ఆ తరవాత లక్ష్మీదేవి, పిల్లలూ, మాలదానికి ధైర్యంచెప్పి ఇంటికివచ్చేరు. అప్పుడు వాళ్లందరికీని నిజమైన పండుగ అనిపించింది. ఇంటి దగ్గరఉన్న అన్నమేదో పిల్లలు తిన్నారు. లక్ష్మీదేవికి ఆపూట భోజనంలేదు. ఇటువంటి నిరశనదినములు ఆస్వార్థత్యాగిని ఎన్నిగడపివుంగో!

కొంతసేపటికి ఒక కుర్రవాడు వాళ్లయింటికి వచ్చేడు. ఆకుర్రవాణ్ణి మన బాలికలు ఎరుగుదురు. శశీ, మధురా బరికివెళ్లేటప్పుడు అతడుకూడా వెళ్ళడం కద్దు.

'మాయింట్లో మాతాతయ్య ఈవాళ మిఠాయీ, అవీ చేయించేరు, మధురకీ వాళ్ళకీ యివ్వాలనిఉంది, పంపిస్తామన్నారు' అంటూ ఆబాలుడు లక్ష్మీదేవి అనుజ్ఞకోసం నిలబడ్డాడు. లక్ష్మి, పిల్లలూ, మాలదానియింటికి వెళుతూన్నపుడు చూచిన తాతగారే ఆయన. ఆయనకు మంచిపిల్లలంటే ప్రేమ. భగవద్విలాసమునకు లక్ష్మి ఆశ్చర్యపడి, అలాగే అంది. కుర్రవాడు వెళ్ళిపోయి, కొంతసేపట్లో, లాడూలు, జిలేబీలు, పకోడీలు మొదలైనవి పట్టించుకొని వచ్చేడు. పిల్లలకు నాడు భోజనం లేదని గ్రహించి అవి తాతగారు పంపించేరు. బాలికల ఆశ్చర్యమూ, ఉత్సాహమూ, ఏమిచెప్పను? వాళ్ల అమ్మచేసిన పిండివంటలకంటె మంచివి లభించేయి.—అని వాళ్లు కడుపునిండా తిన్నారు.

ఆహా! లక్ష్మీదేవి ధన్యురాలు! ఆకుటుంబ జీవితం ధన్యం! ధన్యం!!

స్త్రీ చిత్తము

గోసెల నరసింగరావుగారు, బి.ఏ.

స్త్రీ హృదయము నవ్యనవనీతసదృశ మనియు సుమకోమలమనియు జెప్పనొప్పును. మన సారస్వతమందు బైనుదాహృతమైన సిద్ధాంతమునకు వేనవేలు దృష్టాంతములు గలవు. అందుc గొన్నింటిని బరిశీలింపుచో స్త్రీల చిత్తములు మెత్తనివని దోcపకపోదు.

ద్రౌపది:—అశ్వత్థామ నిశీథమునc బాండవశిబిరముcజొచ్చి, యాత్రమునc బాండవులనుభ్రాంతిచే నిద్రాసక్తులగు నుపపాండవుల నందఱినిc గఱకు మసముతో నఱికెను. అట్టియెడ పుత్త్రశోకాతురయగు యాజ్ఞసేనిని నూరార్చుచు, గాండీవి "యశ్వత్థామహంతకుని దునుమాడెద"నని ఘోరప్రతిజ్ఞcజేసి, మాధవానుగ్రహమున గురుపుత్త్రుని గట్టితెచ్చి ద్రౌపది మ్రోలc బడవైచెను. ఈసందర్భమునc బుత్త్రశోకోద్వేగావిలమానసయగు నా సాధ్వీమతల్లి శోకతాపమార్చుకొని, శిశుహత్యాజనిత పరమలజ్జాపరాఙ్ముఖుండైన యశ్వత్థామ నవలోకించి యంజలి ఘటించి కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించుచు నిట్లు వచించెను.

"భూసురుcడవు; బుద్ధి దయా
భాసురుcడవు; శుద్ధవీరభటసందోహా
గ్రేసరుcడవు; శిశుమారణ
మాసురకృత్యంబు ధర్మమగునే తండ్రీ!

పిదప ప్రతిజ్ఞాపాలనాతురుcడును, విదళితఖడ్గహస్తుcడును, నశ్వత్థామశిరఃఖండనానురక్తుcడునునగు నర్జును నీక్షించి యా మానినీమణి ధర్మానురక్తిని ముఖ్యముగ క్షమను బురస్కరించుకొని యిట్లని పలికెను.

"ద్రోణునితో శిఖింబడకc ద్రోణకుటుంబినియున్నదింటన
క్షీణతనూజ శోకవివశీకృతయై విలపించు భంగినీ
ద్రౌణిదరల్చి తెచ్చుటకు దైన్యమునొందుచు నెంతపొక్కునో
ప్రాణవియుక్తుcడైన నతిపాపము బ్రాహ్మణహింస మానరే.

అహో! యీామె యుదారత!! స్త్రీ హృదయము నిక్కముగ సుమసుకుమారము; అమృతమయము. కావుననే యిట్టి పవిత్రప్రవర్తన యాజ్ఞసేనియందు ద్యోతకమగుచున్నది. పుత్త్రఘాతకునియెడలనా ఇట్టి నిస్తులప్రేమమయప్రవర్తన? ఇట్టి యపార కృపాజనిత వాక్సుధారసానునయము? అమోఘము; అద్వితీయము. అట్టి యా పరిస్థితులలో నెట్టి మహనీయునకైన, నెట్టి

శాంతమూర్తియైన, వేయేల నతికృపాళుఁడగు యతిమూర్ధన్యునకు సైత మాగ్రహనిగ్రహము దుస్తరముగఁ దోఁచును. ఇఁక యనుగ్రహముమాట వేఱుగ నుడువనేల? ఏల, కేవల నారాయణాంశసంభూతుండగు నా యర్జునుఁడు దుర్జనునిభంగి యెట్టి బెట్టిదంపుచెయిదముఁ జేయఁబూనెనో మనకు విదితమే! దయారాశియగు నా ద్రుపదరాజపుత్రియే లేనిచో యా పుత్త్రఘాతకుని గతి యేమైయుండును? అవశ్య మతిదారుణముగ వధింపబడియేయుండును! పుత్త్రశోకోపహతచిత్తయైనను సుహృదయిగావున, కరుణారాశిగావున, నద్వితీయప్రేమమయిగావున నిట్టి యలౌకిక సహృదయతను క్షమను, గర్భశత్రువగు యశ్వత్థామపైఁ జూపెను.

సీత:—ఇఁక భూపుత్త్రిని బరిశీలింతము. రామపట్టాభిషేక మహోత్సవానంతరము సీతారాములు సకలసౌభాగ్యవంతమగు నిస్తుల సుఖమయజీవయాత్రను కడుంగడు ముదంబుతో గడపుచుండ, పౌరుల నిందావాక్కులు ఘోరనిర్ఘాతపాత సదృశకఠోరమై రామచంద్రుని నిర్మలానంద సందోహప్రవర్తనమునకు బరివర్తనఁ జేకూర్చినవి. రాజనీతి నిష్కళంకంబగు పవిత్రప్రేమను జయించినది. లక్ష్మణుని రావించి రామభూమీశుఁడు, సీతను వాల్మీకులు నివసించు వనభూములలో డించి రమ్మనెను. రాజాజ్ఞకు వ్యతిరేకము గలదా? రాజనీతిజ్ఞుఁడగు సౌమిత్రి రామాజ్ఞను రయంబున నెఱవేర్పఁ బూనెను. లక్ష్మణుఁడు నియోజితకార్యనిర్వహణాభారనిమగ్నుఁడు కావున దుఃఖితుఁడు. ఆ తరుణమందు జనకరాజపుత్త్రి, సౌమిత్రి శోకకారణమూహసి, దుఃఖవివశయై, వియోగదావానలశిఖల నార్పుకొని, తాపము నుపసంహరించి, సర్వాంగనిర్మోహమును ప్రకటించి శోకశోకరమూర్తియగు సౌమిత్రి నుద్దేశించి "అడలకుమన్న నీకు వసుధాధిపునానతి దాటవచ్చునే" యని యనునయించెను. తన ప్రస్తుతపు దుస్థితికి రామచంద్రుఁడే కారణభూతుఁడైనను పతివ్రతామతల్లికగాన గుణములప్రోవుగాన విశేషించి ప్రేమకందువగాన, నిరపరాధినియగు తన్నురయకఁ గఠోరముగగానల కనిచిన నిజనాథుని నిందింపక రాజాజ్ఞకు బీజంబగు పౌరులమనంబున నొవ్వక "ఎడపక పూర్వజన్మముల నేమిఘోరంబులఁ బాయఁజేసి వారడలఁగ నవ్వుచుండితినో" యనియు "నా యభాగ్య మింతె యొకరిఁ బల్కనేల?" యనియు వాపోయెను. అప్పటికిని నప్పరమపతివ్రత రఘువంశ్యుని యా "కరుణ యా ప్రసన్నత, యా కూరిమి, యా ప్రియోక్తి, యా గారవమున్" విస్మరింపలేదు. రామభూధవుని కలుకుదనము నెడఁదలఁపక "ఎన్న

టికిఁ రఘూద్వహుని నేనును,నన్నిఁక రామచంద్రుఁడుఁ గన్నులఁ జూడఁగల్గదో"' యనియు, "శ్రీరాముమో మీకాయంబునఁ జూచుభాగ్య మిఁక లేదేమో సుమిత్రాత్మజా" యనియు పరిదేవన మొనరించినది. నాథుఁడే తనకు యేఁగడయని నమ్మిన జనకజయెడలనా ఇట్టి విపరీతప్రవర్తన? (శ్రీరాముని హృదయ మొక కోహినూర్!) అయినను తనకు పతియును, ననురాగవ్రతతీతతి కాశ్రయుఁడునునగు నా గగనమణి గోత్రగ్రామణి నా రమణీమణి నిందింపకఁ బ్రస్తుతించెను. మఱియు లక్ష్మణుని వీఁడుకొల్పుచు నాయమ నుడివిన పల్కు లమృతమును జిల్కినవి. చూడుఁడు.

వగపునఁదోఁచినన్నియు నవారణఁబల్కితిఁ గాక
భర్తకుఁ
జగదపవాదముఁ గడువశక్యమె? నేను వియోగ
మగ్నతఁ
దెగువకుఁజొచ్చి రాము జననిందితు జేయుదునే?"

అహో! ప్రేమరీతి!! విలోకించితిరా? ఒక్క కన్నీటికణ మీ విశాలధరణీతలములోనున్నచో నయ్యది యీ పరమసాధ్విసొత్తు; ఆమె నిర్మలప్రవర్తన కీయశ్రుకణ ముపహారము: ఆమె సౌశీల్యమున కీ కంకణమే యర్పణము. "నెమ్మి యొకయింత నామీఁద నిల్పుమనుము" అని రామునకు కడసారి సందేశ మంపినది. కన్నీటికాల్వ పాఱించినది—కాని తన హృదయాధినాథుని దూషింపలేదు. సీత, పూతచరిత; ప్రేమవాహిని; దయారాశి.

ఇట్టి యలౌకిక ప్రేమజీవనము, హృదయ సౌకుమార్యము స్త్రీల రవణము. కావుననే ఈశ్వరుఁడు శిశుసంరక్షణమును గరుణాసింధులగు కలకంఠుల యధీనము గావించినాఁడు. ఈ నా పద్యములతో నీ చర్చను ముగించుచున్నాఁడను.

Angels we heard of much;
On Earth difficult to search;
A Hindu woman chaste,
Serves our Angelic taste.

వేల్పుటింతుల నెంతయు వినుటె గాని
గనుట కష్టంబుగద వెదుకంగ నిలను
లలిత చరిత హైందవగృహలక్ష్మిసుమ్ము
మనదు దివిజభావంబుల కనువుపడును.

శాపదగ్ధ

రామమోహన్ రాయ్‌గారు

౧

"నా గుండెలమీద బరువెత్తి—నా స్వాతంత్ర్యాన్నడ్డుపెట్టి—ప్రకృతి నాకిస్తూన్న ఉపహారాల్ని—బలవంతంగా లాక్కోవాలని చూస్తూన్నావు. జాగ్రత్త!—దేవతలు సర్వసమర్థులు. వాళ్ల కపకారం చెయ్యబోవడమెంత యాపత్కరమో ఎరగవూ? నా భయంకరశాపం నిన్ను మాడ్చేస్తుంది. నా హృదయవేదన—శారీరకక్లేశం—ఏకమై—కరడుగట్టి మిడుగులా నిన్ను మూలంకల్లా ధ్వంసం చేస్తుంది. నన్ను బాధించినవాళ్లంతా హృదయవ్రణంతో భీభత్సమైన చావు చస్తారు—"

రెండొడ్లనొరసి-యల్లరిపిల్లవలె తనమార్గమంతయు తల్లక్రిందులు చేయుచు-ప్రవహించుచున్న భద్రావతీనదీ భయంకరగర్జనమున చివరిమాటలు లుప్తమైపోయినవి.

రాణీ భవాని హృదయ మీ భయంకర శాపమునకు తుపాను సమయమున సముద్రోదకమువలె కలగుండుపడిపోయెను. ఝంఝామారుతమున తాటియాకువలె కంపించినది. నిండు శీతమున చన్నీటిలో మునిగిన ట్లామె యొడలు బిగిసిపోయినది.

ఆమె యొక్కమారుగ యులికిపడి లేచెను. కన్నులు నులుముకొని నలుమూలలు చూచెను గాని యామె కెవ్వరూ గనబడ లేదు.

గదిలో దీపము ఘంటమువలె వెలుగుచున్నది. రాజగృహమంతయు నిశ్శబ్దముగ నున్నది. అప్పుడప్పుడు వినబడు పహరావాని హెచ్చరికలుగాక మారుశబ్దములు వినబడుట లేదు.

రాణి హృదయోద్వేగముతో శయ్య విడిచెను. కలలో కనుపించిన యాభీషణమూర్తి—క్రోధోద్వేగములచేత జేవురించిన భద్రావతీ నదీదేవతయుజ్జ్వలవదన మిప్పుడు కూడ నామెకు కన్నులగట్టినట్లు గనబడుచుండెను.

రాణి కంపించుచున్న హృదయముతో—తడబడుచున్న అడుగులతో కిటికీచేరి వణుకుచున్న చేతులతో తలుపులు దెరచెను. గదిలోని దీపపుగాంతులు—కట్టతెగిన ప్రవాహమువలె బరుగులెత్తి—కిటికీమీద పాకుచున్న జాజీతీగయాకులమీది మంచుబిందువులలో మిలమిలలాడెను.

అంతట గాఢాంధకారము. కన్నుకన్ను కానరాని యా కటికచీకటిలోకూడ సేతు

నిర్మాణమునకై జాగ్రత్తచేసిన సామగ్రియంతయు కాటుకకొండవలె కనబడుచున్నది. దాని యెదుట శాపవాక్యము లొత్తిపలుకుచున్నట్లు భద్రావతీ నది గలగలలాడుచు ప్రవహించుచున్నది.

అదృశ్యమునకు రాణి భయభీతయైపోయెను. కలలోని శాపవృత్తాంతము గలవరపెట్ట నామె భళ్లున కిటికీమూసివైచి—అచటనే మోకరిలబడి దైవప్రార్థనము చేయసాగెను.

౨

సేతు నిర్మాణమునకై సమకూర్చబడిన సామగ్రినంతను రాజధానికి తరలించుకొని పోవుటకు రాణి యాజ్ఞయైనది. సేతువు నిర్మించి నదీదేవతభీషణశాపమునకు గురియగుటకామె సాహసింపలేక పోయినది. రాణియాజ్ఞయైనవెంటనే వందలకొలది బండ్లు వరుసలు దీరి రాజధాని వంక బయలుదేరినవి.

తమచాతుర్యము, విద్వత్తు—కనబరుచుటకు తగిన యదను దొరికినదని ప్రకృతితో పోరాడవచ్చిన సేతునిర్మాతలందరు ముఖములు చిన్నవుచ్చుకొని మూటముల్లె సర్దుకొనుట కారంభించిరి.

కొంతకాలమువరకు పుష్కలముగా పని దొరకునని చేరిన కూలీలందరు నిరాశతో కాలుకాలిన పిల్లులవలె అటుయిటు దిరుగు దిరుగుచుండిరి.

రాజగృహమంతయు చాల హడావుడిగా నున్నది. దాసీజన మటునిటు బరుగులెత్తుచు కళవిళపడుచున్నారు. ఒకర్తె 'సామానింకా సర్దుబాటు కాలేదా ?'—యని ప్రక్కవారిని కసురుచున్నది. ఇంకొకర్తె యేదియో పనియున్నట్లు పెద్దపెద్ద యంగలతో గదులన్నియు తిరుగుచుండెను. ఒకర్తె మరల ప్రయాణమున వీలుచిక్కదేమోనని ఒకగడప ప్రక్క కూర్చుండి జడయల్లుకొనుచుండెను.

వీధి యరుగుపై సేవక దళాధికారి నిలువబడి సామానంతయు బండ్ల కెక్కించుచున్నాడు.

సేతు నిర్మాణమునకు విఘ్నము కలిగినదనియు—రాజకుటుంబము ప్రయాణమై పోవుచున్నదనియు విని చుట్టుప్రక్కల ప్రజలందరు రాజగృహమున కెదుటనున్న బయలులో గుమికూడి చినరాలకుండ ప్రోగుపడిరి. ఇంత హఠాత్తుగ నీ పరివర్తన మేలకలిగినదని కొందరు యుక్తులచే సాధించుచుండిరి. కొందరు వంతెనలేని కష్టనష్టములు వర్ణించుచుండ కొందరు రాజకుటుంబమును పొగడుచుండిరి.

ఒకవృద్ధబ్రాహ్మణుడు చేతిలోని కర్ర నేలతాటింపుచు—కన్నీటితో తన కుటుంబమంతయు నేవిధముగ నదీగర్భము చేరిపోయెనో వర్ణింపుచుండెను. కుమారుని పెండ్లిచేయుటకు బోవుచున్నవారిపడవ యొక సుడిగుండములోపడి యడుగంటినవార్త చెప్పుచు

నావృద్ధ బ్రాహ్మణుడు వెక్కివెక్కి యేడువ సాగెను.

వితంతువొకామె తన మాంగల్యవిచ్ఛేద మునకు కారణమైన భద్రావతిని మనఃపూర్తిగా శపించుచు నాక్రోశింపుచుండెను.

ఒక పల్లెమునలిది తన యేకమాత్ర పుత్రునిగూర్చి ఏడ్చుచుండెను.

ఒకడు తనస్నేహితుల దుర్మరణమును— వేరొకడు బంధువులసంఘ మరణమునుగూర్చి వేరువేరు గొంతులతో వర్ణింపుచు కంట తడి పెట్టుచుండిరి.

రాణీ భవాని కుమార్తె తారాసుందరీ దేవి నదీ స్నానముచేసి వచ్చుచు ప్రజల శోకాలాపములన్నియు సిబికలోనుండియే వినెను. ఆమె హృదయ మాదీనుల శోకము వినునంతకు భారమై కన్నుల నీరు గ్రమ్మెను.

తారాసుందరి పదునారేండ్ల యువతి. వితంతువు. నాటూరు సంస్థానాధీశ్వరి కేక మాత్రపుత్త్రిక. సుగుణనిధి. తల్లియొక్క దీనదయార్ద్రత, దుఃఖితులయెడల సానుభూతి యామె పుణికి పుచ్చుకొనినది.

తారాసుందరి చెవినిపడిన యొక్కొక కష్టవృత్తాంత మామెలో నిద్రింపుచున్న చైతన్యమును మేల్కొలిపెను. హృదయము దయాప్లావితమయ్యెను. ఈ ప్రదేశమున వంతెన యెంత యవసరమో—దానిని నిర్మింప కుండుట యెందరకు బాధకలిగించుచున్నదో యామె హృదయమునకు దట్టెను. 'నువ్వు మహాత్కార్యం కొఱకే వితంతువుగా చెయ్య బడ్డా'వని ఎవరో చెవిలో చెప్పినట్లయింది.

తారాసుందరి త్రుళ్లిపడెను.

ప్రజోపకారమునకై తన శరీరమును దేవీ శాపాగ్నిలో హోమముచేసినైనను దృఢముగ నిశ్చయించుకొని యామెగృహమునం దడుగు బెట్టెను.

'అమ్మా! అమ్మా!' యని బిలుచుచు తారాసుందరి తల్లియున్న గదిలో ప్రవేశించెను.

రాణి కిటికీ తెరమాటున నిలచి వీధిలో ప్రోవుపడిన జనమువంక చూచుచుండెను.

'చూడు! ఎంతమంది ప్రజలు బంధు వియోగంచేత బాధపడుతూన్నారో, సేతువు కట్టబడుతుందనీ. ఇకముందైనా ప్రజలలో యీ దుర్మరణాలు తగ్గుతాయనీ వాళ్లు కల్పించుకున్న కల్పనలన్నీ వ్యర్థాలయినా యని తెలియడంతో ఓ—ఎంతబాధ పడుతూ న్నారో వాళ్ల హృదయాలు—'

రాణి యులికిపడి వెనుతిరిగి చూచెను.

'దేవీ శాపం! దేవిశాపం!! హృదయ వ్రణంతో మరణం! అబ్బ! భయంకరం:—' రాణి మ్లానవదనముతో ప్రజలవంక నదివంక నొకమారుచూచి నిట్టూర్పు విడిచెను.

'ప్రజోపకారంకి ఫలందారుణ మరణమే యైతే—అనంతమైన బాధ ననుభవించవలసే వస్తే—దాన్ని నేను హృదయపూర్వకంగా స్వీకరిస్తా. నిశ్చలహృదయంతో—నిష్కామ్య భావంతో ఈ ప్రజలకై నేను మరణిస్తా. భద్రావతీదేవే ఆకళంకం భరించనీ. నాటూరు రాజవంశం ప్రాణభయంచేత ప్రజాకార్యం మరచిందనే అపకీర్తిపాలు కాకూడదు.'

తారాసుందరి సగర్వముగా కొంచెము తలయెగురవేసెను.

రాణినెత్తిపై పిడుగుపడిన ట్లయ్యెను. ఒక్కతెగాని, ఒక్కకూతురు. వితంతువై నను కండ్లుతెరవని బాలిక. ఇంత సాహస ముతో ప్రజోపకారమునకై భయంకరమైన యిట్టిత్యాగమునకు సిద్ధపడుటచూచి యామె హృదయమున భయము, గర్వము, ఆనం దము గూడ నొక్కమారే గలిగెను. కండ్ల నీరు గ్రమ్మెను. ఆమె భయముతో కుమా ర్తెను దగ్గరకు దీసుకొని కన్నీటితో శిరము దడిపెను.

నన్నొంటరిగా చేసిపోవాలని నీ కెల్లా తోచిందమ్మా!

రాణి డగ్గుత్తికచే ముందుమాటలు బలుక జాలక పోయెను.

'అమ్మా! నన్ను నిందించకు. చూడు, వీళ్లంతామాత్రం నీ సంతానంకాదూ. ఇంత మంది భార్యాహీనులు—భర్తృహీనులు—పుత్రమిత్ర బాంధవవియోగులూ నీ కళ్లబడు తూంటే చూస్తూ భవిష్యత్తులో ప్రజ లిల్లాంటి దుర్మరణాలు, దారుణమైన చా వులు, చావకుండాచేసే ఉపాయం మనచేతు లలో వుండగా—చెయ్యకపోవటం—

భవానిదుఃఖం ఆపుకోలేకపోయింది.

'దేవీ శాపంకి బలి—'

రాణివాక్య మధ్యముననే తారాసుందరి ప్రతివాదము సాగించెను.

'ఆపని చెయ్యకపోతే నాటూరి రాజ్యం లోని నీ సంతానంఅంతా దుఃఖతప్తమౌ తూనే వుంటుంది నిత్యం. నిత్యం ఏదో మూల నుంచి రోదనం బయలుదేరుతూనే వుంటుంది. నాలుగుమూలలా అమాంగళ్య దేవత నాట్యం చేస్తూనే వుంటుంది. నే బ్రదికియుండి చేయగల మహత్కార్య మేముంది? నేనా, వితంతువును. ఈ జీవితంఅంతా అమంగళ రూపంతో జీవచ్ఛవంలా బ్రదికినకంటే ఈ శరీరం ఒక్కటే ఇన్నివేల ప్రజలసుఖం కుప యోగించడంలో ఎంతగొప్పతనంవుంది? ఈ వితంతువును ప్రేమాతిశయం కొద్దీ నిరోధిస్తే—భవిష్యత్తులో నిరంతరం—'

రాణి నిస్తబ్ధయైపోయింది. వితంతు పుత్రిక వయోరూపములు చూచి దయా

ఔదార్యముల చూచి—యామె రెండుకండ్లూ దుఃఖానందములచే మెరసిపోయెను.

ఇంతలో గదిబయటదాసి 'సామానం తయు బండ్ల కెక్కిన'దని పల్కెను.

తారాసుందరి వేగముగా గదివీడివచ్చెను.

'ఇప్పుడు ప్రయాణంలేదు. బళ్లువిప్పి సామాను లోపల పెట్టెయ్యండి.' ఆశ్చర్య ముతో దాసీలెల్ల రామెచుట్టుమూగి ప్రశ్న పరంపరల గురిపించిరి.

'వంతెన పూర్తయిందాకా రాజకుటుం బం రాజధానికి వెళ్ళదు.' రాణీభవాని రాజ ధానికిబయలుదేరిన బళ్లన్నియు వెనుకతిరుగ నాజ్ఞాపించెను.

ఇంటికిపోవుటకుసరదాపడుచున్న సేవకులు మనస్సులో కించపడినను పైకి 'జీహుజూర్' అనక తప్పినదికాదు.

రాజకుటుంబముయొక్క ప్రయాణభం గము సేతునిర్మాణముకకై తారాసుందరి దృఢనిశ్చయము ప్రజలువిని 'జయజయ' ధ్వనులతో దిగంతములు ప్రతిధ్వనింప చేయుచు—ఆనందముతో గంతులు వేయ సాగిరి.

భవానీదేవి గవాక్షమువద్ద నిలువబడి పొంగి కోలాహలం చేయుచున్న—భద్రావ తిని—ప్రజలనుచూచి యొక్కనిట్టూర్పు విడిచెను.

తారాసుందరి సంఫుల్లవదనముతో పిచ్చి వాండ్రవలె గంతులువేయుచున్న ప్రజలను చూచుచు వినీతభావమున భగవత్ప్రార్థ నము చేయసాగెను.

3

బళ్ళన్నియు వెనుకతిరిగెను.

సేతునిర్మాతలందరు నదీతీరాన పోగుపడి, నదివంకజూచి స్థలనిర్దేశం చేస్తూన్నారు. కూలీలు బ్రహ్మానందముతో కార్యవాహిక చేపట్టిరి.

భవానీదేవి నాటూరుసంస్థానపు ఖజానా కొట్లద్వారములు తెరిపించెను.

తారాసుందరి ప్రజాశీర్వాదములమధ్య— కార్మికుల జయజయధ్వనులతో భద్రావతీ నదిభయంకరశాపము నెదమీద గ్రహించి నది.

ఈ యపూర్వత్యాగశీల నెల్లరు హృదయ పూర్వకముగ నభినందించిరి. చాతుర్వర్ణ్యము, పిన్నపెద్దలెల్లరు త్రికరణయానమస్కరించి— ఆశీర్వదించిరి.

పెద్దలు నిర్ణయించిన శుభమూర్తమున శంకుస్థాపన జరిగినది.

మహోత్సాహముతో రే బవళ్ళనక కూలీలు పనిచేసిరి. నిర్మాతలందరు తమ యుత్సాహము—విద్య—ఊహ—కేంద్రీకరింప చేసి పనినడిపిరి.

తారాసుందరినిశ్చలనిష్ఠతో ప్రజల చిరంతనాభిలాష నెరవేరెను.

వేలకొలది ప్రజల కేంద్రీకృతనిష్ఠలో దేవశక్తమైనకార్యము నిర్విఘ్నముగ నెరవేరెను.

౪

రాణీభవాని తనగదిలో విమనస్కయై—నిలచియుండి వంతెన స్తంభములకుమోది కొని హృదయదారకముగ నదించుచున్న నదీగర్జనము విని యులికిపడెను.

బయట పెద్దపెద్దపందిళ్ళు—పాతలువేయబడి చాతుర్వర్ణ్యమున కన్నశాంతి జరుగుచుండెను. ప్రజలెల్ల రొక్కమారుగ జయజయధ్వనులుచేసిరి. ఆ ధ్వనిలో నదీరోదనములయమైపోయెను.

రాణి శంకాకులచిత్తయై యచటనుండి దేవమందిరములోనికిబోయి విగ్రహము ముందు సాగిలపడెను.

* * *

తారాసుందరి సాయంసమయమున బద్ధకముగ నున్నదనుచు శయ్యజేరెను. దాసీలెల్లరు గదిబయట ప్రోగుపడిరి. చుట్టుప్రక్కలనున్న వైద్యులందరవద్దకు సేవకులు పరువులెత్తిరి. ప్రజలెల్ల రుత్సాహముమాని—పిల్లచచ్చినకోతులవలె—చేతులు నలుపుకొనుచు రాజద్వారమువద్ద ప్రోవుపడిరి.

రాణి కుమార్తె శిరోదేశమున గూర్చుండి విచారభుగ్నమైన హృదయముతో మాటమాటకు నదివంకచూచుచు కంటనీరు పెట్టుచుండెను.

రాత్రి యొక్కొక్కగడియ యొక్కయుగమువలె గడుచుచున్నది. తారాసుందరి యొడలెరుగని జ్వరమున శయ్యపై పడియుండెను.

రాజగృహమంతయు విచారభరితమైయుండెను. వైద్యులెల్లరు భయవిచారాకులములైన హృదయములతో యాలోచనలు సాగించుచుండిరి. వందలకొలది ప్రజలా నిశీథమునగూడ బయట నిశ్శబ్దముగా నిలచియుండి—రాజగృహద్వారమునుండి వచ్చిన గాలినుండికూడ తారాసుందరిక్షేమము తెలిసికొన నాతురత చూపుచుండిరి.

అర్ధరాత్రమయ్యెను. రోగి గృహమునుండి బయలువెడలిన పెద్దకేకతో యందరు నులికిపడిరి. దాసీలు—వైద్యులు—గడబిడగ బరువులెత్తిరి. ప్రజలువిషయము తెలసికొను నాతురతతో రాజమందిర ద్వారమువద్దకు బరువెత్తివచ్చి గోలచేయసాగిరి.

౫

దేశమున పెద్దపేరుపడిన కవిరాజు (వైద్యులు) లెల్లరు ప్రోగుపడిరి. సంవత్సరముల కొలది సంపాదించిన **అనుభవము,**

వందలకొలది పుస్తకములు చదివిన విజ్ఞానము నేకముచేసి మృత్యువు నెదురించిరి.

భవానీదేవి నిద్రాభోజనములు మాని నిరంతరము భగవదారాధనము చేయుచుండెను. ప్రజలు వేలకొలది రాజద్వారమువద్ద ప్రోవుపడి—యైకకంఠ్యముగ నామె నాశీర్వదించిరి. వెయ్యారుదేవులకు మ్రొక్కిరి.

* * *

ఎల్లెడల ప్రశాంతముగ నున్నది. రాజగృహపరిసరములన్నిట శోకదేవత విహరించుచున్నది.

తారాసుందరి వ్రణబాధచే శయ్యపై పొర్లాడుచుండెను. విపరీతమైన బాధచే మూలుగుచు నాయాసపడుచుండెను. దావాలన స్పర్శదగిలిన లతవలె యామెమృదు—సుందర—శరీరము వాడి వత్తియైపోయెను.

ఆ దివ్యమణి నేలగలియు సమయము సమీపించినది. కవిరాజు లెల్లరు నిరాశతో చావడిలోనికి చేరిరి. దాసీలెల్లరు కండ్లనీరు గ్రుక్కుకొనుచు రోదనమునకు ముందువేను కలు చూచుచుండిరి.

రాణి కుమార్తెమరణ మనివార్యమని యెరిగెను.

'తల్లీ! నన్నొంటిదాన్ని చేసి పోతున్నావా?' యని యామె దుఃఖముతో తారాసుందరి గడ్డముకదుపుచు వెక్కి వెక్కి యేడువసాగెను.

ఆరిపోవుచున్న దీపకళికవలె తారాసుందరి ముఖ మొకవిలక్షణతేజముచే నుద్దీప్తమయ్యెను.

'ఈ ప్రజలంతా నీ సంతానంకాదూ?—అమ్మా! ఈ నిరర్థకము, అమంగళమునైన నా జీవితం కొన్ని వేలమంది ప్రజలసౌఖ్యంకి వినియోగించిందనే సంతృప్తితో మరణిస్తున్నా, నువ్వుకూడా నిరంతరం నిన్ను దుఃఖతప్తని చేస్తూన్న యొక్క—వితంతుపుత్రిక ప్రాణాలతో వేలకొలది ప్రాణాలు రక్షించఃబడినాయనే సంతృప్తితో ధైర్యంవహించు

ఆమె నేత్రము లర్ధనిమీలితములైపోయెను. లోన నేదియో వెదకుచున్నట్లు కనుగ్రుడ్లు మీదికిపోయెను. దాసీ లెల్లరు గొల్లుమనిరి.

క్షణార్థమున యాదివ్యతారలోని జీవజ్యోతి యనంతశక్తిలో లీనమై పోయెను.

* * *

ఈవిధముగ నాపదునారేండ్లవితంతువు తన యపూర్వత్యాగ—సాహసములచే దేవశాపమునకు గురియైపోయినది. ఆ మృదుకుసుమము శాపోపహతమై వృంతచ్యుతమైపోయెను గాని యామె కల్పనమాత్రము ఆమె త్యాగసాహసములకు సాక్షీభూతమై నేటికి నట్లేయున్నది:—భద్రావతీదేవి ఆ దివ్యకల్పనను శాపదగ్ధమొనర్చి ధ్వంసము చేయగలిగెనుకాని మానవకల్పితమైన తన హృదయభారమును రెండువందలేండ్లు తంటాలుపడినను కదపలేకపోయినది.

ప్రేమపరిణామము

శ్రీమతి భోగరాజు పర్వతవర్ధనమ్మగారు

ఏలూరు మ్యునిసిపల్ హైస్కూల్లో ఫోర్తుఫారం చదువుతున్నాడు ఆనందరావు. ఈమధ్యనే పొరుగింటిలోని బాలిక కమలను ప్రేమించి హృదయం స్వాధీనంలోనుంచి పోగొట్టుకున్నాడు.

కమలా, ఆనందరావులు చిన్నతనంనుంచీ కలిసి ఆడుకునేవారు. ఆమె కపటంలేని ఆ ముఖపద్మము, సోగలైన ఆ కళ్లూ, తీర్చినముక్కూ, రోజూ చూస్తున్నా అతనికి ఎప్పుడూ మోహం అనేది కలగలేదు. యీమధ్యనే అకస్మాత్తుగా ప్రేమప్రవాహంలో పడి ఒడ్డుపట్టకుండా కొట్టుకు పోతున్నాడు.

దీనికి కారణం లేకపోలేదు. ఈమధ్యనే ఒకరోజున కమలదొడ్డిలోని జామచెట్టు ఎక్కి కాయలు కోసుకుంటున్నాడు. కమలా, తల్లీ కాలవకు వెళ్లి స్నానంచేసి వస్తున్నారు. నీళ్లోడుతూ మోకాళ్ల వరకూ వ్యాపించిన ఆ నల్లవెంట్రుకలూ, సూర్యరశ్మి పడి తళతళా మెరుస్తున్న ఆముఖపద్మమూ, ఆనందం హృదయాన్ని చేతులోంచి పోగొట్టాయి.

అప్పటినుంచీ, నిద్రాహారాలు ఒంటబట్టటంలేదు. తరుచుగా అక్కిలేటి యిసుకలో కూర్చుని ప్రేమగీతాలు అల్లుతూండేవాడు. కమల గొప్ప సౌందర్యవతి కాకపోయినా, ఆ వుంగరాలజుట్టూ, ఎంత దువ్వినా అణక్కుండా ముఖాన్ని కమ్ముకునే ఆ ముంగురులూ, తరుచుగా చిరునవ్వు వెన్నెలలతో ప్రకాశించే ఆ తీర్చి దిద్దిన ఆ ముఖము ఏ యువకుని హృదయం స్వాధీనం తప్పించకుండా వుంటుంది? తల్లిదండ్రుల కామె ఆఖరు సంతానము. అల్లారుముద్దుగా పెంచుచుండేవారు. ఒకటి రెండుచోట్ల పెళ్లిమాటలు కూడా మాట్లాడారు. ఈ కార్తీకంలోనే పన్నెండోఏడువచ్చింది. కాని ఏ సంబంధమూ యింకా స్థిరపరచలేదు.

ఆనందరావు కమలను తరుచుగా కలుసుకుని ఏమితాయిపొట్లమో, కిళ్లీయో, చేతనైన ప్రేమోపహారాలు తన ప్రాణప్రియకు అర్పిస్తుండేవాడు కమల కూడా తన స్నేహితుడికి ప్రతిఫలంగా చిరునవ్వు లర్పించేది. ఆనందం వాటితోటే సంతృప్తి పొందేవాడు.

వైశాఖం పూర్తి అయింది. కాలేజికి సెలవులిచ్చారు. ఆనందం మేనత్తకొడుకు శ్యామలరావు వేసంగిసెలవులు మేనమామగారి యింట్లో గడపటానికి వచ్చాడు. శ్యామం ఆనందం కంటె మూడేళ్లు పెద్ద. గుంటూరు కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్ చదువుతున్నాడు. మిత్రమండలిలో శ్యామం కవి క్రింద లెక్కయ్యబడ్డాడు. అతడి హృదయం సాహిత్యశబ్దజాలంతోటి నిండివుంది. అతడు వచ్చినప్పుడెల్లా ఆనందం ఎట్లా చదువుతున్నాడో పరీక్ష చేసి, తరుచుగా తల్లిదండ్రులమీద ఉండవలసిన భక్తిని గురించీ దేహవ్యాయామము, ఎదువుకోటంవల్ల ఉండే ఫలితం మొదలైన వాటిమీద లెక్చర్లిచ్చేవాడు. ఆనందం పెద్దవాడనీ, తెలివిగలవాడనీ, శ్యామాన్ని గౌరవించేవాడు. కాని యీసారి శ్యామంతోటి మాట్లాడటమే కష్టంగాఉంది ఆనందానికి. అన్నం తింటే మరి యింట్లో నిలవక పోవటమూ, ఎప్పుడూ పరధ్యాన్నముగా ఉండటం చూసి, దీనికి కారణం కనుక్కోవాలని విశ్వప్రయత్నం చేశాడు శ్యామం. కాని ఆనందం చెప్పలేదు.

ఒకరోజు ఆనందం పుస్తకాలు బయటకు తీస్తోంటే అతడి కవితాపుస్తకం బయట పడింది. ఆ పుస్తకం చటుక్కున తీసి చూశాడు శ్యామం. ఆ కవిత చదివాక శ్యామానికి ఆనందంమీద స్నేహము, శ్రద్ధ ఏర్పడ్డాయి. ఆనందం భయపడ్డాడు శ్యామం తండ్రితో చెప్పి కొట్టిస్తాడేమోనని. కాని శ్యామం ఆనందాన్ని 'నీవు త్రొక్కినదారి చాలా బాగుంది. నీకు నేను సానుభూతి చూపుతూ, నీ ప్రేమ పరిపక్వము అయ్యేమార్గము చెపుతా' నన్నాడు.

ఆనందం హృదయం కొంచెం శాంతిపడింది.

శ్యామం:—ఒరే ఆనందం! నీ కవిత్వంవల్ల ఆమె కూడా నిన్ను సమానంగానే ప్రేమించినట్లు తెలుస్తుంది అంతేనా ?

ఆనందం (ఒక్కనిట్టూర్పు విడిచి)—అట్లాగే తెలుస్తుంది.

శ్యామ:—నీతోటి ఎప్పుడైనా నిన్ను ప్రేమించినట్లు చెప్పిందా ?

ఆనందం:—లేదు.

శ్యామం, ఆనందం కొంతసేపు మౌనంగా వున్నారు.

తిరిగి శ్యామం అన్నాడు—చూడు! వారు మన పొరుగువారు. ఆమెతోటి స్నేహానికి అట్టే కష్టంలేదు. కాని తల్లి దండ్రులు సంబంధాలు నిశ్చయం చేసుకునేందుకు ముందుగానే నీవు ఆమెతోటి మాట్లాడి ఆమె హృదయం తెలుసుకోవటం మంచిది.

ఆనందం—ఏమిటీ ! యిదికూడా అడగదగ్గ మాటే!

శ్యామం:—అడిగి తెలుసుకోవలసిందే! ఆమెని పెళ్ళిచేసుకోదలచుకుంటే నీవు తప్పకుండా ఆమె అభిప్రాయం కనుక్కోవాలి. ఆమె తల్లిదండ్రులు అనేక సంబంధాలు వెతుకుతున్నారు. ఆమెపెళ్లి అయిపోతే నీకిక బ్రతికివున్నన్నాళ్లూ పశ్చాత్తాప పడటం తప్ప చేతికి వచ్చేదిలేదు.

ఇదివిని ఆనందానికి తొందర కలిగింది. ఆమెను చాలా రోజులనుంచి ప్రేమిస్తున్నాడు గాని, పెళ్ళి చేసుకుందామని అతని కెప్పుడూ స్ఫురించలేదు.

'సరే! బాగానేవుంది ఆమెతోటి ఏమిమాట్లాడాలో చెప్పు'

'అల్లాగే చెపుతాను. ఆమెను ఏకాంతంగా తీసుకువెళ్ళి, ఆమెచేయి నీచేతితో పట్టుకుని, 'చూడు! కమలా! నిన్ను నేను హృదయపూర్వకంగా ప్రేమస్తున్నాను. నీవుకూడా నన్ను ప్రేమస్తున్నావా?' అని అడిగి, ప్రేమిస్తున్నానంటే 'నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటావా?' అని అడుగు. ఆమె వప్పుకుంటే ఆమెచేయి, యిదుగో! యీవిధంగా ముద్దుపెట్టుకోవాలి.'

ఆనందం:—బహుశా ఆమె వప్పుకోకపోతేనో?

శ్యామం:—మొదటిసారి ఆమె వప్పుకోక పోవచ్చును కూడాను. యిట్లాకూడా జరగటం మామూలేనని, అనేకపుస్తకాల్లో, చదివాను. కొందరు యిష్టంవుండి కూడా లేదంటారు. కొందరు నేను చెప్తే ఏమవుతుంది, అయినా నాకేం తెలునును? అనీ అంటూంటారు. ఇంతకీ ఆమె ఏమంటుందో నాతో చెప్పు నేను తిరిగి నీకు నేర్పుతాను.

మరునాడు ఆనందం కమల యింటికి వెళ్ళాడు. కమల తల్లీవాళ్లూ ఎక్కడికో వెళ్ళారు. కమల దొడ్డివసారాలో కూర్చుని, సతీశిరోమణులు చదువుకొంటోంది.

'కమలా జామకాయలు కోసిస్తాను వస్తావా తోటలోకి?' కమలకు పచ్చి జామకాయలనేసరికి నోరూరి వెంట పరుగెత్తింది. అక్కడికెళ్లాక కమల చేయి తనచేత్తో పట్టుకుని—కమలా! నేనొకమాట అడుగుతాను. నీకు కోపంరాదు గదా?

కమల:—కోపమెందుకు? అడుగు.

ఆనందం:—నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నీవు నన్ను ప్రేమిస్తావా?

కమల నిస్సంకోచంగా.

ఆనందం:—ఇన్ని రోజులనుంచీ నామనస్సులో ఒక దురాశవుంది. అది యీరోజు నీతో చెపుతాను. అయితే కమలా! నీవునన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటావూ?

ఆనందం మొదటి మాటలు కమలకి అర్థంకాలేదు. కాని పెళ్ళి అనేసరికి బాగా తెలిసింది. "ఛీ! పో!" అంటూ చెయ్యి ఊడలాక్కొని పరుగెత్తింది.

ఆమె అందెల ఘుణఘుణ వినిపిస్తున్నంతవరకూ నిశ్చలంగా అటే చూస్తున్నాడు. ఆమె దృష్టికి దూరమయ్యాక తనలో తాను ఆలోచించుకున్నాడు. అయితే కమల పెళ్లిపేరు చెప్పటంతోటే చెయ్యి లాక్కొని పరుగెత్తింది. ఆమెకు నన్ను పెళ్లిచేసుకోవటం యిష్టంలేదా ఏమిటబ్బా?

తాను చదివిన నవలలోనుంచి అనేక సంఘటనలు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నాడు. ఈమాదిరిగా జరిగిన అనేక చర్యలు జ్ఞప్తికివచ్చాయి అతడికి. అప్పుడు కొంచెం ధైర్యంతో...'అయితే సిగ్గుకు, ప్రేమకు సాహచర్యం ఉందికాదూ మరి. కమల పరుగెత్తటానికి సిగ్గే కారణం అయుండొచ్చును.' అనుకున్నాడు.

౨

శ్యామలరావు జరిగిన సంగతంతా విని, ఆమె నిన్ను ప్రేమిస్తున్నప్పుడు పెళ్లికి యివ్వాళ కాకపోతే రేపు ఒడబడుతుంది. యిప్పుడిక వాళ్ల తల్లిదండ్రుల యిష్టమే ఆలస్యం. మీ తల్లిదండ్రులూ, ఆమె తల్లి దండ్రులు వప్పుకోవాలి.

"నువ్వు యీమాట మా నాన్నతోటి చెపితే వప్పుకోడూ?"

"నేను చెప్తే బాగుండదు. నువ్వే స్వయంగా చెప్పు."

"నేను చెప్పలేను బాబూ! పెళ్లి ప్రస్తావన తెచ్చినవాడవు నువ్వే."

"నేనే నాన్నగారితోటి చెప్పివస్తా నన్నావు మొదట. యిప్పుడు నీమాటమీదినుండి తొలిగిపోతావేం?"

శ్యామలరావుకు, ఆనందానికీ, ఆనందం తండ్రి రామారావుగారిని చూస్తే భయమే. ఆయన చాలా కోపిష్ఠి. యివ్వాళ, రేపంటూ వారంరోజులు గడిచిపోయాయి. యీలోగా ఆనందానికీ, శ్యామానికీ, మధ్య యిదివరకుండే గురు శిష్య భావంపోయి, స్నేహం ఏర్పడింది.

ఒకరోజు ఆనందం కమల పేరుమీద భావమంజరి తయారుచేశాడు. శ్యాములుదాన్ని చదివి వేయిసార్లు ప్రశంసించాడు. నిజంగా అనుభవం లేకుండా వ్రాసిన కవిత్వం కవిత్వమే కాదురా! అంటూ ఆకవిత తీసుకువెళ్లి కమలకి ప్రేమోపహారంగా సమర్పించమన్నాడు.

ఆనందం దాన్ని మంచి లెటరుపేపరుమీద నీలి బోర్డరు వేసి, అందమైన అక్షరాలు ఎర్రసిరాతోటి వ్రాశి దాన్ని తీసుకువెళ్లి ఎవరికీ చూపించకుండా దాచివుంచుకోమని తన ప్రాణప్రియకు యిచ్చి వచ్చాడు.

ఆమె యింట్లోకి తీసుకువెళ్లి, తన అక్కగారికి ఒక్కదానికే చూపిద్దామని కేకవేశి ఆమెకు చూపింది. ఆమె పేరు స్వర్ణలత. పదహారు ఏళ్లు. పెళ్లిఅయింది. ఆమె భర్తృప్రేమలో, రాత్రింబగళ్లు మునిగి తేలుతూవుంటుంది. మనస్సులో పొంగి పొరలుతున్న సంతోషంచేత ఆమె ముఖము ఎప్పుడూ వికశించివుంటుంది. కమలదగ్గిర కొచ్చి ఆకాకితం తీసుకుని చదవటం మొదలుపెట్టింది.

"కమలా! ప్రాణేశ్వరీ! వినుము నా దొక్కమాట."

యీ చరణం చదివి స్వర్ణనిశ్చేష్టురాలయింది. ఆమె ఆకాకితం తిరుగ బోర్లవేశి వ్రాశినవాడి పేరుకోసరం చూశింది. కాని లేదు. కమలను "ఇదెవరు వ్రాశా"రని అడిగింది.

కమల:—ఆనందం యిచ్చాడు.

స్వర్ణ:—ఎవరూ? ఆనందమా!

కమల:—అవును.

స్వర్ణ బుగ్గన చేయిపెట్టుకుని, యిదంతా వాడు నీ కెందుకు వ్రాశాడే?

కమల భయపడుతూ—నా కేం తెలుసును!

స్వర్ణ:—యిది ప్రేమకవిత్వము. మీ యిద్దరూ ప్రేమించుకున్నారా?

కమల:—ఆనందం ఒకసారి నన్ను ప్రేమిస్తున్నా నని చెప్పాడు.

స్వర్ణ చిరునవ్వు నవ్వి—"సంతోషమే, మంచి మరిదే దొరికాడు" అంటూ తిరిగి చదవటం మొదలు పెట్టింది.

కమలా! ప్రాణేశ్వరీ వినుము నా దొక్కమాట.
నీదు మూర్తినే యదయందు చేర్చినాడ.

ఆ బాలకృత్యం చూసి స్వర్ణ చిరునవ్వు నవ్వు కుంది. "ఆహా! యీ ప్రపంచంలో యింతకంటె మించిన కవిత్వం ఏముంది!" అంటూ విరగబడి నవ్వింది.

ఆ నవ్వు విని యింట్లోంచి తల్లి బయటికివచ్చింది. "ఎందుకే! యింత వగలబడతావు?"

స్వర్ణ ఆవుత్తరం తల్లి చేతికిస్తూ "అమ్మా యిదుగో పుచ్చుకో నీ చిన్నకూతురు మొగుడు వ్రాశాడు. నీవు యింతవరకూ అల్లుణ్ణి కుదర్చక పోతే నీ కూతురే కుదుర్చుకుంది" అంది.

'ఇదెవరు వ్రాశారే?'

'అది వెనుక చెప్తానులే, ముందు యిదివిను' అంటూ తల్లిదగ్గిరినుంచి కాకితం తీసుకు చదువుతోంది.

కమలా! ప్రాణేశ్వరీ వినుము నాదొక్కమాట
నీదుమూర్తి! నే యదయందు దాల్చినాడ
స్వప్నశయన జాగరణ మొదలైన వేళలందు
అనుపమంబగు నీమూర్తి మరువకుంటి॥
కంటికిని కూర్కురాదు, వేళ కాకలియుకాదు
నిన్నుచూడనివేళ, అశ్రువులప్రవహింపచేతు
చదువుసంధ్యలమాని, నిద్రకై బడితి నేను
నీసుధామధురమగు, ముద్దుపల్కుల కలిమిలేక॥
నీదుదర్శన ప్రాప్తికై వీధి, వీధుల తిరుగుచుంటి
అన్ని రాగములకు మించిన, ప్రేమానురాగమనుభ
వింప
నీదు చరణసన్నిధివేచి,యుంటినో కమలాలతాంగి
ఎన్నటికైన.........

తల్లి ఆపి—ఎవరురాశారో చెప్తావా? లేదా?

స్వ:—రామారావుగారి ఆనందం.

"ఏమిటీ! ఆనందమా! నిన్న మొన్నటి గుంటవెధ వకి అప్పుడే ప్రేమ కవిత్వాలా! ఏమే కమలా?" అంటూ కమలకోసరం వెతికింది.

వ్యవహారం అడ్డంగా తిరుగుతోందని కమల చెప్ప కుండా జారింది అక్కడినుంచి, తల్లివెతికి జామచెట్టు క్రింద పట్టుకుంది.

'ఏమే? కమలా! యిది వాడు నీకెందుకిచ్చాడు?'

'నాకేం తెలుసును?' అంది నిర్ఘాంతపోయి.

'నీకుకాకపోతే మరెవరికి తెలుసునే? ఓసిమొద్దా! యిపుటినుంచీ మొగుణ్ణి వెతుకుతున్నావుటే? ఏం జరిగిందో! నిజంచెపుతావా? లేదా?'

'ఆనందం యిచ్చాడు. నేనేంచేసేది. నాకింకేమీ తెలియదు.'

'ఉత్తరం యిచ్చి ఏమన్నాడు?'

'మా అమ్మకూ ఎవళ్లకూ మాపించకుండా పెట్టెలో పెట్టి జాగ్రత్తగా దాచుకోమన్నాడు.' అంటూ ఏడుస్తూ తన్ను జామచెట్టుదగ్గిరికి తీసుకెళ్లి తన్ను పెళ్లి చేసుకుంటావా? అని అడగటం అదీఅంతా చెప్పింది.

ఆమె తల్లికి కోపంలోనే నవ్వువచ్చింది. ఆఖరికి 'జాగ్రత్త యికనుంచి ఆవెధవతో మాట్లాడావంటే వీపు చితకేస్తాను.' అని బెదిరించింది.

కమల 'వాడెందుకిచ్చాడే యిది! నేనివ్వమని అడిగానా? నేను వాడితోటి మాట్లాడనే మాట్లాడను' అంది.

కమలతల్లి ఆకవిత్వపు కాకితం తుంపుతుంపుల కింద చింపి పొయ్యిలో వేశింది.

3

ఒకకవి చెప్పాడు లెండి—ప్రేమించేవాడు సుఖం మాట కలలోకూడా తలపెట్టకూడదు. ప్రేమమార్గము నిష్కంటకముకాదు. ప్రేమమార్గమునందలి పధికుడు దుఃఖింపవలసిందే ప్రేమ కేవలము యాతనామయము. అందులో కేవలము కన్నీళ్లే వున్నాయి' ఈమాటలు ఎవరు వప్పుకోరు?

ఆనందరావు తండ్రి రామరావుగారు డాక్టరీ చేస్తున్నాడు. ప్రాక్టీసు బాగావుంది. ప్రొద్దున్నే బయలుదేరి రోగులుని చూడటానికి వెడ్తే అతికష్టం మీద మధ్యాహ్నానికి యింటికి చేరుకుంటాడు.

ఒకరోజున రామరావుగారు భోజనంచేసి గది లోకివెళ్లి నిద్రపోతున్నాడు, బయటగదిలో ఆయన లేచిన వెంటనే మాట్లాడటంకోసరం ఆనందం, శ్యామం వేచివున్నారు. రామారావుగారు లేచి ఫలహారంజేసి మంచంమీద తిరిగి కూర్చున్నాడు. యింతలో అడుగులో అడుగు వేస్తూ శ్యామలరావు లోపలకి వచ్చి 'మామయ్యా! నేను నీతో ఒకమాట చెప్పుకోవాలి' అన్నాడు.

రామారావుగారు ఉత్సాహంతోటి శ్యామలుడి వైపుచూస్తూ 'ఏమిటది?'

శ్యామంగుండెలు దడదడా కొట్టుకుంటున్నాయి. ఎందుకు వచ్చానురా బాబూ అని పశ్చాత్తాపపడుతు నెమ్మదిగా అన్నాడు—'ఆనందం విషయమే నాకు బాగావిచారంగా ఉంది.'

'ఏం ఏమైనా జబ్బుచేశిందా?' డాక్టరకిముందు రోగంమాటే స్ఫురిస్తుంది.

శ్యామ:—శారీరికరోగంలేదు. మానసికరోగం.

రామారావుగారు సిగరెటు ముట్టించి—ఏమిటే!

శ్యామ:—వాడు ఒకకన్యని ప్రేమిస్తున్నాడు.

రామా:—ఏమిటీ:—

శ్యామలరావు భయపడుతూ—వాడికి ఒకకన్య మీద ప్రేమకలిగింది.

'ప్రేమా! ఎవరిమీద? ఎప్పుడు కలిగింది? కులాసాగా చెప్పవోయ్ సంగతంతాను.'

శ్యామ:—ఆనందం మనపొరుగునవున్న వెంకటేశ్వర్రావుగారి అమ్మాయి కమలిని ప్రేమించాడు అదే మీతో చెప్పటానికి వచ్చాను. వాడు సుఖపడాలని మీకుంటే, కమలకీ, వాడికీ పెళ్లి చేయాలి.

రామారావుగారు ఆరిపోయిన సిగరెటు పారేసి కొత్తది ముట్టిస్తూ—'ఎట్లా కలిగిందీ?'

శ్యామలుడు తనుచెప్పింది విని మామ సంతోషపడి అడుగుతున్నాడని ఉత్సాహంతో 'ప్రేమ ఎట్లా కలిగిందో నేను చెప్పలేను. కాని యిద్దరూ ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోవటం మాత్రం నాకుతెలుసును.' అన్నాడు.

అయితే! పెళ్లిచేసుకుంటానంటాడా?

శ్యామం నేలవైపుచూస్తూ నెమ్మది నెమ్మదిగా—అదే ప్రేమయొక్క స్వభావపరిణామము. 'నేను కమలని పెళ్లిచేసుకోకపోతే నాజీవితం శ్మశానతుల్యం అవుతుంది' అంటున్నాడు ఆనందం.

రామా:—ఓహో స్మశానమా? ఏదీ! వాడిని ఒకసారి రమ్మనిపిలువు?

శ్యామంలేచి గదిలోకివెళ్లి ఆనందాన్ని పంపాడు. ఆనందం వెళ్లేటప్పుడు శ్యామాన్నికూడా తోడు రమ్మన్నాడు గాని ఒంటరిగా మాట్లాడితే బాగుంటుందంటూ శ్యామం లోపలికివెళ్లకుండా బయటనే నుంచున్నాడు.

శ్రీ 'ధర్మపారాయణి' లక్ష్మీదేవమ్మ

శ్రీమతి ఆర్. యం. లాజరస్

శ్రీమతి హీరావతీ బెన్ మన్‌సుఖ్‌లాల్.

బొంబాయి

కీ॥ శే॥ డా॥ యు. అభయాంబాళ్,

యం. ఎ. పిహెచ్. డి.

ఆనందం గదిలోకి వెళ్లాడు నెమ్మదిగా నెమ్మదిగా రామారావుగారు అద్దంయెదట నుంచుని మీసాల్లోంచి తెల్లవెంట్రుకలు పీకటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. యింతలో ఆనందం రావటంచూసి, యిటు తిరిగి నీ పరీక్షలింకా ఎన్నాళ్లున్నాయిరా?

ఆనందం:—యివ్వాళకి పన్నెండు రోజులున్నాయి.

'నీచదువు ఎట్లావుంది?'

'బాగానే చదివాను'

'శ్రద్ధగా చదువుతున్నావా? ఆడుతున్నావా?'

'లేదు! ఆడటంలేదు.?

'అయితే మరేంచేస్తున్నావు? యీ మధ్యనువ్వు ప్రేమపాఠాలు చదువుతున్నావుట గాదూ?'

అతడి ఆగ్రహంచూసి ఆనందరావు వణికిపోయాడు.

రామారావుగారు నెమ్మదిగా దగ్గిరికొచ్చి ఎడమచేత్తో ఆనందం కుడిచెవ్విపట్టుకుని,—ఏం! జవాబు చెప్పు ?

ఆనందం మాట్లాడబోయాడుగాని మాట నోట్లోంచి బయటికి రాలేదు. తండ్రిగారి కళ్లు ఎర్రబడ్డాయి! పళ్లుకొరుకుతూ—'స్టుపిడ్, రాస్కెల్!! పరీక్షలింకా పదిరోజులుంటే, చదువుకోవటం మాని లవ్ (love) అంటూ మొదలుపెట్టావురా?' అంటూ చెంప పగిలేటట్టు టపటపా లెఖ్ఖలేనన్ని లెంపకాయలు కొట్టాడు.

అప్పటికి శ్యామంలోపలకి రావటానికి అడుగు పెడ్తున్నాడు. యీ దెబ్బలు వినేసరికి మాయమయిపోయాడు.

ఆనందం ముఖం చేతుల్తో కప్పుకుని, ఏడుస్తున్నాడు.

రామారావుగారు కుర్రాడిని వదిలి మంచంమీద చతికిలబడి,—ఇప్పటికి పదిరోజుల్నించి చూస్తున్నాను. ఒకటే గుసగుస. ఊళ్లేలటానికా దండెత్తటానికిరా? ఓరి వెధవా! ఓరిదొంగా! మాదరోఛ్ఛద్. యిప్పటినుంచీ పెళ్లికావాలేం? నీకు పెళ్లికాకపోతే నీ జీవితం స్మశానం అవుతుందీ? ఈ మాట లెవరు నేర్పారురా? యింతవాడవయ్యావు చదువుసు వృద్ధిలోకివచ్చి సంపాదించుదాము అనేంలేదూ? పెళ్లి కావాలా యిప్పుడు? నేను ప్రొద్దుటినుంచి సాయంత్రంవరకూ, రోగుల నాడులు చూస్తూ కొంపలవెట తిరగటమా? నీకు చదువుకు వృద్ధిలోకి వద్దామనే ఆలోచనేమీలేదూ? నాకొడుకు ప్రేమపాఠాలు చదువుతున్నాడయ్యా! ఈ ప్రేమ కూడుపెట్టుతుంది. యీ వెధవకి ఈ శ్యామం కాలేజిలో చదువుకు యింత సన్యాసి అయ్యాడనుకోలేదు. యీ వెధవవద్ద ఆ వెధవ వకాల్తా పుచ్చుకొచ్చాడు. పో! యిక్కడినుంచి పరుగెత్తు!! ఇంకెప్పుడైనా యిల్లాచేశావంటే, మెత్తగా చితుకతంతాను పో!

ఆనందం ఏడుస్తూ బయటికి పోయాడు.

డాక్టరుగారి చికిత్సకు ఫలితం వెంటనే కనుపించింది. ఆనందంకూడా మంచి కుర్రాడేనని చెప్పాలెండి. నవలలు చదివి వాడు చెడిపోయాడేకాని, నవలల్లోలాగ సన్యాసయి యిల్లువదలి పోలేదు. విషం తిని చావాలేదు. ముఖ్యంగా కమల పెళ్లిలో ఫలహారాలబుట్ట ఖాళీచేశాడు. దాంతో అజీర్ణంచేసి వారం రోజులు స్కూలుకు నాగావేశాడు. శ్యామంవెళ్లిపోవటంవల్ల, ప్రేమ ఆదర్శమునుంచి పడిపోయినందుకు ఎవరిముందూ, జవాబుచెప్ప నక్కరలేకపోయింది. ఆనందరావు యిప్పుడు ప్రేమ పదాలు మాని, పాఠాలు శ్రద్ధాభక్తులతో చదువుతున్నాడు.

"దేవీ జోన్"

శ్రీమతి యేర్లగడ్డ చిలకమ్మగారు

ఫ్రాన్సుదేశమున "లోరైన్" భాగమందలి "డుమరిన్" యను గ్రామమున 1412వ సం॥లో ప్రసిద్ధిచెందిన "ఆర్క్" వంశమునందు నొక సామాన్య క్రైస్తవ కర్షకు నింట, దాస్యశృంఖలాబద్ధమైన ఫ్రాన్సును విముక్తి గావించుటకై "జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్" లేక స్వాతంత్ర్యమూర్తి జన్మించెను. యీామె "జెకోయెస్ అర్క్" యను క్రైస్తవకృషీవలుని కొమరిత. "యిసాబెల్లా" యను క్రైస్తవయువతి యీామె మాత. జోన్కు ముగ్గురు సోదరులును, యొక సోదరియు యుండిరి. యీామె వయస్సునకు యందరి కన్న చిన్నది. కాని భావములకును, పనులకును ఫ్రాన్సుజను లందరికన్న పెద్దయనియే ఘంటాపథముగ చెప్పవచ్చును. క్రైస్తవ మతావలంబకులచే యీామెకు "జోన్" యను నామంబు పెట్టబడియె. జోన్కు యింకను చాల పర్యాయ నామములు గలవు.

యీామె చిన్ననాటినుండియును శక్తి స్వరూపిణి. స్వార్థత్యాగిని. స్త్రీలతో కలసి గృహములయందలి పనులను, పురుషులతో కలసి పొలములయందలి పనులను నెరవేర్చుచుండెడిది. దేవీజోన్ తరచు వీరచరిత్రలు వినుటచే యీామె హృదయక్షేత్రమునందు వీరత్వాంకురము మొలకయెత్తి, నానాటికి వృద్ధిచెందెను. యీామె వయస్సు వృద్ధియగు కొలదియు జోన్కు స్వాతంత్ర్యకాంక్ష హెచ్చు పెరుగుచుండెను. "పువ్వు పుట్టగనే పరిమళించు"నను చందమున యీామె చిరుత ప్రాయమునుండియును, దీన నిరుపేదలకు శక్తికొలదియు సహకార మొనర్చుచుండెడిది. గ్రామమునం దెవరికైన వ్యాధి గలిగిన తత్క్షణమే యదోట్టి కరిగి వారి కుపచారముచేయును. పాశ్చాత్యదేశములందిట్టి దయార్ద్రహృదయులు, కోమలస్వభావులు తక్కువగనేయుందురు. అప్పు డా గ్రామములో నొక్కటేనియు విద్యాలయము లేకుండెను. యిక్కారణమున నామెకు విద్య నభ్యసింప నవకాశములేకపోయెను. కాని యీామె విజ్ఞానదీపిక.

దేవీజోన్ ప్రకృతి సౌందర్యమును చాల ప్రేమించుచుండెడిది. యల్పవయస్సుననే నేకాంతానురాగమును, సంసారికవిషయములపట్ల నుదాసీనతయుగాంచి తలిదండ్రులామెను తిరస్కరించుచుండిరి. జోన్కు

వివాహము చేయవలెనని వారు పలుపాట్లు పడిరి. కాని యామె వివాహము చేసుకొనుట కంగీకరించకపోయెను.

జోన్‌యొక్క యసామాన్య సౌందర్యమును, పవిత్రచరిత్రయును, కోమలస్వభావమును, విమలభావమును, యా గ్రామము నందలి నవయువకుల హృదయముల నాకర్షించెను. యెందరో యువకు లామెను వివాహమాడి సఫలమనోరథులగుటకు సంసిద్ధులైరి. జోన్ ఆజన్మము బ్రహ్మచర్య వ్రత మాచరింప నిచ్ఛగించుటచే వారు భగ్నమనోరథులైరి. ధనమదాంధుడగు యొక యువకుడు, జోన్ తనతో వివాహ మాడెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసినదని నేరారోపణ చేసెను. కోమలస్వభావయగు జోన్ యీ యభియోగము మిథ్యాకల్పితమైనదని వాదించక, గృహస్థధర్మము స్వీకరించునని గ్రామీణులందరును తలంచిరి. కాని యామె విచారణాలయమునకు జని న్యాయమూర్తి సమక్షమున గంభీరముగ నుడివెను. "నా యిచ్ఛారహితముగనున్న యీ యభియోగము మిథ్యాకల్పితము. నే నెప్పుడు నేరితోడను వివాహప్రతిజ్ఞ చేసియుండలేదు. నా యీ సత్యవాక్కులను విశ్వసించక, యెట్టి కఠినదండన విధించినను, యనుభవించుటకు సంసిద్ధురాలనే! తుదకు వురికంబము నెక్కుటకు సైతము." ఆమె యెంతటి గంభీరహృదయురాలు. తన యభీష్టసిద్ధికి ప్రాణమును తృణప్రాయముగ తలంచి, వురికంబము నెక్కుటకు సంసిద్ధురాలైనది. న్యాయమూర్తి యామె వాక్యములను విశ్వసించి, యభియోగము త్రోసివేసెను. యిక నేమి? యామె సంకల్పము దృఢమయ్యెను. స్వదేశీయుల నుద్ధరించు కోర్కె ప్రబలమయ్యెను.

ఫ్రాన్సునంతను యాంగ్లేయులు యాక్రమించుకొనిరి. వారుచేయు యత్యాచారములకు సహించలేక, పర్వతగుహాలలో, యరణ్యములలో దాగుకొనుచుండిరి. ఆంగ్లేయు లెంతటి నిరంకుశులో, యెంతటి రక్తపిపాసులో, యెట్టి క్రూరులో యను విషయము మన కనుభవమేగదా! యింక వారికి శీకరప్రదేశములయం దుండుటయే జీవరక్షణోపాయము. అదియే శరణ్యము. వేసవికాలపు మార్తాండునివలెనాంగ్ల సైనికులు జనులను హింసించసాగిరి. గ్రామములను దోచుకొన దొడగిరి. ఫ్రాన్సుదేశమంతయును హాహాకారములు చెలరేగెను. దైన్యపీడితులును, పతితులునగు స్వదేశీయుల బాధలు "జోన్"కు దుర్భరముగ గన్పట్టెను. పీడితజనుల నుద్ధరించుటకు పదునారు వత్సరముల వయస్సుననే జోన్ హస్తమునందు ఖడ్గము బూనెను. యేదేశమైనను యుద్ధమువలననే విముక్తి గాగలదు. శాం

తమువలన గాని సత్యమునలన గాని విముక్తి గావింపవలయునని తలంచుట మూర్ఖత్వ మనియే చెప్పవచ్చును. విప్లవమొనర్చియే గదా, రష్యనులు తమ దేశమును దాస్య విముక్తి గావించికొనిరి. రణరంగమున దుమికియే కదా, దేవీజోన్ తన దేశమునందలి పీడితప్రజల నుద్ధరించినది. యామె హృదయమునందలి వీరాంగనోచితసాహసము, వీరత్వము, పట్టుదల, సహనశక్తి మొదలైనవి వర్ణనాతీతము.

జన్మభూమియొక్క యీ హీనచరిత్ర యామె హృదయమునందు కంటకముగ కన్పట్టెను. "యెట్లు పతితులగు యీజనులు నాంగ్లసైనికగణముల యత్యాచారమునుండి తప్పించుకొందురు. యెట్లు ఫ్రాన్సు యీ దాస్యశృంఖములనుండి దూరమగును" యను విషయమునే జోన్ రాత్రింబవళ్లు యాలోచింప సాగెను.

జోన్ తండ్రి ధర్మపరాయణుడు. యెల్లప్పుడు జోన్ నోటినుండి యుద్ధసంభాషణలే వెలువడుచుండెను. ఆయన జోన్‌ను తిరస్కరించుచు కర్కశస్వరమున నిట్లనెను. "యెప్పుడైన నీ నోటినుండి, యుద్ధమునుగూర్చి మాట వెలువడెనేని నిన్ను చంపెదను." తండ్రి వృద్ధుడగుట గాంచి జోన్ చింతాకులస్వాంతయయ్యెను. ఒకవైపున కఠోరశాసనము. రెండవవైపున పరాధీనురాలగు స్వదేశమాత యాహ్వానము. ఈ పరస్పర విరోధభావ యీ ఘాతప్రతిఘాతములవలన, యామె హృదయసరోజము ముకుళించ సాగెను. పితృభక్తికన్న, లక్షోపలక్షల దేశీయులను రక్షించుటయే గురుతరకార్యమని యామె తలంచెను. దేశమాత యాహ్వానమే యంగీకరించెను.

తండ్రి యిచ్ఛకు విరుద్ధముగ యుద్ధమునకు బోవుట తప్పని తలంచి యుక్తితో గృహత్యాగ మొనర్చెను. "ఎండ్రెలాగ్జరు" యను నాతను యామె పినతండ్రి. ఆయన భార్య జబ్బుపడెను. యామె సేవచేసెదనని తండ్రి యాజ్ఞానువర్తినియై, పినతండ్రి గృహమున కేగెను. ఆయన సరలస్వభావుడు. తన యభిప్రాయము పినతండ్రికి విన్నవించెను. ఆమె సంకల్పము విని ఆయన యపరిమితానందభరితు డయ్యెను. మరియు శక్తికొలదియు సహకార మొనర్చెదనని ప్రతిన చేసెను. వేకులియర్సుకు శాసకుడగు "బాడ్రీకోర్టు" దగ్గరకు యామె పినతండ్రిని తన సంకల్పము విన్నవింప పంపెను. కాని నిరంకుశశాసకుడు సామాన్య కర్షకకన్య సందేశము, వున్మత్తప్రలాపముగ దలంచెను. ఆమెకు తెలియజెప్పి తండ్రికడకు పంపివేయవలయునని యాజ్ఞాపించెను. పినతండ్రి ముఖమున శాసకుని ప్రతికూలవాక్యములు విని జోన్ చింతితయయ్యెను. కాని యామె

నిరాశచెందలేదు. పినతండ్రిని వెంట నిడికొని జోన్ కాలినడకనే శాసకునికడకేగెను. శాసకుని సమక్షమున "ధర్మయుద్ధమున వెనుకంజవేయకుము" యని విన్నవించెను. కర్షక బాలికయగు జోన్ ముఖారవిందము తిలకించి ఆయన యాశ్చర్యమగ్నమానసుడై యిట్లు నుడివెను. "రాజు సర్వస్వతంత్రుడు. నిరంకుశాధికారి. రాజ్యాంగకార్యములందు నా యిష్టానిష్టములతో బనిలేదు." శాసనకర్త జోన్‌కు సంబంధించిన విషయములను వ్రాసి "డ్యూక్ ఆఫ్ లోరెయిన్" వద్దకు పంపెను. జోన్‌కూడ నాతనికడ కేగెను. యామెనుగాంచి డ్యూక్ ప్రసన్నచిత్తుడయ్యెను. ఆమె నిస్వార్థమును చూచిన వెంటనే యాతని హృదయము కంపించెను.

ఖడ్గము ధరించి, యశ్వము నధిరోహించి దేవీజోన్ "వేకులియర్సు" నగరమునకు పయనమయ్యెను. యామెను పరీక్షించుటకై రాజు ఛద్మవేషమును ధరించెను. వెంటనే ఛద్మవేషియగు రాజును "ఓ రాజా, వీరునివలె ఖడ్గముబూని రీమ్సు నగరంబునకు ప్రయాణము కండు" యని సంబోధించెను. యీామె శక్తినిగాంచి రాజు చలించిపోయెను. గొప్ప గొప్ప రాజనీతిజ్ఞుల మొదలైనవారి యభిమతమును తెలుసుకొనక ముందే,యుద్ధమునకు వెడలుట యుచితముకాదని తలంచి రాజు యామెను "పోటియర్సు" నగరమునకు బంపెను. అక్కడ మహాసభ సమావేశమయ్యెను. రాజనీతిజ్ఞులు మొదలైనవారా సభయందు భరితులైరి. వా రామెను ప్రశ్నించి చూచిరి. జోన్ ముఖమునుండి గంభీరోపన్యాసము విని వారు కదళీతరువుల చందమున స్థంభితులైరి. సభ్యులందరును జోన్‌కు యనుకూలురైరి. మరియు జోన్ విషయమై వారు రాజుకడ కిట్లు వ్రాసి పంపిరి. "జన్మభూమి నుద్ధరించుపట్ల స్త్రీ కూడ పురుషవేషము ధరించి యుద్ధము చేయుట కధికారిణియైయున్నది." యిట్లే యనుకూలపత్రములను చూచి రాజు స్వయముగ నామెను పరీక్షించెను. ఆమె స్వార్థత్యాగము, దేశభక్తి, మొదలైనవి గాంచి రాజు యుద్ధమునకు బంపు నిశ్చయించెను. రాజు జోన్‌కు కొలదిదినములలోనే యుద్ధవిద్యలన్నియును నేర్పించెను. ఆమె మాతృదేశ కల్యాణయజ్ఞమున ఆత్మ నాహుతి చేయ సంసిద్ధురాలైనది. ఆమె కార్యదీక్ష యెంతయును కొనియాడదగినది గదా!

ఆంగ్లేయులు ఆక్రమించుకొనిన "ఆర్లిన్స్" నగరోద్ధారణకై, యా నగరమునకు ప్రయాణమయ్యెను. వృధాగ హత్యలు యొనర్చి, రక్తవాహిని ప్రవహించు టామె ప్రకృతికి విరుద్ధము. అంగ్లసేనాధిపతియగు "డూనియస్" వద్దకు సంధిపత్ర మంపెను. మదోన్మత్తుడగు సేనాధిపతి యీ సంధిని

నిరాకరించెను. వెంటనే యుద్ధమొనర్చి "అర్లిన్సు"ను దాస్యవిముక్తి గావించినది. యీయామె వీరత్వము వర్ణింప నేరితరము?

"అర్లింసు" నగరమున రాజును ఫ్రాన్సు సింహాసనమున ప్రతిష్ఠించెను. తరువాత జోన్ స్వగ్రామమునందున్న తలిదండ్రులకడకు బోవ నిశ్చయించుకొనెను. వీరాంగనయగు జోన్ లేనిచో సేనయందుత్సాహహీనత గలుగునని తలంచుటచే, యామె కోరిక రిత్తపోయెను. తిరిగి పారిస్‌నగర యుద్ధములో దేవీజోన్ వోడిపోయెను. యీయామె జీవితములో ఓటమి కిదియే ప్రప్రథమము. జోన్ శత్రువుల హస్తగతమైనది. జోన్‌ను కారాగారమం దుంచిరి. జైలునందు క్రూర యాంగ్లేయులు, యామెకు యొనర్చిన యత్యాచారములు వర్ణనాతీతము. తుట్ట తుదకు "కచన్" మొదలుగాగల న్యాయవాదులు విచారణాంతము మరణశిక్ష విధించిరి. గంభీరహృదయయగు దేవీజోన్ సజీవముగ నగ్ని కాహుతియయ్యెను.

బానిసత్వాంధకారమునుండి బయల్పడ యత్నించుచుండు భారతనారీమణులకు "జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్" యీయామె మార్గదర్శిని. స్వాతంత్ర్యము గోల్పోయి, పురుషులచే నబలలని పిలువబడుచున్న నారీమణులకు మణి. దేశసేవాతత్పరులకు పథిక. ప్రపంచ బలిదానములకు సాటి. స్వార్థత్యాగము, ధైర్యము, సాహసము, పట్టుదల, దేశాభిమానము, శాంతము, దయ, యాత్మబలిదానము మొదలగు యాదర్శభావకిరణములచే ఫ్రాన్సును ప్రకాశవంత మొనరించిన దినమణి. స్త్రీల నబలలను పురుషులకు యీయామె చరిత్ర తలవంపు గలుగజేయును. యీయామె చరిత్ర పఠించిన యాంధ్రనారీలోకము, దేశదాస్యము బాపుటకు నిజకర్తవ్యము గ్రహించుటయే గాక, ఆయుధ పోరాట నేర్పరులగుదురనియే నేను విశ్వసించుచున్నాను. దేశకల్యాణమే జోన్ సుఖము. ఫ్రాన్సు బానిసత్వమునుండి విముక్తియగుటయే యీయామె బంధనవిముక్తి. ఈయామె చరిత్ర జ్ఞప్తికి వచ్చినపుడు హృదయములలో యాదర్శభావములు గలుగును.

ఎప్పటి కప్పటికి సంశయమే !!

'చిత్రరేఖ'

సుశీల పాపము దురదృష్టవంతురాలు. కాకపోతే తండ్రి చిన్నతనంలోనే పోయె. తల్లి పేరమ్మ అవక్కగాని వక్క కూతురిని పెంచి పెద్దదాన్ని చేసి- ఊరూ ఉహమూ గావించి-అందగాడని-చిన్నవాడనీ-బియే. ప్యాసైనాడనీ, అన్నిటికీ పైగా పిల్లకు నచ్చాడని-రామనాథాన్ని తెచ్చి పెండ్లిచేసి యిల్లటం ఉంచుకుంటే-అతడూ సుశీలప్రాణమునుపైనా (గాజులు తొడిగించడమైనా) చూడకుండానే గతించిపోయె. పోనీ మగకూన పుట్టాడు ఉద్ధరిస్తాడనుకుంటే, వాడు పుట్టుకతోనే గుడ్డిపిల్లవాడాయె. ఇంకా 18 సం॥రాలైనా దాటలేదే! సుశీల ఎల్లాయీదుతుందో ఈ దరిలేని దుఃఖసాగరమున ఎన్నాళ్లనుభవించాలో ఈ కడగండ్లన్నీ! అయితే, గుడ్డిలో మెల్లన్నట్లు,—తల్లీ కూతురూ, 'అయ్యా బువ్వ అమ్మా బువ్వ'అని కన్నవాళ్ల కాళ్లా వ్రేళ్లాబడి దేహిలాడ నవసరంలేకుండా, ఎక్కువలేకపోతే మానె, నాలుగువ్రేళ్లూ నోట్లోకి పోయేమాత్రం ఏర్పరచి పోయినాడు పేరమ్మభర్త, బ్రతికిన నాలుగురోజులూ, ఫెస్లుమని ఇన్‌కంటాక్సు తాసిల్దారీ చేసి. మొదట గుటకలుమింగారు గాని దాయాదులు అదిలించి బెదిరించి ఏదోఇద్దరికీ యింతభరణం యేర్పాటు చేసి అది శాస్త్రా కాజేతమని—దౌహిత్రుడు కలిగి వాళ్లనోట గడ్డకొట్టాడు. తమఖర్మంకాలితే తమకూ అదేఅవస్థ అనే సంగతి మరచి—దగ్గర దాయాదుల పెళ్లాలు కొందరు 'ఆడకుంక పుట్టకూడదూ, పోనీ ఆ పుట్టిన కుంకైనా పురిటిలోనే-"అని రహస్యంగా నన్నా వినుకొక్కని దీవించారు.

ఏమైతే నేమి—ఇల్లు చక్కపెట్టుకపొయ్యే పెద్ద దిక్కు తల్లిఉండడంచేత—సుశీల, గుడ్డివాడైనా— కాకిపిల్ల కాకికిముద్దు గదూ!—ఆకూనతోనే, అదే లోకంగా, ఒకవిధాన దిగులు తోసేసుకుని కాలం గడుపుతున్నది. ఈశ్వరు డా గవ్వంతదృష్టి కొరవ చేశాడే గాని—సుశీలబిడ్డకేమి, అందాలకోవ. పెరిగేకొద్దీ చూచినవాళ్ళందరూ, 'అంతారామనాథమే అమ్మో—అయినా మూడు—ఆకళ్లు, ఆనవ్వు—ఆనొసలు—' అని అయారూపురేఖవిలాసాలు వివరించి వర్ణించి రూపిస్తుంటే—సుశీలకు సిగ్గు, దుఃఖం, ఆనందం, కలిసి హృదయం పిడిచివేస్తుంటే —ఊరి కారేకన్నీళ్లను, మొగమవతలికి త్రిప్పి—సాధ్యమైనంతమటుకు తుడిచివేసుకుంటుంది. అప్రయత్నంగానే, 'అమ్మ' 'అవ్వ' 'బాబు' 'బువ్వ' అనే మాటలు వచ్చాయి పిల్లవాడికి. పిదప చెప్పినమాటలు పలుకనేర్చిన రోజుల్లో—సుశీల ఎన్నోమాటలు నేర్పింది. ఎవరైనా అన్నా లేకున్నా, పంజరంలో రామచిలుకవలె—మురళీధరుడు—(సుశీల అల్లా అని పేరుపెట్టుకున్నది కుర్రవాడికి) పలుకుతుంటాడు. మేడమీద గదిలో ఎవ్వరూ లేకుండా చూచి పొంగి వస్తూన్న దుఃఖాన్ని ఉగ్గపట్టి సుశీల పిల్లవాడికి 'నాన్న' 'నాన్న' అని చెప్పేది. వాడు ఆమాట తీర పలికినప్పుడు పట్టువీడిన దుఃఖాతిశయంచేత మైమరచి వాణ్ణి ఊపిరాడకుండా రొమ్మున అదుముకొని గద్గద కంఠంతో ఏమేమో పలవించేది. దోగాడ నేర్చి నాలుగువైపులా పాకులాడుతుంటే—ఏమి నెత్తినతోసుకుంటాడో అని కన్నులలో వత్తివేసుకొని కనిపెట్టి ఉండేది. పిదప వ్రేలుపట్టి నడవ నేర్పుతూ, నేర్పినా యీ పట్టి నడిపించడం తప్పదు గదా అని చింతించేది. మరికొంత ఊహవచ్చి—వాడు ఆయావస్తువుల ఉపయోగమెరిగి, రస, గంధముల

మాత్రము గ్రహించి, స్పర్శవల్లనే గుర్తింపగల్గి—రూపు నిరూపింపలేక—'అదేమిటి' 'ఇదేమిటి' 'అంటే' అని ప్రశ్నపరంపలగురిపిస్తుంటే—సుశీల నోరు నొప్పిపుట్టేంతవరకు చెప్పి—తుదకు నిరుత్తరై కళ్లనీరు కారుస్తూ ఉండేది. పిల్లవాడు తడివిచూచి చూచి 'అమ్మా' ఏడుస్తున్నా? ఎందుకే? అని అడిగే సరికి ఇంతదుఃఖం గుటుక్కునమ్రింగి 'లేదునాయనా' అని పసపసముద్దుపెట్టుకోని—వాడితోపాటు తానూ వేరే దోరణిలోకి తొలిగేది. అయితే, ఎంతతొలగదోతామన్నా, మొగాన వ్రేలగట్టినట్లుండేది వాడి గ్రుడ్డితనమనే ప్రత్యుత్తరంలేని ప్రశ్న. ఆంధ్రగీర్వాణములలో చక్కని విద్యావతియైన సుశీల 'చ్యవనుడికి దృష్టిప్రసాదించిన అశ్వినీ దేవతలు ఈ కలికాలంలో లోకసంచారం ఏలచేయరో అని చింతించేది. 'ధృతరాష్ట్రునకొక్క తృటికాలమైనా దృష్టిప్రసాదించిన శ్రీకృష్ణభగవానుని కృపఉంటే, మావాడికీ దృష్టి రాదా' అని ఆశించేది. పురుషప్రయత్నం లేనిది దేవతలుమాత్రం ఏంచేస్తారు అని వితర్కించుకొనేది. ఆ పురుషప్రయత్నానికి మార్గమేదీ అని దిక్కులన్నీ చూచి దిక్కుగానక—నిస్పృహచెందే పిల్లవాడికి విద్యాభ్యాసకాలం వచ్చినతర్వాత ఎల్లాగో తానే—వాచా సామాన్యజ్ఞానం కలుగజేసింది. అయితే, వీనికి దృష్టివచ్చే ఏర్పాటు ఏమన్నాఉన్నదా అనే నిరంతరమూ అన్వేషిస్తూ ఉన్నది సుశీల. తాము కాపురమున్న కాకినాడలో క్రొత్తగా ప్యాసైవచ్చిన కండ్ల డాక్టర్ల కెందరికో చూపించింది. వాండ్లుచూచి, పుట్టుకలోవచ్చిన గుడ్డితనానికి మందులేదని చెప్పారు. సుశీల కెంతనిస్పృహగాఉన్నా, ఎక్కడిదో రవ్వంత ఆశ మినుకు మినుకుమంటున్నది. అది ఫలానాఅని నిరూపించలేకుండా ఉంటున్నది. ఆమె, వ్యాసంగం కోసరము, పిల్లవాడు కాస్తతీరికకలుగ చేసినపుడు చదవడానికి ఆంధ్రాది పత్రికలు తెప్పించి చదువుతుండేది—నిరంతరము అభివృద్ధినందుతూన్న విజ్ఞానశాస్త్రము,ఆవైజ్ఞానాధికులునానాటికికనిపెడుతూన్న విశేషాలు చూచేది. ఏమో పుట్టుకలోవచ్చిన గ్రుడ్డితనముకూడా మాన్పే ధన్వంతరి పుట్టగూడదా అని ఆమె ఆశాంకురము.

వకనాడు ఆంధ్రపత్రికలో ఇలాంటిసంగతి కన్పించింది: ఎవ్వరో పంజాబులో డాక్టరు ఖండాంతరాలన్ని తిరిగి కండ్లవైద్యం నేర్చుకున్నాడనీ, జర్మనీలో పదియేండ్లుండి పరిశోధనచేసి, ఎల్లాంటి గ్రుడ్డితనమైనా పోగొట్టే సాధనాలు విధానం కనిపెట్టాడనీ, పుట్టినదిమొదలు ప్రపంచమే చూడని వకతొంభైసంవత్సరాల ముసలాయనకు చికిత్సచేసేసరికి పుచ్చపూలవలె కళ్లువిప్పి చూచాడనీ అందులోఉంది. ఆ వృత్తాంతము చూచేసరికి సుశీల కెవ్వనకేక వేసింది. పరుగెత్తుకవెళ్లి పేరమ్మతో చెప్పింది అమ్మా, 'అబ్బాయికి కళ్లువస్తయే' అని. ఇద్దరూ ఎంతో సంతోషించారు. మురళీధరుడుగూడ పన్నెండుసంవత్సరాలవాడై, అప్పుడప్పుడే తెలుసుకుంటున్నాడు తనకు 'కళ్లు' అనే వకఇంద్రియము లేదని, అందుచేత ప్రపంచంలో 'చూడడం'అనే వకవ్యాపారం తాను చేయజాలడనీ, అది పుట్టి బుద్ధెరిగి ఎన్నడూ అనుభవించి ఉండకపోవడంచేత ఊహా ప్రపంచంలో నన్నా, నిర్ణయించుకోడం కష్టమనీ వాడీ మాటవినేసరికి తనకు కళ్లువచ్చినట్లే సంతోషించాడు; వాడు సకల సంబరాలతో సుశీలవద్దకు వచ్చి 'అమ్మా! కళ్లువస్తే నిన్ను చూస్తాకదూ! అన్నాడు—భూదేవి తన గర్భగోళంలో మహారత్నాన్ని దాచిఉంచేట్లు, ఎన్నాళ్లనుంచి దాచి ఉంచాడో మురళీధరుడీ మధురభావాన్ని, తనహృదయకుహరంలో? ఆమాట వినేసరికి, సుశీల కరిగి నీరైంది. ఆమె, తనకోమల బాహువల్లరుల మురళీధరుని మెడకు పెనవైచి, దగ్గరకు దీసి ముద్దుపెట్టుకొని గద్గదికంతో 'మానాయన చూస్తావురా! నన్నే కాదు బా అమ్మనుకూడా' అన్నది. అమ్మా కూతుళ్లిద్దరూ, పంజాబులోఉన్న డాక్టరు మనకెలా దొరుకుతాడని కొంతసేపు యోచించారు. పదిగాని పాతికగాని అవసరమైతే పంజా

బుకే వెళ్లుదామని ఆలోచించారు. ఆంధ్రపత్రికలో దొరికినంతవరకు ఆడాక్టరుగారి వివరాలు కనుక్కొని—మిగత వివరాలకనుక్కొను వారికుత్తరం వ్రాయడం మంచిదనుకొని—ఇంటిడాక్టరు శ్రీనివాసరావుచే వ్రాయించారు. నాలుగురోజుల్లో జబాబువచ్చింది. ఆత్రంతో తెరిచి చదివింది, సుశీలే ఇంగ్లీషులోఉన్న ఉత్తరం చదివి భాషాంతరీకరించి చెప్పేంతవరకు ఓపికలేక—తనకు తెలిసేట్టు చెప్పమని పేరమ్మ తొందరించింది. ఉత్తరం చదువుతుంటే సుశీల మొగం క్రమంగా తెల్లబడ్డది. ముగిసింతర్వాత అప్రయత్నంగా ఆ ఉత్తరం జారి క్రిందబడ్డది. నిలిచి ఉన్నసుశీల కుప్పగూలి గుంజను జేరగిలింది. 'ఏమే అమ్మా? ఏమే' అని తల్లి దగ్గరచేరి అడిగితే ఏమో చెప్పబోయింది గాని మాటలు తడబడ్డయి. కొంత సేపటికి స్థిమితం తెచ్చుకొని ఉత్తరంలో వివరం చెప్పింది. 'పుట్టుకలో వచ్చిన గ్రుడ్డితనమైతే నేను కుదర్చలేను. అయితే, పుట్టినప్పటినుంచి గ్రుడ్డివాళ్లైనా, అవంతాపుట్టుగ్రుడ్డిలో చేరకగాదు. ఏ కొన్ని నిమిషాలైనా దృష్టిఉండి పోయిఉండవచ్చు. కాబట్టి గర్భంలోనే, ఆ యింద్రియం లుప్తమైనట్లైతే నే కుదర్చలేనుగాని మిగతా వన్నీ కుదురుస్తాను.' అని ఆడాక్టరు వ్రాశాడు. ఇంకేమున్నది? సుశీల ఆశలన్నీ అడుగంటినయి.

మళ్లీమళ్లీ ఆ ఉత్తరం చదువుకున్నది. మురళీధరుడికి గర్భంలోనే దృష్టినశించిందో, లేక జననానంతరము ఏకొన్ని నిమిషాలకో పోయిందో ఎవరు చెప్పగలరు. మొత్తానికి పుట్టినప్పటినుంచీ గ్రుడ్డివాడే. పోనీ ఆపంజాబు డాక్టరుగారే చూచి చెప్పగలరేమోనని ఒకయోచన తట్టింది. సరి, మళ్లీ ఉత్తరం వ్రాయించారు. పంజాబు డాక్టరు అది అసాధ్యముని—చికిత్సచేయిస్తే—కొంతకాలానికి రావచ్చనీ-ఆరావడం, రాకపోవడాన్నిపట్టే పుట్టుగ్రుడ్డి అవునాకాదాఅని చెప్పవచ్చునని వ్రాశాడు. ఇంతప్రయత్నం చేస్తే కుదరకు ఏమౌతుందో తెలీదు. ఇంకోసంగతి కూడా వ్రాశాడు. పుట్టుకలో లేనిగ్రుడ్డితనం పోగొట్టి—దృష్టితెప్పించడమే తనపనిగాని అది ఎప్పుడు వస్తుంది యెంతకాలము నిలిచి ఉంటుంది అనే దానికి తాను కర్తను కానన్నాడు. ఇంత సంశయాస్పదమైన వ్యవహారములో ఏమిచేయ్యడమో సుశీలకు పాలుపోలే. కుదరకు ప్రయత్నంచేయడమే కర్తవ్యమని యనుకున్నది. మళ్లీ పంజాబుఉత్తరం వ్రాయించింది అక్కడికి వస్తున్నామని. ఆడాక్టరుకూడా రావచ్చునని వ్రాశాడు.

మంచిరోజు చూచి పంజాబువెళ్ళారు తల్లీ కూతురు, మురళీధరుణ్ణి వెంటపెట్టుకొని. నిర్ణయమైన వెయ్యిరూపాయలు ఫీజు మరి ఖర్చులకు వేయిరూపాయలు, ఇల్లువాకిలి తనఖాపెట్టి అప్పు తెచ్చి మరీ ప్రయాణమైనారు. డాక్టరు చాలా ఆదరించాడు. నెలరోజులు చికిత్సచేశాడు. ఇక వెళ్లవచ్చునన్నాడు. మురళీధరుణ్ణి చూచిన తర్వాత అల్లాంటి సుర్రవాణ్ణి గుడ్డివాణ్ణిచేసిన దైవాన్ని మిక్కిలిగా దూషిస్తున్నాడా డాక్టరు. సాగనంపేటపుడు సంపూర్ణదృష్టి కలగాలని ఆశీర్వదించాడు. కాని ఎప్పుడువస్తుందో, ఎంతసేపుంటుందో, అసలు వస్తుందో రాదో తా చెప్పలేనని ముందే చేప్పాడుగా! ఇంటికి వచ్చినప్పటినుంచి ఎప్పటికప్పటికే దృష్టి వస్తుందనే ఆశ, తల్లికీ కూతురికీ, మురళీధరుడికీ. రోజు కని మిదిసార్లు సుశీలవచ్చి ఎదటనిలుచోని 'నాన్నా! నేకనపడుతున్నానూ?' అనేది. 'లేదే అమ్మా' అని వాడు దీనాతిదీనంగా అనేవాడు. 'స్వామి తండ్రీ' 'అమ్మా తల్లీ' 'తెల్లారేసరికి మా అబ్బాయికి దృష్టి రావాలి' అని పేరమ్మ ప్రతిరాత్రీ-ఊళ్లోఉన్న దేవుళ్ళకూ దేవతలకూ మొక్కుతుంటుంది.

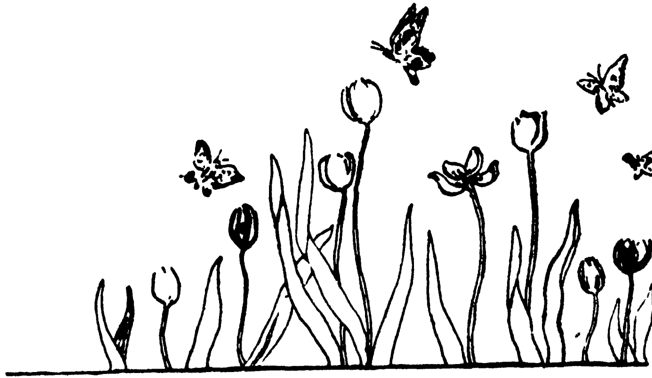
ఇల్లా ఉండగా ఒకరోజున మేడమీద కూర్చొని ఉన్న మురళీధరుడికి ఏవేవో క్రొత్తభావాలు పుట్టసాగినవి. ఇంతవరకూ తెలేని క్రొత్తసంగతేదో తెలు

స్తున్నట్టు తోచింది. 'అమ్మా! అమ్మా!' అని కేక వేశాడు. కొంతసేపటికి తనకు పరిచితమైన సుశీల కంఠస్వరంతోపాటు, ఆ స్వరానికి మూలస్థానమై ఒక క్రొత్తభావ మేర్పడ్డది. 'అమ్మా అమ్మా ఏమిటే ఇదంతా!! అన్నాడు మురళీధరుడు ఆస్వరాన్ని పట్టే- ఆ దిక్కు-చూచి, ఆశ్చర్యంతో. అప్పు డాతడి కా నూత్నభావములోనే మరో వింతభావము కలిగి, చిర పరిచితమైన సుశీల శీతలకరస్పర్శ అనుభవానికి వచ్చింది-'నాయనా! ఏమిటిరా?' అనే స్వరము కూడా తల్లి పలికినట్లుగా వినపడ్డది. అప్పుడు తల్లిని తడివిచూచి, కంఠస్వరంతోపాటు కలిగిన నూత్న భావము తల్లిగా ఎట్లా మారిందో అని ఆశ్చర్యం కలిగింది. మొగంలో ఒక క్రొత్తకళ, క్రొత్తకాంతి ఏర్పడ్డది,-'సర్వేంద్రియాణాం నయనం ప్రధానం' అని ఊరకన్నాడూ! అప్పుడు తల్లి మురళీధరుడికి దృష్టి వచ్చింది కాబోలని ఊహించి, ఏమిటి నాయనా! ఎల్లాఉంది' అని అడిగింది. 'ఏమో అమ్మా క్రొత్త క్రొత్తభావాలు పుటుతున్నవి. చుట్టు ఏమిటో అర్థం గాని ఆనందమయమైన విశేష మేమిటో ఊహకు తటుతున్నది,' అన్నాడు. 'మానాయన! నీకు దృష్టి వచ్చిందిరా, తండ్రీ! నీకు కలిగేక్రొత్తభావాలన్నీ- కనపడుతున్న వివిధవస్తువుల భిన్నరూపాలు. ఆ ఆనందమయమైన విశేషమే వెల్తురు ఎన్నడు చూచి ఎరుగవు కాబట్టి నీకలాటిభావాలు తోస్తున్నవి." అని, మురళీధరుడికి దృష్టివచ్చిందనే పరవశావస్థలో సుశీల ఉపన్యసించింది. ఆతడు తనకు కల్గిన మధుర భావమే, అమృతమయమైన మాతృమూర్తిఅని తెలిసి నపుడు, వానిసంతోషాతిశయానికి మేరేలేదు. ఉబ్బి గంతులువేయ నారంభించాడు. సుశీలకు తనసంతోషం తల్లికూడా పంచుకోవాలని అభిలాష: గబగబ క్రిందికి పరువెత్తింది, గొంతెత్తి పిలవడానికికూడా వశంగాక.

గంతులువేస్తూన్న పిల్లవాడికి తటుక్కున డాక్టరు చెప్పిన మాటలు జ్ఞప్తికివచ్చినయి. ఆమాటలు జ్ఞప్తికిరా రాగానే, ఒక అభిప్రాయం తోచింది. వడవడ వణకుతూ, వకచోట కూలబడి కన్నులు మూసుకున్నాడు. పేరమ్మ, సుశీల గబగబ మెట్లెక్కి- వచ్చారు. కన్నులు మూసుకున్న మురళీధరుని, కన్నులు తెరవమన్నా తెరవనంటాడు. కారణ మేమిటి? డాక్టరు చెప్పాడుగా, ఎంతకాలం ఉంటుందో చెప్పలేనని. అది పూర్తిగాఉంటే సరే- లేక కొద్దికాలమే ఉండెట్టైతే, ఎందుకూ అప్పుడే వ్యర్థముచేయడం. అమూల్యమైన దృష్టిని వ్యయం చేయక కాపాడుకోడమే మంచిది. కాబట్టి కన్నులు మూసుకుంటె ఆ 'చూడడ'మనే శక్తి నిలిచిఉంటుంది" అని ఆతనికి తోచిందట. అందుచే కన్నులు మూసుకున్నాడు. తల్లి అవ్వ ఎంతబ్రతిమాలినా తెరవలే. "అది కొద్దికాలమే నిలిచేట్టున్నా, కన్నులుమూసి కూచుంటే, వినియోగంగాక లోలోపలనే హరించిపోతుందేమో కదరా!" అని వాళ్లు చెప్పారు. అది నచ్చింది. కన్నులు తెరిచాడు. వకవేళ దృష్టి త్వరలో పొయ్యేట్టున్నా, ఉండగానే చూడగలిగిందంతా చూతామనుకున్నాడు. కిటికీ దగ్గర కూచోని 'అదేమిటి', 'ఇదేమిటి' అని అమ్మనడిగి, అన్ని కనుక్కోని చూస్తున్నాడు. పేరమ్మ వంటచేయను క్రిందికి వెళ్లింది.

ఇల్లా చూస్తూఉండగానే, ఆ చూచేశక్తి మందగిస్తున్నట్లు తోచింది మురళీధరుడికి. మురళీధరు డేడువనారంభించాడు. అయ్యో! 'ఇంతచేసి వృథా అయెనే' అని సుశీలా ఏడుస్తున్నది వాడితోకూడా. క్రమేణా, మళ్లీ అదృష్టిపూర్తిగా నశించినట్లు తోచింది మురళీధరానికి. అమ్మా బిడ్డా, అల్లా ఎంతసేపేడ్చారో తేలేదు. "ఎందుకే చీకట్లో ఏడుస్తూ కూచున్నారు. అబ్బాయికి కండ్లువచ్చాయి. మన దిగులంతా తీరింది" అంటూ దేవళానికెళ్లి కొబ్బరికాయల మొక్కు చెల్లించివచ్చిన పేరమ్మ ందరుపట్టుకొని మేడమీదికివచ్చింది. మురళీధరు

డికి మళ్లీ అన్నీ కనిపించాయి. ఆ దీపంచూచి అదేమిటదేమి' టన్నాడాశ్చర్యంతో. ఏడుపు చాలించి, పేరమ్మ "నాయనా! ఇదేదీపం" అన్నది. అంతవరకూ "దీపం" అంటే, వళ్ళుగాల్చే ఏక ప్రమాదకరమైన వస్తువిశేషము వాడికి. అందుచేత ఇన్నాళ్లు తాకైనా తెలుసుకున్నవాడు కాడు. అప్పుడు సుశీలకు మమకారంచేత తనకు కలిగిన మతిభ్రమకు నవ్వువచ్చింది. "కళ్లుబోయి మళ్లీ వచ్చాయేమే అమ్మా" అని అడిగాడు మురళీధరుడు. "నాయనా ఇన్నాళ్లూ, వెలుతురూ, చీకటీకూడా ఎరుగవు. ఇవ్వాళ సాయంకాలము వెలుతురే చూచో చీకటిపడేసరికి మళ్లీ కళ్లుపోతున్నవని నీ వేడిస్తే' మతిలేక నేను నీతో ఏడ్చాను. సూర్యుడు వెల్తురిస్తున్నాడని, అతడస్తమిస్తే చీకటిపడుతుందని చెప్పానుగాని తెలిసిన అది అనుభవంలోలేక గ్రహించలేకపోయినావు. ఆ సూర్యుడు లేనప్పుడు ఈ దీపమే సహాయము" అని సుశీల చెపుతుండగానే, కాస్త మొరికిబోయిన బహుళవిదియచంద్రుడు కిటికీలోనించి, తల్లీ కుమాళ్లను తొంగిచూచాడు. మళ్లీ మురళీధరుడు "అదేమిటే" అన్నాడు. 'అదేరా! చందమామ' అన్నది తల్లి. 'చందమామ రావే! జాబిల్లితేవే' అని పాడుతూ చిన్నతనంలో ఏడుస్తున్న మురళీధరుని తల్లి ఓదార్చేది. ఆ బింబాన్ని ఎన్నడూ చూడకపోయినా, ఆగానమాధుర్యంచేతనే ఏడుపు మానేవాడు అప్పట్లో. ఇప్పుడో, చంద్రబింబమంటే 'ప్రేమపూరితమైన' ఆ మధురగానామృతస్వరూపమే అనే సంగతి అవగాహనమై, తదేకధ్యానముతో దాన్ని చూడనారంభించాడు. అమృతకిరణాలు ప్రతిఫలిస్తుండగా, చలిస్తున్న ఆసుందరమైన నేత్రద్వయం—ఆ వెన్నెట్లో నవయౌవనంతో మెరిసిపోతూన్న ఆ ముఖబింబం చూచి, సామ్యంచేత—'ఏనాటి సంగతులో జ్ఞప్తికివచ్చి, క్షణకాలం తన్నుతా మరచింది సుశీల. ఇంతలో తల్లివైపు దృష్టి తిప్పిన మురళీధరుడు, ఏదేనొక మధురభావోజ్వలితమైయున్న తల్లి ముఖారవిందం చూచి, ఆ ప్రేమసరసి నిన్నాళ్లు జుర్రుకోను కన్నులు లేనందుకు మిక్కిలిగా చింతించాడు. ఇకనైనా కలుగజేసినందుకు విజ్ఞానశాస్త్రానికి జోహారులొనర్చాడు.

విలాసరావు డైరీ

పత్తి సుబ్బిరెడ్డిగారు

అది సాయంసమయము. ఆకాశంబునం దచ్చటచ్చట మేఘమాలికలు మందగమన మొనర్చుచున్నట్టు పొడకట్టుచున్నవి. పర్వత భాగమునుండి సెలయేఱు గలగల ధ్వనులు చేయుచు నొకలోయనుండి ప్రవహించుచుండెను. ఆప్రకృతి యానందసమయమున మయూరములు విప్పిలపించ్ఛమ్ములను విప్పి నాట్యము సల్పుచుండెను. హరిణములు యిసుక తిన్నెలపై నటునిటు పరువిడుచుండెను. వృక్షాగ్రములనుండి, శుక, పికములు కలకలారావములు చేయుచు మధురమంజుల గానముతో ప్రకృతి శ్రోత్రపేయ మొనర్చుచుండెను.

మానవ మాత్రుడైన విలాసరావు తన జీవితకాలములో ప్రకృతి యానందమన నేమిటో యెరుగడు. మురుగుడు కాల్వల యినస్పెక్టరు బిరుదువహించిన మేయోకన్య వలె, మంచినివిడచి, చెడ్డను అన్వేషించు స్వభావముగలవాడు. ఎన్ని సభలకు పోయినను, యేగ్రంధము చదివినను, మంచినిరోసి, చెడ్డనే వెదకుచుండును. ఈతనికి స్త్రీవిద్యా స్వాతంత్ర్యములు గిట్టవు.

ఇతని దృష్టి యెక్కువగా స్త్రీల సమాజముల మీదకే ఉరుకుచుండును. ఎక్కడనేని నలుగురుస్త్రీలు సమావేశమై, దేశసేవ, ఆరోగ్య సౌభాగ్యములనుగురించి ముచ్చటించుకొనుచుండినచో, వాలుజడలవారని, వంకపాపిళ్లవారని, సేలంచీరలవారని, లేకయే మగకుంకో బృహన్నలవలె తయారై స్త్రీల సభలో కూర్చున్నాడని వర్ణించుట విలాసరావునకు పరిపాటియైపోయినది. మహిళామణులయొక్క సుస్వభావగరిమ, అకుంఠిత ప్రేమతత్వము, దేశసేవాపరాయణత గ్రహించుకొనే విశాల హృదయముగా దతనిది. సేలంచీరలు ధరించినా, వాలు జడలువేసినా, ఒకేమాదిరికట్టు, బొట్టుగల జాతీయచిహ్నములు యిప్పటికిని స్త్రీలయందే నిలచియున్నవనుటలో అతిశయోక్తిలేదు. గుజరాతివనితవోలె మేలిముసుగు, సింధుదేశపు స్త్రీవలె ఏకహారతో కప్పబడుకోకకట్టు, పార్శిపడతుల రీతి అర్ధవక్షోభాగపమిటలుగాని ధరించుట లేదు. పురుషుల సమావేశ చాయాపటములు కొన్ని పరిశీలింపుడు. బెంగాలు బిళ్లవదుల గోచెలతో కొందఱు, గుజరాతు పొడుగుకోట్లుతో మఱికొందఱు, దొరలతోపీ

లతో కొందఱు ప్రస్తుతము ప్రత్యక్షమవు తారు. విలాసరావు విద్యావంతుడైనను కూపస్థమండూకము. వివిధమత, కట్టు, బొట్లును గురించి సమన్వయము చేసుకొనే శక్తి అతనికిలేదు.

"పుట్రెలో జనించినబుద్ధి పుడకలతోగాని పోవదు"అను సామెతయున్నను, కొన్ని దైవ ఘటనలవల్లను, దివ్యప్రబోధముల మూల మునను, మానవునిమనస్సు మంచిలోకి మారును. పాన్నూరులో స్త్రీల మీటింగు జరుగునని తెలియుటతోడనే విలాసరావు అక్కడకు పరుగిడిపోయెను. ఆసభకు పురు షులు పోవుటకు యుత్తరువు లేనందున విలాస రావు ఆభవన ప్రహారీకుడ్యశిఖర పరిభాగ మును పట్టుకొని, పరికింపనుద్యుక్తుడాయెను. గోడశిఖరం యిటుకపట్టువదలుటచే నాతడు తటాలున క్రిందపడిపోయెను.

ధనపిపాసా పీడితమైన నేటికాలమున నలుగురైదుగురు పురుషులు ఆమార్గమున పోయిరి గాని,కష్టస్థితిలోనున్న విలాసరావుకు ఉపచర్య చేయువారు లేకపోయిరి. పసుపు రంగుగల ఖద్దరుచీర, అదేచాయగల రవిక యు, మెడలో మాంగల్యముతోనున్న అల్లిక పేరు, నల్లని దీర్ఘకురులు సవరించుకొని వేయబడిన వ్రేలిముడి,విశాలమైననేత్రములు, ప్రసన్నమైన వదనము, నిరంతర దేశసేవా తత్పరతయునైన నొక యువతీలలామ, తడి వస్త్రముతో విలాసరావు వదనము, శిరస్సు నొత్తి, గాయములు తగిలినచోట, కట్లు కట్టుచు, పరిచర్యచేయుచుండెను. అంతట విలాసరావునకు స్పృహవచ్చి—"అవ్యాజ కరుణాకటాక్షముతో నన్ను బ్రతికించితివి. అమ్మా నీవెవరవు?"అని ప్రశ్నించెను. "తండ్రీ! నేను మహిళాసేవాసదన సభ్యు రాలను. మాకార్యక్రమము, సభలు, పత్రి కలు, యుపన్యాసములద్వారానేగాక ఆచరణ యోగ్యముగా నుండగలందులకే పాటుపడు చున్నామని నుడివి కార్యాంతర్యామి యయ్యెను.

విలాసరావు, యిదివఱలో నార్జించిన పాపప్రతతియంతయు, మహోజ్జ్వల మార్తాం డుని ద్యుతిచే మంచు విడిపోయినట్లు ఆదివ్య మంగళ స్వరూపియగు మహిళామణి సందర్శ నముచే పటాపంచలైపోయెను.

ద్యుమణిపద్మాకరము వికచముగ జేయు
గుముదహర్షంబుగావించు నమృతసూతి
యర్థితుడుగాక జలమిచ్చు నంబుధరుడు
సజ్జనులు దారె పరహితాచరణమతులు॥

'భర్తృహరి.'

కీ. శే. దామెర్ల సీతమ్మగారు

అత్తోట వీరరాఘవరావుగారు

బాల్యము

ఈయమ వృషసంవత్సర ఆషాఢ బహుళ చతుర్థి రోజున రాయవేలూరులో జననమొందెను. ఈమె జనకుడు అత్తోట రామయ్యాపంతులుగారు శ్రీవశిష్ట గోదావరీతీరమందలి నరసాపుర వాస్తవ్యులైయుండియుద్యోగరీత్యా అప్పట్లో వేలూరిలోనుండిరి ఆయన ప్రథమ సెటిల్మెంటుడిపార్టుమెంటులోచేరి అప్పటి చిత్తూరుజిల్లాలో సూపర్‌వైజర్‌గా నుండిరి. ఈమె మాత వెంకటరమణమాంబ పతిభక్తి నిరతురాలును, నిత్య తులసిపూజావిధానమునందమితాదర ముగలదియునై, యితరులకష్టముల తనకష్టములవలె నెంచి తోడ్పడు సాధ్వియైయుండెను.

కీ॥ శే॥ దామెర్ల సీతమ్మగారు

తండ్రి వున్నతోద్యోగమునందుండుటచే సేవకాళిచే నెన్నడు క్రింద యడుగిడనీయబడకుండ అల్లారుముద్దుగ పెరుగుచుండినది. భూమియొక్క తరతమంబుల యరయు విధియాయనదగుటచే ఎల్లప్పుడు గ్రామాంతరములు తిరుగ వలసినవారగుటవలన తండ్రిగారితో ఈమాతానుతలు వెళ్ళుచుండిరి. ఈ విధమున బాల్యమునుండియు సృష్టివైచిత్ర్యము తిలకింపగలుగుటంజేసి యొకరిచే తెలుపబడ నవసరములేకుండ అనేక విషయముల నామెయే గ్రహింపగలిగియుండెను. ఆమె బాల్యమంతయు చిత్తూరు మొదలు మధురజిల్లాలలో గడుపుటచే మాతృభాషయగు తెలుగేకాకుండ తమిళము కూడ చక్కగ మాటలాడనేర్చెను. కన్నడభాషయందును కొంత ప్రవేశము గల్గించుకొనెను. ఆమె జననంబాది తండ్రిగారి వేతనము దినదినాభివృద్ధియై ఆరోజులలో యొక గొప్ప యధికారపదవియందుండినవారగుట ఈసీతను ప్రజలందరు సీతంబోలి లాలించుచుండిరి.

విద్య

ఆమె కిరువురు సోదరులు; పెద్ద ఆయన పేరు లక్ష్మీనరసింహముగారు, ఈయన ఆమెకు సాపత్న్య సోదరుడుగాని ఆయన సోదరభావము మిగుల ప్రశంసనీయము. ఆయనకు వెంకటరమణమాంబయందుగల మాతృభక్తి వ్రాయనశక్యము. ఆమె నిజసోదరుని సుమారు నాల్గవయేటనుండి తనతోపాటు స్థాయియుద్యోగియైన తన పినతండ్రి సుందరరామయ్యగారి వద్దనుంచుకొని లక్ష్మీనరసింహముగారు బుద్ధులు గరపుచుండెడివారు. తల్లి విద్యావతి గాకున్నను తండ్రి పిల్లల నొకపరియైనను దగ్గరతీయ నవకాశము లేనివారైనను చిరుతప్రాయంపు సీతకు విద్యనేర్పుట యందభిలాష మెండగుటచేత శలవుదినములలో

సోదరులయొద్ద అక్షరములు నేర్చి తనంతటతానే చదువ మొదలిడినది. ఎన్నడును బడికిపోయి యెరుంగదు; అది తమిళదేశము. ఆంధ్ర మచట లేదు, పెద్దన్నగారు చెన్నపట్టణం ప్రసిడెంసీకాలేజీలో చదువుచుండుటచే రెండవసోదరుడు కూడ నాల్గవక్లాసులగాయతు పట్టములో చదువవలసినవాడాయెను. అందువలన సోదరుల స్కూలుదినములు ఆమెకు శలవుదినములుగను వారి శలవుదినములు ఆమెకు విద్యగరచుదినములుగను మారెను. పట్టణమునుండి తండ్రిగారి వుద్యోగపు టూరు వచ్చునపుడంతయు ఆటవస్తువులును చిన్నచిన్న పాత్రములును తినుబండారములును లక్ష్మీనరసింహముగారు తెచ్చి ఆమె కిచ్చుచుండెడివారు. ఈవిధముగ ఆటలతోనే విద్యనేర్చి పురాణముల చదివి యర్థము చెప్ప శక్తిగలదయ్యెను. నాగపట్టణములో మిషన్ దంపతు లుండెడివారు. ఆయూర తండ్రిగారున్న కాలమున ఈమెను వారపుడపుడు తమ యావాసమునకు గొనిపోయి కొన్ని నటనగీతముల (Action songs) నామెకు నేర్పిరి. వారు తెలుగు నేర్చినవారగుటవలన తెలుగుగీత మొకటి నేర్పిరి. ఆగీతమును మరువక తరుచు పాడుచుండెడిది. (మంటిలో సర్వంబుపుట్టి మంటగలసిపోవురా యొంటిగా వచ్చేటియాత్మ యొంటిగా నేపోవురా) ఈగీతమే యామె యనంతర జీవితనావకు చుక్కాని యయ్యెనని నానమ్మకము. చదువునందే గాక గానమునందు కూడ సహజమృదుగాత్రము గలది యగుటచే కొంత ప్రవేశము సంపాదించి మిగుల హృదయంగమ గానము చేయుచుండెడిది.

వివాహము

పితరు డుద్యోగమునం దుండుటచే వరాన్వేషణకై తాను రాజాలక మాతానుతలను మాత పినతల్లిగారి గ్రామమైన నర్సాపురమున కంపినారు. వారును యామె పినతండ్రిగారగు కృష్ణయ్యగారును అనేక గ్రామముల వెతకిరి. చివరకు వైనతేయ గోదావరీ తీరగ్రామమైన బెండమూర్లంక వాస్తవ్యులగు శ్రీ దామెర్ల గున్నయ్యగారి ప్రథమ పుత్రుడగు సదాశివరావును జూచి మనసీతకు తగిన వరుడని యానందించి యామె తండ్రిగారికి తెలుపగా మాతానుతల కంగీకారమైన తన కెట్టి యభ్యంతరము లేదని తెల్పిరి. అతను మిగుల స్ఫురద్రూపి; చిన్నతనముననే తల్లి చనిపోవుటచేత గలిగిన కొద్ది కాలవ్యవధి లేకున్నప్పటికి IV Form లో చదువుచుండె తగిన తెలివితేటలు గలవాడు, అతని కిచ్చి మహావైభవమున నర్సాపురంబుననే వివాహము గావించిరి. ఆమె రెండవసోదరుడును అతనును యేకతరగతిని చదువువారగుట అతనిని కూడ పట్టణము తీసుకొనివెళ్లి ఆమె తండ్రియే విద్య గరపుచుండెను. అతనికి తెలుగునం దభిరుచి యుంటచేత నేర్చిన ఛందోలక్షణముల నామెకు గూడ నేర్పి పద్యరచనయం దభిలాష గల్పించెను. ఈవిధమున యింటనే తమిళదేశమునందుండగ తెనుగునందు కొంత ప్రవేశ మామె సంపాదించెను. అప్పటి కామె తండ్రి సెటిల్ మెంటు సిరస్తాదారుపదవియందుంట ఆమె కన్నినుచ్చటలు మహావైభముగ జరుగుచుండెడివి. చెన్నపట్టణములో సోదరులతోను భర్తతోను సుఖజీవనము చేయుచుండ యామె తండ్రిగారికి రుగ్మత కల్గుటయు దొరలువలదనుచున్నను పిన్షనుకు దరఖాస్తుపెట్టి తంజావూరునుంచి పట్టణము వచ్చుటయు అచ్చట యారుమాసములున్న తరువాత ఆరోగ్యముగా యున్నట్టుండి వారు కాలధర్మము నొందుటయు యానందమునకు కొంత యంతరాయము గల్గించెను.

సౌభ్రాతృత్వము

సంసారభారము మీద పడుటచే ఆమె జేష్టసోదరుడు చదువుమాని కీర్తిశేషులగు తండ్రిగారు యుద్యోగిగా యుండిన సెటిల్ మెంటుపార్టీకి అధికారియైన

క్లార్కు యాహుద్యోగముమీద తంజావూరులోనే గుమాస్తాగా ప్రవేశించిరి. ఆవెంటనే యాపార్టీ గోదావరీజిల్లాకు మార్చబడుటచేత ఈయన తన కుటుంబముతో కాకినాడ చేరిరి. అప్పట్లో సీతమ్మ యత్తవారచ్చటనే యుండిరి. తండ్రిలేని లోపము కాన్పించకుండ మహావైభవముతో చీరెలిచ్చి యామె నత్తవారింటికంపిరి. అంత నాదంపతులు యొండొరుల సహాయమున విద్యాభివృద్ధియు జ్ఞానాభివృద్ధియు జేసుకొనుచు అతిమైత్రి మెలంగుచు లక్ష్మీనరసింహముగార్ని పితృతుల్యునిగా యెంచుచు పరమభక్తి మెలంగుచుండిరి. ఆమె భర్త మెట్రిక్యులేషన్ ప్యాస్ అయిన తరువాత పైపరీక్షలకు చదివించుటకవకాశములేదని ఆయన తండ్రిగారు చెప్ప అప్పట్లో పరీక్షకు చదివి వుత్తీర్ణుడాయెను. అంతట ఆమె తండ్రిగారియొద్ద పనినేర్చుకొని ఆయనయందెక్కుడభిమానముండిన కాశీ-గోస్టాయుర్టు అప్పుడు గోదావరి జిల్లాకలెక్టరుగానుంటచే ఆయన దరిశనము చేసి కొవ్వూరుతాలూకా సేనిటరీ యినస్పెక్టరు సంపాదించగల్గెను. లక్ష్మీనరసింహముగార్కి సంతతిలేకపోవుటచే ఈమె పిల్లలను తమయొద్దనే యుంచుకొని యామె కనేకవిధముల తోడ్పడుచుండిరి.

గృహిణీత్వము

పుట్టినింట యతి మురిపెంబున పెరిగినను పొంగిన పాలపై నీరు చల్లవలసిన యవసరములేకున్నను అత్తింటికి వెళ్ళిన దాది అత్తమామల కనువర్తినియై మెలంగుచు తన మరుదులను యాడుపడుచులను సౌభ్రాతృత్వమున కనిపెట్టుచు బంధుగులనెల్ల మిగుల దయతో నాదరించుచు యెల్లరికిట్టి కోడలు రావలదాయని, అనిపించుకొనుచుండెను. అంతట కొవ్వూరునుండి సదాశివరావుగారు నర్సాపురం మార్చబడిరి. అటనుండగనే యామె యత్తగార్కి జబ్బుచేసిన సంగతి తెలిసి పిల్లలను తన సోదరులవద్ద వదలి బెండమూర్లంకకేగి యత్తగార్కి సకలోపచారములు చేసెను. గాని యామె రుగ్మతతగ్గక పంచత్వమునొందెను. ఆమె చనిపోవునపుడు కోడలితో, అమ్మా, నీవు నాకుమార్తెవుగాని కోడలివిగావు. నీవలె యుపచారము చేయువారు వేరుండరని నుడివెనట. సవతి యత్తగారివల్ల యంతమాట యనిపించుకొనుటబట్టి యామె యెట్టి సుగుణసీలయో మనము గ్రహించవలసియున్నది. ఆమె పెద్దమరది అన్నగారియొద్ద నుండి చదువుచుండెడివాడు. అతనికి వదినగారియందు భక్తి తక్కువైనను, భార్యాభర్తలతనిని మాత్రము యెక్కువ ప్రేమించుచుండెడివారు. అంత కొంతకాలమున కాయుద్యోగము చేయుట కష్టముగా యున్నదని సదాశివరావుగారు బోర్డుస్కూలుమాస్టరుకు ప్రయత్నించి శృంగవృక్షగ్రామములో వుపాధ్యాయపదవిని స్వీకరించిరి. అటనున్న కాలములో నర్సాపురములో యామె మరదికి కలరావచ్చినదని గాలికబురు విని భర్తతో యాసంగతి చెప్పకైనను మరచి కీలుతప్పిన బొమ్మవలె కూలి విలపించుచుండ భర్తకు తెలిసి కొంత దుఃఖోపశాంతిజేయు యుంచుక సేద దేరి అప్పటికో చంటిపిల్ల తల్లియగుట తనసౌకర్యముకొరకు యొద్దనున్న తల్లిని వెంటనే మరది సేవకొరకు పంపి నిస్సహాయుడైయుండిన మరదిని మృత్యువాతనుండి తప్పించి ధన్యతనొందెను. అంత కొంతపడికి రాజమండ్రీ చీఫ్ శానిటరీ యిన్స్పెక్టరుపదవి ఖాళీ వచ్చినదని తెలిసి అందుకు తగిన జతనమొనర్చి పదవిని సంపాదింపగల్గెను. అట జేరి తన విధ్యుక్తధర్మముల నెరవేర్చుచు రాజమండ్రీ ప్రజాప్రీతి పాత్రుడాయెను. అచ్చట తన కదివరకున్న ప్రార్థనా సమాజపద్ధతులకు దోహదముకల్గుట రామమోహన రాయ్ కేశవ చంద్రసేను మున్నగు మహాశయుల జీవితముల చదివి తానుకూడ వారి ననుకరించుచుండవలెనని ప్రయత్నించుచుండెడివాడు. తన యాదర్శములను భార్యకు కూడ బోధించుచుండెడివాడు. ఆమె పూర్వాచారపరాయణకుటుంబమునుంచి వచ్చినను పిచ్చినమ్మకములు లేనిదగుటచే సాకారనిరా

శ్రీమతి దయామొణి మాన్యుయల్

ట్యూటికొరన్ మహిళాసమాజ కార్యదర్శిని.

మ్యునిసిపల్ సభాసభ్యురాలుగా నెన్నుకోబడెను.

గృహలక్ష్మి

శ్రీమతి ఆశాకుమారీ ఓజా కన్యక

కాగ భావములలో యేదియైనను నొకటియే యని గ్రహించినదై భర్తమతమునే తనమతముగా గ్రహించి భర్తహితానుసారముగనే యాచరించుచు నూనెలోని దారమువలె యుండెడిది, ఇట్లుగా వారు అతి అన్యోన్యమున ప్రకృతి పురుషులవలె మెలంగుచుండ మూలప్రకృతి తన వికృతస్వరూపము చూపెనోనాగ సదాశివరావునకు మశూచికము నావహించెను. ఆకను శానటరీ పద్ధతుల ననుసరించి యెంత జాగరూకత వహించవలెనో యంతయు తీసికొనెను కాని యతని యత్నములన్నియు నిర్వీర్యములయ్యెను. తుదకు 1907 వ. సంవత్సర జేష్టబహుళ ద్వాదశినాడు అప్పటి కంతర్వతినియైన సహధర్మచారిణిని, ముగ్గురు కుమార్తెలను, యొక కుమారుని, వృద్ధుడగు పితరుని బంధుగులను విచారసాగర నిమగ్నులంజేసి నిరాకారంబున లీనమైపోయెను. అంత లోకసరిపాటిగ సీతమ్మ జెంగలి గాక భర్తయాత్మకు శాంతి నొసగుమని దైవంబును ప్రార్థించుచు అపారంబగు దుఃఖమును అంతరిత మొనర్చుకొని తనపిల్లల కెట్టి కష్ట మొనర్పకుండ మెలంగుచుండెను. అపుడు రాజమండ్రీలో వెలువడుచుండిన తెలుగుపత్రికలో సదాశివరాయ నిర్యాణము వ్రాయబడినది.

పునహా యాత్ర

కాకినాడ తాలూకాబోర్డు హెడ్గుమాస్తాగా యుండిన యామెజేష్టసోదరుడు యామెను పిల్లలను తీసుకొని వచ్చి పోషించుచు యామెకు యోగవాశిష్టమును మున్నగు గ్రంథముల సంస్కృతము రానిదగుటచే నొక శాస్త్రిగార్ని నియమించిరి. ఇట్లు గ్రంధకాలక్షేపము చేయుచు బ్రహ్మోత్తర ఖండమను గ్రంధమును చదివి అందలి వ్రత విధానము ననుసరింపవలెనను కుతూహలాయత్తచిత్తయై ప్రసూతియైన కొలదికాలమునకే వ్రతాచరణదీక్ష వహించెను. ఆమె సోదరుడును ఆమెకన్ని విధముల తోడ్పడుచు వ్రతమునకు వలయు సంభారముల స్వీకరించుచు సహకారియయ్యెను. వ్రతదీక్షయందే యామె కాలమెల్లను గడుపుచుండుటచేత యామె కడగొట్టుపిల్లయైన వందేమాతరము, చిరుతప్రాయులైన తక్కినపిల్లలు సాధ్వీమతల్లియైన యామెజేష్టసోదరుని భార్యయగు శేషమాంబగారు అత్యంత ప్రేమతో పెంచుచుండెను ఇది యిట్లుండ పరమదయాళుడగు భగవంతుడు ఆమెయందు నిష్కారణ కఠినమూని మూడుసంవత్సరముల వయస్సుగల యామెకుమారుని యామెపరీక్షించుటకో నాగ గొంపోయెను. పుత్రశోకాగ్ని తప్తయైనను తక్కినవారివలె వాపోవక దుఃఖమును దిగమ్రింగి భగవంతునియందే భారమువైచి యామె పూజావిధానమును నెరపుకొనుచుండెను, అంతలో యామె ప్రథమ పుత్రిక సరస్వతీదేవి వివాహవయస్సువచ్చినదగుటచే అప్పటికి సిఖాసలము సబురిజిస్ట్రారుగాయున్న గార్లపాటి భాస్కరరావుగారి రెండవకుమారుడు శీతారామస్వామి కామెనిచ్చి అతివైభవమున కాకినాడలో నామె సోదరునింటనే పెండ్లి గావింపబడియెను. కాని కొలదిమాసములకే యీమె యల్లుడు కాలధర్మము నొందెను. ఇట్లు దుఃఖపరంపరలేరికైనను భరింపశక్యమగునా ? ఆమెకుమార్తె స్థితి యేమియు దోచక విచారమగ్న మానసయైయుండ పామర జనాభిప్రాయములకు లోనుగాని ధీరశాలుడగుటచేతను సత్కార్యాచరణ దీక్షవహించిన మనోబలముగలవాడగుటచేతను లక్ష్మీనరసింహము గారు కొందరాంతరంగిక మిత్రులతో నాలోచించి యీ మాతాసుతలను అప్పటికి తల్లిని వదలియుండలేని యామె మూడవ కుమార్తె శేషగిరిని పునహాలోని ప్రొఫెసర్ కార్వే గారి శరణాలయమున కంపిరి. ఇందుకు వారి సన్నిహిత బంధువులే అయిష్టత కనుపర్చినను ఆయన లక్ష్యపెట్టినవారు కారు. అచ్చట మహారాష్ట్రభాషను ఆంగ్లమును అభ్యసించిరి. సీతమ్మ చక్కగ వ్రాయను చదువను మహారాష్ట్రగ్రంథముల కర్థముచెప్పను నేర్చినది. ఆరావలీ మున్నగు నారీమణులతో స్నేహముల

వర్చుకొనియెను. కాని కొలదికాలమే వారటనుండుట తటస్థించినది. సరస్వతికి యీ శీతోష్ణస్థితి యనుకూలించలేదు. అందుచే వక వత్సరము వెనుక తిర్గి కాకినాడ రావలసినవారైరి. అటనుండి వచ్చినకొలది రోజులకు మహారాష్ట్రి భాషయందుండిన శ్రీయాజ్ఞవల్క్య చరిత్రను సీతమ్మ తెలుగులోకి తర్జుమాచేసినది కాని అది శిధిలమైపోవుట శోచనీయము.

పునహా యనంతరం

ముందుచర్య వ్రాయుటకు పూర్వము శ్రీలక్ష్మీనరిశింహంగారి జీవితంకూడ వ్రాసినగాని యీజీవితం పూర్తికానేరదు. వారియొక్క సాంఘికమతయుద్దేశములగురించి యించుక వ్రాయవలసి యున్నది. ఆయన మిగుల పూర్వాచార పరాయణ కుటుంబములో జనించి చిరుతప్రాయంబునుండి తండ్రి రామయ్యాపంతులుగారితో పాటు పార్థివలింగపూజ చేయుచుతండ్రిగారు స్వర్గస్థులగువరకు విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెడివారు. కాని ప్రాపంచక పరిస్థితులను కూడ బాగుగ గమనించువారగుటచే రానురాను స్త్రీవిద్య, విధవా వివాహము, పంచమోద్ధరణము మున్నగు సంస్కరణములయందు యామోదము కనుపర్చెడివారు. స్త్రీలు విద్యావతులై యుక్తాయుక్త విచక్షణ దక్షులై కార్యనిర్వహణ శక్తియుక్తలై యుండవలెనని వారి యాశయము. అంత వారిని జేసి పునర్వివాహప్రశ్న వారికి వదలివేయవలెనని చెప్పుచుండెడివారు. ఆయన పురుషులకు పునర్వివాహము చేయ యంగీకరించెడివారు కారు. వివాహానుబంధము వధూవరుల జీవితంతో పోవునదికాదనియు ఆమరణాంతము శాశ్వతముగా నుండునదియని వారియుద్దేశము. ఇంద్రియనిగ్రహము గల్గియుండుట యుత్తమమనియు అదిలేని విధులు అట్టి విధవపెండ్లి యాడుట మధ్యమపద్ధతియనియు, కేవల విషయలోలతచే యనుబంధము చేకూర్చుట యధమమనియు నొక్కి వక్కాణించుచుండెడివారు. పూర్వపద్ధతిని వారు స్నాన సంధ్యాద్యనుష్టానములు చేయుచు కాకినాడ జగన్నాథపురములో సుక్లయజుర్వేదాధ్యాయన పాఠశాల నడుపుచు పంచమబాలుర పాఠశాలను నెలకొల్పి అంటరానివారని నిరశింపక రాత్రులయం దాపాఠశాలలు పరీక్షించుచు తమ విశ్వసౌభ్రాతృత్వమును వెళ్ళడించినారు. జపానునుండి మల్లాది సుబ్బారావుగారు విద్యాభ్యాసమునకై వెళ్ళివచ్చినప్పుడు ఆయనను అనేకులు దూరీకృతులు గావించిన సమయంలో స్వవిషయంతో ప్రాయశ్చిత్తము అవసరము లేదని యెంచినను ప్రజాసామాన్యానుమోదమునకై కొందరు పండితుల సాయమున ప్రాయశ్చిత్తము గావించి ఆయన మనోవికలతను పోగొట్టిన మహానుభావుడు. ఇంతేనే బాబా భారతీ మున్నగు విదేశగాములు వచ్చినపుడును కజన్సు మున్నగు విదేశనారీమణులు వచ్చినపుడును వెనుకంజవేయక వారికాతిధ్య మిచ్చిన సోదరశ్రేష్టుడు. పేరు ప్రతిష్టలకు వాక్శూరత వహించి, కార్యముపట్ల వెనుదీయువాడుకాడు. ఆయన కార్యశూరత్వమును నిరాడంబర జీవనమును కర్మదీక్షయు విశ్వసౌభ్రాతృత్వమును ఆయన నెరింగినవారి కెల్లరకు విశదమే. ఈశోపనిషత్తులోని ॥శ్లో॥ యస్తుసర్వాణి భూతాని ఆత్మన్యే వానుపస్యతి, సర్వభూతేషు నాత్మానం తతోన విజిగుప్సతే॥ యను మంత్రమును తనజీవితా దర్శప్రాయముగనే యుంచుకొని సంతసింపక తన జీవయాత్రలో ఆచరణయందు బెట్ట ప్రయత్నించిన నిష్కపట బుద్ధిశాలి.

దుఃఖ పరంపరలు

పునహానుంచి వచ్చి తిరిగివెళ్ళుట కవకాశము లేమి విద్యార్థినీసమాజ మను పేర వకసంఘ మేర్పాటు చేసి వారమున కొకరోజు స్త్రీలు సమావేశమగుటయు పురాణ యితిహాసముల జదివి యర్థమును గ్రహించి వ్యాసములు మున్నగునవి వ్రాయ నలవర్చుకొనుటకును

వలయు యేర్పాటుల సోదరికి గావించిరి. ఆసమాజంబు దినదినాభివృద్ధినంది సామాజికలు వ్రాయునవి పత్రికలమూలమున వెళ్ళడింపజేయుచు నారీమణుల కమిత ప్రోత్సాహముజేసిరి. ఇతిహాసాది గ్రంథములతో తృప్తిజెందక కాకినాడ కాలేజీలో భౌతికరసాయనశారీరక శాస్త్రోపాధ్యాయుల స్నేహమలవర్చుకొని వారి కనుకూలముగానుండు శెలవుదినములలో వారిచే స్త్రీలకు ఆయాశాస్త్రములను బోధింపజేయుచుండిరి. సీతమ్మ పద్యవ్యాసరచనలయందు కొంత తేరినదై జనానాయ్యాగ్జను, ఆంధ్రపత్రిక మున్నగు పత్రికలకు తనయొక్కయు, చెలికత్తెలయొక్కయు లిఖితములను బంపుచు మెప్పువడయుచుండెను. ఇట్లు తనకుటుంబములోని స్త్రీలకే గాక స్త్రీసామాన్యమునకు జ్ఞానాభివృద్ధియందు అభిరుచి కలుగజేసిరి. యిదంతయు యీమె దుఃఖోపశాంతికి కారణమయ్యెను. వారికాల మిట్లు గడచుచుండ స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై పాలకులు విశాఖపట్టణములో మేరీరాణీ కళాశాలయను నామముతో నొక పాఠశాలను నెలకొల్పిరి. అంతట నరసింహముగారు సోదరిని ఆమె పుత్రికల నల్వురను మాతృసహాయమున విద్యాభివృద్ధి కంపిరి. అంత పునహాపాఠశాల కంపిన సమయమున పంతులుగార్ని హేళనచేసిన వారి బంధుగులే తమతమ పుత్రికల నాపాఠశాల కంపిరి. విద్యార్థినులెల్లరు నొకచోటనుండి సీతమ్మగారు ఆమె తల్లిగారు తమపిల్లలవలె కనిపెట్టుచుండ విద్య గరచుచుండిరి. ఇట్లుండ పంతులుగారికి దేహపాటవము చెడి అనారోగ్య స్థితిలోకి వచ్చుటచేత వుద్యోగమునకు శెలవిడి తన సోదరుడు భీమవరములో న్యాయవాద వృత్తిలోనున్నను సోదరి సహాయార్థమై విశాఖపట్టణం వెళ్ళిరి. గాని రుగ్మత తగ్గకుంటచే 1918 సం. శ్రావణ శుద్ధపూర్ణిమనాడు నూతనయజ్ఞోపవీతధారణచేసి పిల్లలచేపండుగ చేయించి తమ నీరసస్థితి వారికి భీతికొల్పకుండగజేసి మేనకోడండ్రను తోబుట్టువును దగ్గరతీసి ప్రాపంచకయాత్రలో ధైర్యసాహసములు తోడ్పడగలవని చెప్పి తల్లికిని భార్యకును వేదాంతమును ఆచరణలోనికి బెట్టుడని బోధించుచు ఆదిత్యహృదయాది దైవమంత్రముల భక్తిపురస్సరముగా పునశ్చరణజేసి మహావ్యక్తి ॥శ్లో॥ పూష న్నేకర్షే యమ, రాజాపత్యయూహ రశ్మిసమూహతే జాయతే, రూపంకల్యాణ మంతత్తేపశ్యామి॥ అనుచు ఆదిత్యునితో యస్తమించిరి. ఆసమయమున ఈపిల్లలకు భగవంతుడే తోడై యేపురుషసహాయంలేకునికి సీతమ్మ సోదరుని బోధను మరువక ధైర్యము వహించి దహనసంస్కార మామెయే స్వయముగా జరిపినదాయెను. అంతటితో ఆమె విద్యావ్యాసంగము మాని యేబంధుగులవద్దకో వెంగొని పరుగిడక పిల్లలతో అచటనేయుండి విద్య గరచుచుండెను. ఆమె పెద్దకుమార్తె సరస్వతీదేవికి శరీరారోగ్యము చెడెను. అదివరలో కలిగిన విచారావస్థలకే కృంగిపోయిన యామె యేమి చేయునదియు తోచక అట కొంత కాలము చికిత్సచేయించినను గుణము లేకునికి కళాశాలవీడి ఈమెయు పిల్లలు చిరపరిచితులగు మిత్రులెల్లరుంట కాకినాడ చేరిరి. అట పిల్ల యారోగ్యము కొరకు ఈమె యనేకవిధముల శ్రమబడెను. తుదకామె ప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. సరస్వతీదేవి 18 వ. యేట తల్లిని సోదరీలను మాతామహిని యితర బంధుమిత్రులను వీడి పరలోకగతురాలాయెను. అదివరకునుంచి జరుగుచున్న విద్యార్థినీసమాజమున పాల్గొనుచు తన జీవితమంతయు స్త్రీజాత్యాభివృద్ధికై వెచ్చింపనెంచి హిందూసుందరియను పత్రికను లేవదీసి తాను మిత్రులు దాని పురోవృద్ధికి పాటుబడుచుండిరి. ఆమె వ్రాసిన పద్యములు వ్యాసములు హిందూసుందరిలో ప్రకటించుచుండెడివి. సదాశివరాయ జీవితము, సోదరస్మృతి అను గ్రంథమున ఛందోబద్ధముగను, భగవద్గీత మూడు అధ్యాయములు గానముగను రచించెను. తక్కిన అధ్యాయములు కూడ గానరూపముగ మార్చవలెనని కుతూహలముండెను గాని ఆమెకు భగవంతుడు తగు

ఆయుర్దాయ మొసంగక పోవుటచేత తన ద్వితీయ సోదరునిపై యాభారము వైచెను. కాని అదింతవర కాతడు నెరవేర్చలేకపోయెను. ఈవిధముగా యామె దుఃఖోపశాంతి చేసుకొనుచు విద్యార్థినీసమాజాభివృద్ధికే తనకాలము పూర్తిగ గడప నెంచుకొని వక హిందూప్రస్సును సంపాదనజేసి హిందూసుందరిని సమాజకురాండ్ర యందరి సహాయమున స్వయముగా నడుపుచుండెను. ఇట్లు విద్యావ్యాసంగమునకే ప్రొద్దుపుచ్చుచు తనశరీరారోగ్యము నిమిత్తమైనను సోదరుని యొద్దకు జేరక తన పుత్రికలగూడ జ్ఞానసంపాదనయం దభిరుచి గలవారినిగా జేయుచు తల్లిగారివలన సకలవిధముల సంరక్షింపబడుచు కాలము బుచ్చుచుండెను. ఆమె కడగొట్టుకూతురగు వందేమాతరమునకు వివాహవయస్సు వచ్చుటచే తగు సంబంధము నిశ్చయించి 1919 వ. సంవత్సరము ఏప్రెల్ నెలలో వివాహము గావించెను. కుటుంబవిషయమున తన కర్తవ్యము పూర్తియైనందున కొంత మనస్సున తృప్తిచెందినదై అదివరలోనే సంసారమన్న నిర్లిప్తగా యున్న ఈమె విముక్తి జెందినది. క్రమముగా శరీరారోగ్యము చెడి వైద్యు లెన్నివిధము లామెను కనిపెట్టుచున్నను సంసారబంధము వీడి తన నాశ్రయించి యున్న యల్లారు ముద్దుపిల్లల మాతృహీనులజేసి తల్లిని తక్కిన వారిని విచారాబ్ధిముంచి తనభర్త సన్నిధి కేగెను. ఆమె కన్నివిధముల వైద్యసహాయ మొనర్చిన వైద్యశిఖామణి విటూరి వాసుదేవశాస్త్రిలుగారు, 'సీతమ్మ నిర్వాణము' అను నొక పద్యమాలిక రచియించియున్నారు. అది 1934 సం. ఏప్రియల్ నెల గృహలక్ష్మిలో వెలువడినది.

పరిశిష్టము

ఆమెకు ముగ్గురు కుమార్తెలు. స్వరాజ్యలక్ష్మి యను దౌహిత్రియు యిద్దరల్లుండ్రునున్నారు. ఇప్పుడున్నవారిలో పెద్దయామె యాధీనముతప్పి మేనమామవద్దను సోదరీలవద్దను యుంటున్నది. రెండవ యామె శేషగిరీదేవి గంపావారి కోడలై భర్తతో బెజవాడలోయున్నది. మూడవయామె వందేమాతరం. సమయమంత్రివారి కోడలై భర్త యుద్యోగరీత్యా యిప్పటికి పదియేండ్లనుంచి నెల్లూరులోనుండి 1934 సం. జూలై నెలలో మార్చబడి రెండవసోదరియొద్ద చేరెను. స్వరాజ్యలక్ష్మి ఈమె పుత్రికయే. ఈ యుభయ సోదరీలును తల్లిగారి ననుసరించి విద్యావ్యాప్తికై శ్రమపడుచు తోడి సోదరీలోకమునకు సహాయమొనర్చుచున్నారు. వారివారి కుటుంబములకు సర్వసౌభాగ్యసంపదలిచ్చి సర్వేశ్వరుండు రక్షించుగాత.

పుట్టినది ఛాందసకుటుంబము. అభిప్రాయములం దున్నతములు. స్వయముగా విద్యగడించినది. విశ్వసౌభ్రాతృత్వమునకై పాటుబడు సోదరుని యంత, తన సంస్కరణాభిప్రాయములకు దోహదము, కష్టపరంపర లామెకు లెక్కలేనివి. సంతాన విద్యాప్రాప్తికై కష్టములబడి ఆదర్శప్రాయయైనది. జీవితమంతయు దానియందే గడపినది. కావ్యములందలి యర్థము గానము చేసినది. పాడినది. పాడించినది. ఆమె చరిత్ర యెంతయు సంస్మరణీయము.

'సీమకు వెళ్లివచ్చుట'

శ్రీమతి నెమిలి చంద్రమతిగారు

"అయ్యో నేనిప్పుడేమి చేయుదును? ఎక్కడనుండి డబ్బుతేగలను? తప్పక వారం లోపల 2000 రూ॥ పంపమని, పంపకున్న చాలకష్టములకు లోనౌదుని వ్రాసినాడు మనరాజశేఖరుడు." అని విశ్వనాధరావు ఒకనాటి సాయంకాలము వీధి అరుగుమీాద పచారుచేయుచు తన భార్యయగు సుందరమ్మతో చెప్పుచుండెను.

"పోయిననెలలోనేకదా నగలమ్మి వేయి రూపాయలు పంపినాము. అప్పుడే మళ్లీ ఇంతసొమ్ము ఎందుకా అని ఆశ్చర్యముగా నున్నది. పిల్లవాడేమీా చెడ్డ నడవడిలో దిగలేదు కదా?" అనెను సుందరమ్మ.

"ఏమో పరాయిదేశం; డబ్బులేకుంటే ఎంత యిబ్బందిగావుంటుంది! ఎంత కష్టపడుతున్నాడో పాపం మనకేమి తెలుస్తుంది? ఇక ఇల్లు అదుమానంపెట్టి పంపవలసినదే పైకం"అని విశ్వనాధరావు చెప్పెను.

విశ్వనాధరావు ఒక న్యాయవాది. రాజమహేంద్రవరములో అతని కుటుంబము చాల గౌరవము పొందియుండెను. వారికక్కడ పెద్ద స్వంత భవనమొకటి కలదు. అతనికి ఒకేకొడుకు. అతడు సీమకు వెళ్లి నాలుగుసంవత్సరములయినది. వెళ్ళునపుడు బాలునికి పదునారువత్సరముల ప్రాయము; అప్పటికే పెండ్లయివుండెను. విశ్వనాధరావు తనకొడుకు చదివివచ్చిన తరువాత తనమీాదనున్న భారమంతయు వదలును కదా అని గంపెడాశ పెట్టుకొనియుండెను. కోడలిని తనయింటికి పిలిపించి సంగీతము, ఇంగ్లీషుచదువు చెప్పించుచుండెను. శారదయు మంచి బుద్ధిమంతురాలు. అతిత్వరితముగ ఇంగ్లీషు విద్య నభ్యసించెను......

ఆనాడు విశ్వనాధరావు ఇంట్లో బహు సందడిగానుండెను. ఆదినమే రాజశేఖర్ విదేశమునుండి వచ్చిచేరెను. కుమారుడు క్షేమముగావచ్చి చేరినాడు గదా అని చాల సంతోషముతో తలిదండ్రులు పండుగ చేయుచుండిరి. రాజశేఖరం మాత్రం మిద్దె మీాదనుండి క్రిందికిదిగి రావేలేదు. బండిదిగిన వెంటనే తండ్రితో ఏవోరెండు ముక్కలు ఇంగ్లీషుతో మాట్లాడియుండెను. తల్లితో గాని భార్యతోగాని అసలే మాట్లాడలేదు. శారద భర్తసందర్శనార్థమై వేచియుండెను. వచ్చినప్పుడు మాట్లాడకపోయినను మరల

నింకొకప్పుడయిన మాట్లాడరా అనుకొని మనస్సమాధానపరచుకొనెను.

మిద్దెయందొక గదిలో నంతయు శుభ్రపరచి, పాశ్చాత్యులయిండ్లకు కావలసినవి మాత్ర మమర్పబడియుండెను. అక్కడ ఒక పడకకుర్చీలో రాజశేఖర్ కూర్చుని పొగచుట్టగాల్చుచు, నావల్ వకటి చదువుచుండెను. అతనికి ప్రక్కన మేజామీద రెండు సారాయిబుడ్లు ఉండెను.

ఆహా! ఏమికాలమోగాని దుస వత్సరములు తలిదండ్రులను విడిచివుండి మరల వచ్చి దర్శించినపుడు, "అమ్మా ఎన్ని దినములకు మరల నిన్ను చూడగలిగితిని." అని ఏదైన నొకమాట చెప్పరా? ఆమాటకంటే తల్లి ఆశించునదియేదో? ఇన్ని దినములు తన భార్య తనకొరకై ఎంత ఆతురతతో వేచియుండెనో! ఎప్పుడు చూతునా పతిముఖారవిందమని ఎంత తహతహ పడినదో ఒక నిముషమొక యుగముగా నెట్లు కాలము గడపినదో! ఏమైనను అప్పటి అతని హృదయములో లవలేశమైనను లేదుకదా!

సాయంకాలము ఆరుగంటలయినది. శారద రాజశేఖరునిగదిలోనికివచ్చి సంకోచముతో, సిగ్గుతో నక్కడవున్న యొకకుర్చీ మీద కూర్చునెను.

రాజశేఖర్ తిరిగి యామెముఖమును జూచి ఆమె యందమునకు భ్రమిసిపోయెను. తనభార్య మిగుల అందకత్తెయని తలచెను.

"నాథా మీరు సంతోషముగా మాట్లాడుచు, తిరుగుచునుండక, అన్యమనస్కులయి యున్నారేల? కారణమేమి?" అని శారద అడిగెను.

"అదుగో నాథాగీథా అనవద్దు. నన్ను నాపేరుపెట్టి పిలు. పాడుతెలుగుతో మాట్లాడవద్దు. ఇంగ్లీషుతో మాట్లాడు" అన్నాడు రాజశేఖర్ యింగ్లీషులోనే.

"తెలుగు మన స్వంతభాషకదా, ఒకవేళ మీరది మరచిపోయినప్పటికి, ఇప్పుడిక్కడికి వచ్చినారు గనుక మళ్ళీ మనభాష మాట్లాడుట కభ్యాసము చేసుకోవలెను కదా? లేకున్న పూర్తిగ మర్చిపోయెదరే"

"మర్చిపోతే పోనేపోయింది. ఎందు కనవసరమైన"దనుచు సారాయిబుడ్డినెత్తి గ్లాసులో పోసి తానుకొంచెము త్రాగి "శారదా నీవు దీనిని కొంచెము త్రాగుము దీనిరుచి తెలుసును. ఇంద త్రాగు ఎంత బాగున్నదో చూడు"అని గ్లాసు యివ్వబోయెను.

"ఆహామీరు త్రాగునది చాలక నన్ను కూడానా త్రాగమనుచున్నారు. ఎంత బాగున్నది! నేను త్రాగుటయా! మన హిందువులు త్రాగకూడదు. హిందూస్త్రీలు యిక చెప్పవలెనా?"

"హిందూస్త్రీలు భర్త చెప్పినట్లు వినెదరు కదా, నీవు హిందూస్త్రీవైతే నేను చెప్పినట్లు ఎందుకు వినవు?"

'హిందూభర్త హిందువుగా యుండినవే హిందూపత్ని హిందూపత్నిగా యుండును. భర్త పాపముచేయుచున్న కనులార చూచుచుండదు. అది చాలక తానుకూడ చేయుటయా? భర్తను నచ్చజెప్పి మంచిమార్గమునకు త్రిప్పునేకాని, గుణవతియగు భార్య ఎన్నటికిని భర్తతో చేరి పాపముచేయదు. ఇది నిజము. మీ తల్లి ఎంత పరితపించుచున్నదో మీరు మాట్లాడనందులకు మీకు తెలుసునా? మీకొఱకై వుండిన ధనమంతయు ఖర్చుచేసిరి. ఇంటనున్న నగలు వెండి సామానంతయు అమ్మివేసిరి. ఈ యింటిని అనుమానంక్రింద యిచ్చినారు. ఇంక కొన్ని దినములకు గడువుకూడ తీరిపోవును. మరల నేమిచేయగలమో దేవునికే ఎరుక.'

'ఆ ముసలివారు, ఆ అనాగరికుల సంగతి నాయెదుట నెత్తకుము. వారు నా తలిదండ్రులుకారు. తప్పిదారి వారలకు నేను పుట్టితిని, అంతేకాని, నాకు వాళ్లకు నేమీ సంబంధములేదు. పొమ్ము, నీవైనను నా యిష్టప్రకారమున్న నే, లేకపోయిన నాదారి నాది, అంతే, నాపనులకేమీ నీ వాటంక పడకూడదు.'

మారు మాటాడక శారద క్రిందికిదిగి పోయెను.

సీమనుండి తనభర్తవచ్చినతరువాత ఎట్లెట్లనో వుండవలెనని శారద భావించుకొని యుండెను. అన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. శాఖోపశాఖలుగా నల్లుకొన్న యీమెయొక్క మనస్సనే వృక్షము ఒకశాఖ వెంబడి నొకశాఖగా విరిగి, తుదకు నిర్మూలమయ్యెను. ఆమెశరీరము కృశించిపోవుచుండెను. వదనము వాడిపోవుచుండెను. బలహీన మతిశయించెను. మంచము పట్టెను. మనోవ్యాధికి మందు లేదుకదా?

* * *

ఒకనాడు రాజశేఖర్ శారద పరుండియున్న మంచముదగ్గరకు వచ్చి కూర్చొని యీమె ముఖమువంకనే జూచుచుండెను. 'నేను ఆదేశమునుండి వచ్చిననాటి శారదయేనా యీమె. కాంతివంతమై సంతోషముతో నిండియుండిన యీకండ్లేనా యివి, ఆ సుందరవదనమేనా యిది? ఆహా! ఎంత మారిపోయినది? అయ్యో ఇన్నాళ్లు ఎంత కుందుచున్నదో? ఎంత అపకార మొనరించినాను. అక్కడ పాశ్చాత్యయువతిని కూడ పెండ్లాడితినే. ఈమె నాకు ధారబోసిన నిర్మల ప్రేమయంతయు అడవి కాచిన వెన్నెలయినదే! కించిత్ మాత్రమైనను నేను ప్రేమచూపలేదు కదా? అయ్యో యిక నాశారదబ్రతుకునా?' అని దుఃఖించుచుండెను.

శారద నిద్రలో 'దేవా నాప్రాణేశ్వరుని క్షమింపుము. క్షమింపుము. మంచిబుద్ధి పుట్టునటుల జేయుము.' అని హీనస్వరముతో పలవరించెను.

'ఆహా! నిద్రలోకూడ నా కొఱకై దేవుని ప్రార్థించుచున్నది. ఆ నిష్కళంకమైన, అపారమైన ప్రేమను తృణీకరించితిని కదా? నాకిక క్షమ ఎక్కడ? దేవుడు నన్ను క్షమించునా? నా తలిదండ్రుల నెంత నిందించితిని? వారిమన స్సెంత నొప్పించితిని? అన్నిటికి తగిన ప్రాయశ్చిత్తమేది? చావు తప్ప మరొకటిలేదు.' అని తన జేబులోనున్న కత్తిని తీయబోయెను.

ఇంతలో తండ్రివచ్చి 'రాజా, సారాయంగడివాళ్లు వచ్చి డబ్బుకోసరము కాచుకొనియున్నారు. ఇల్లు అదుమానంపెట్టిన గడువు నేటితో తీరిపోయినది. ఆ శెట్టివచ్చియున్నాడు. ఇప్పుడేమిగతి? ఏమిచేయమంటావు?'

'ఏమిచేయుట అని నన్ను అడిగితే, నేనేమి చెప్పను తండ్రీ? నన్ను పదునాఱవ ఏటనే ఏమోచదివి వెలగబెట్టుతానని సీమకు పంపినారు. నేనడిగినప్పుడంతా డబ్బు పంపించినారు. అక్కడ నేనేమి చేసిన నెవరడ్డుపడెడివారు? నాయిష్టమువొచ్చిన నడచితిని, ఇష్టము వొచ్చిన డబ్బు ఖర్చుచేసితిని. నిష్కారణముగా పండువంటి సంసారము పాడయినది. పరమసాధ్వియగు నాప్రియభార్య నన్ను విడిచిపోవుచున్నది. ఈస్థితికి తెచ్చినది మీరె. నే నింకను పసిబాలునిగా యుండునపుడే ఆ దేశమునకు పంపినారు, నేను పోనని అప్పు డెంతఏడ్చినదీ జ్ఞాపకమువున్నదా? ఇప్పుడు నన్ననిన నేమి ప్రయోజనము?'

'అందరివలె నీవు చదివి పాసయి పెద్ద యుద్యోగము చేసెదవనికదా, నిన్ను పంపితిని, నీ విటుల చేయుదువని కలలోకూడ తలచలేదే.'

'ఎందుకు తలచెదరు? అదే ప్రతియొక్క తలిదండ్రులకుండు మమత. తమబిడ్డలు చెడిపోయెదరా—తమబిడ్డ లటువంటిపని చేసెదరా అని పిచ్చినమ్మకం. పసిబాలురుగావున్నప్పుడు విదేశమునకు బంపి చదువు చెప్పించుటయా? పంపితే యిదీ లాభము. నన్నువూరికేనైనా పంపకుండా అమాయకురాలైన పిల్లను నాకు కట్టినారు. కోతిచేతులో పూలమాలలాగు. దాని గొంతుకోయుటకు నాకు కట్టినారుగాని కూడి సుఖించుటకుకాదు. అయ్యో యిప్పుడిక నాప్రియభార్య నాకు దక్కునా? ఒకవేళ దక్కినను, నన్నుక్షమించునా?' అని శారద కరములను పట్టుకొని దుఃఖించుచుండెను.

శారద కొంచెం కనులుతెరచి చూచి మెల్లగా, 'హా! ప్రాణేశ్వరా నేను కలగనుచున్నానా? నిజమేనా? మీరు నాకై దుఃఖించుచున్నారా? ఎందులకు? నే డెంతసుదినము?

నేటితో నాబాధ వుపశమించినది. ఇక నిశ్చింతగా ప్రాణము వదలవచ్చును.' అనెను.

'శారదా నన్ను క్షమించెదవా? నిన్నింత కష్టముల పాల్జేసిన నన్ను క్షమించెదవా? హా! నేజేసిన పాపములకు పరిమితియున్నదా? మరియొక జన్మయందైనను నా పరిశుద్ధ ప్రేమను నీకర్పించగలనా?'

'నాధా! నే నా మిమ్ముల క్షమించుట! సర్వాధికారియగు సర్వేశ్వరుడున్నాడు. ఆతడే క్షమించును. పశ్చాత్తాపమే అన్ని పాతకములను పారద్రోలును, దానికన్న పావనమైనది మఱియొకటి లేదు. ప్రాణనాధా నేటికి నే ధన్యురాలనయితిని.'

'ఇంతకాలము నీవు నాపాలిటి పెన్నిధివని ఎరుగనైతిని కదా! అన్యాయముగ నిన్నీ గతికి తెచ్చినది నేనేకదా. శారదా ఇకనైనను ధైర్యము తెచ్చుకొని నాకొఱకైనను జీవించియుండవా? నీవు లేని బ్రతుకు నాకొక బ్రతుకా, గావున నామీద దయయుంచి ధైర్యమూనుము. గడచినదంతయు మరువవా?' అని బాష్పపూరితలోచనమైన శారద ముఖకమలమున మెల్లగా నొక ముద్దిడుకొనెను. వెంటనే శారదముఖము మబ్బువీడి తేజోవంతమాయెను!

శారద హృదయమునందు ఆశాంకురము మొలకెత్తసాగెను. నానాటికి ఆరోగ్యము కలుగుచుండెను.

ఇప్పుడు రాజశేఖర్‌కు వుద్యోగము కుదిరెను. రెండువందలు జీతము. ఏలూరునందు ఒక చిన్నగృహమును బాడుగకు తీసుకొని అందున్నారు.

ఒకనాటి వుదయమున 'అమ్మా! నాయనమ్మ, తాతవస్తున్నారే' అని సంతోషముతో గంతులువేయుచున్నది శారద కూతురు నళిని, నాలుగేండ్లపిల్ల. శారద తన చిన్నకొడుకును చంకలో నెత్తుకొని బయటికి వచ్చినది. ఆమె కొడుక్కు నేడుపుట్టిన పండుగ.

విశ్వనాధరావు, సుందరమ్మ బండిదిగి లోనికివచ్చిరి.

శారద 'అత్తా మీవొళ్లు కులాసాగా వున్నది కదా యిపుడు' అని యడిగెను.

'ఆ, కులాసాగానే వుంది. రాజశేఖ రేడీ' అంటూ తనమనుమని ఎత్తుకొని ముద్దిడుకొనుచు, 'చిట్టి తల్లీ రావే' అని మనుమరాలి చెయ్యిపట్టుకొని యింట్లోనికి వెళ్లినది.

'మీకొడు కింకా ఆఫీసుకు వెళ్లలేదు. ఇప్పుడే వస్తానని స్నేహితులింటికి వెళ్లినారు. అదుగో వస్తున్నారు సమయానికి సరిగా.'

రాజశేఖర్ వచ్చి తలిదండ్రులకు నమస్కరించెను. 'నాయనా ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్య వంతుడవగుదువు గాక' యని దీవించి కొడుకును లేవనెత్తిరి.

ఆదిన మాగృహమునందెల్లరును, ఆనందాబ్ధిని నోలలాడు చుండిరి.

గృహోద్యాన శీర్షిక

గులాబి

గుమ్మలూరు సత్యనారాయణగారు, బి.ఎస్‌సి.ఎజి.

(గత సంచిక తరువాయి)

ఈగులాబిమొక్కలను సాధారణముగా నేలలలోనైనను, లేక గోలెములలోనైనను పెంచుట వాడుక. ఐన నీ రెండిటిలోను గోలెములలో పెంచుట శ్రేయస్కరము. ఇంతకును గోలెములో పెరుగుచున్న మొక్కలు విపరీతమగు యెండవానలకైనను, గాలి, లేక మంచుకైనను దెబ్బ తగిలి చెడిపోకుండునట్లు, వానిని సరియగు చోట్లకు మార్చుచు, సురక్షితముగా నుంచుట కవకాశము లెక్కువ యుండును. ఇంతియే గాక, కథ, కార్యము లింట జరిగినను, లేదా యూరక ఇండ్లను శృంగారించుటకును గూడ నీ పూలగోలెములు మిక్కిలి యుపయోగము లని యాబాలవిదితమే. ఐనను మనసులోని కొరత లేకుండ మీది రెండు విధములను సాధ్యమైనంత క్లుప్తముగా వ్రాయుచున్నాను.

నేలలలో పెంచుటకు

నేలలు: సాధారణముగా యెట్టితోట భూమియైనను చాలును. కాని యా నేలలలో ముఖ్యముగా నీరు మాత్రము నిలువకూడదు. 3-4 అడుగులు లోతు గల నల్లని సారవంతమగు భూములు కడు ప్రశస్తములు. (భూములు నల్లగా నున్నంతమాత్రమున సారవంతముగా నున్నవనుకొనరాదు. దత్తమండలములలోని నల్లని ప్రత్తిభూములు (Black cotton Sorts) ఇందు కుదాహరణములు. నేలలు బంకమంటి వలె యెక్కువ జిగటగాను, లేదా యుత్తి యినుక వలె చాల పొడిగా విడివిడిగాను, యుండక, రెండిటికిని మధ్యమముగా, యనగా సగము రేగడి సగము యినుక కలసిన భూములు చక్కగా పనికివచ్చును. అట్లుగాక మిక్కిలి రేగడిభూములైన యినుక, పాటిమన్ను, చెరువులలోని యొండు, పచ్చియాకుల రొట్ట, మొదలగువానిని; మిక్కిలి యినుకభూములైన పచ్చిరొట్ట, పశుగత్తము, కొంచెము రేగడి, ఏటి యొండుమన్ను మొదలగువానిని, సరియగు 'రేగడి-యినుక' పాలు వచ్చువరకు జేర్చి వర్షము పడునపుడు చాలకాలమువరకు నీరింకక నిలిచి పోకుండునటులను, లేదా యెప్పుడును యెక్కువ తేమచే చిమచిమ లాడుచుండనటులను, కొంచెమెత్తైన ప్రదేశములలోని నేలల నెంచుకొని, తయారు చేసుకొనదగు బాధ్యత యున్నది. లేదా యిదివరకు నొకానొకపుడు పెంటగోతులుగా నున్న స్థలములు గూడ నెక్కువ లాభకరములుగా నుండును. కాని యొకప్పుడిందులో (యెక్కువ సారవంతములగుటవలన) పూవులకు బదులు యెక్కువ గులాబిసూకు మాత్రము రాగలదు ! దురదృష్టమున సరియగు నేలలెంత కష్టపడినను దొరకనప్పుడు, స్థలమంతలాభదాయకముగాకుండిన చాలును. గులాబి వేసి యుచితమగు నుత్తరకృషిచే చక్కగా సాగు చేయవచ్చును. కనుక నుత్తరకృషియందు కర్షకులు మిగుల జాగరూకతతో నుండి, తెలివితేట లుపయోగించుచుండవలయును.

గోలెములలో పెంచుటకు

గోలెములలో నింపుటకు కావలసిన మన్ను నెందరో పలువిధముల వర్ణించిరి. ఒక్కొక్క విధమగు మిశ్రమములతో తయారయిన మన్ను యొక్కొక విధమగు మొక్కలకు పనికివచ్చును. అందు గులాబి మొక్కలకు ప్రత్యేకముగా సరిబడు మన్ను యీ దిగువ వానితో మిశ్రితమైన నుత్తమము.

4	భాగములు -	పచ్చి లేక యెండు ఆకు లేక రొట్ట
2	,,	సన్నని ఏటి యిసుక
1	,,	పశుగెత్తము
1	,,	ఎక్కువ నల్లని సారవంతమగు భూభాగము (Peat moss)
1	,,	ఎరువు (కానుగ పువ్వులు కుళ్ళిన భాగము)
$\frac{1}{2}$	,,	ప్రాతయిటికల గుండ
$\frac{1}{2}$	,,	కట్టెబొగ్గు.
10		

ఈ మిశ్రమము చాల ప్రశస్తమైనదే గాని యిందలి కొన్ని భాగములను సంపాదించుట కష్టము. మాటకు నల్లని సారవంతమగు భూభాగము సాధారణముగా దొరుకదు. కనుక నీదిగువ వానిలో నేదైనను తయారు జేయవచ్చును.

6	భాగములు -	గుఱ్ఱపులద్దెలు (జంతువ ఆధమము 9 నెలల వయసు గలదై యుండవలయును)
4	,,	ఎఱ్ఱమన్ను
8	,,	ఇసుక
2	,,	పచ్చిరొట్ట
15		

2	భాగములు -	ఎఱ్ఱమన్ను
1	,,	మనుష్యుల గెత్తము
1	,,	గుఱ్ఱపుగెత్తము (9 నెలల వయసు)
$\frac{1}{2}$	,,	ఏటి యిసుక
$\frac{1}{2}$	,,	కుళ్ళిన కానుగపువ్వులు.
5		

గోలెముల నింపుట

పూలగోలెములకు నడుగున కన్నము లుండును. గోలెములో బోసిన నీరు లోనికింకి యీ కన్నముల ద్వారా బైకిపోవును. ఇది యావశ్యకము. కనుక వానిపై విరిగిన పెంకులను పరచిన పిదప, 1-2 అంగుళముల వరకు పెద్ద బొగ్గులను వేసి, వానిపై పైనుదహరించిన మిశ్రములలో నేదోయొకటి సదుపాయము ననుసరించి వేయవలెను. ఆమన్నుతోనే గోలెమునంతయు నింపవలెను. అట్లు కన్నములపై పెంకులను వేయక పోయిన త్వరలో నవి పూడుచ్చుకొనిపోవును ; నీరింకక నిలచును ; మొక్క చచ్చును.

మొక్కల నాటుట

నేలను గాని, గోలెమును గాని యిట్లు తయారు జేసిన పిదప సరియగు "అంట్లు" సంపాదించి నాటుట ముఖ్యమగుపని. సాధ్యమైనంతవరకు తల్లి మొక్క లేక జాతిమొక్క యెట్లు పూయుచున్నది, పూచిన పూరేకులెంతవరకు పటుత్వముగా నున్నవి, వాసన యెంతసేపుండును మొదలగు ముఖ్య విషయములను స్వయముగా జూచి, నచ్చినయెడల నా తల్లి మొక్కనుండి యంట్లుకట్టి ప్రవర్ధనము చేయవలయును.

ఈ ప్రవర్ధనవిధము లనేకములున్నవి

కాని యందు సామాన్యమగునవి నేలంట్లు, మొక్కంట్లు, ఖండములు. వీనిలో నేలంట్లు మిక్కిలి జయప్రదముగా నుండును, మొక్కంట్లు కొన్ని సంకరజాతులను వ్యాప్తిజేయుటకు గాని సృష్టించుటకు గాని యుపయుక్తములగును.

నేలంట్లు : (Layering)

అక్టోబరు* నెలలో, మనకు కావలసిన జాతిలో

* ప్రతిచోటను 'అక్టోబరు నెల'నే శాస్త్రముకాదు. కాని ముఖ్యమైన పెద్ద వర్షాకాలము దాటిన పిదప మంచికాలము.

నధమము 2-3 సం|| వయసుగల దార్ఢ్యముగు మొక్క నొకదాని నెంచుకొనవలెను. క్రిందనున్న కొమ్మలలో నొకదాని లేత చివరభాగము చూచి, దాని క్రిందను పైకి మట్టిరంగుగా ముదిరిన కణుపవలె నున్న భాగము పట్టవలెను. ఆ భాగమున కథమము 3-4 కణుపు లుండవలెను. అప్పుడొక వాడిగల చిన్నచాకు *తీసుకొని యా కొమ్మను నాలికవలె 1-2 అంగు|| కోయవలయును. పిదప నా కొమ్మను వంచి, దానికుండిన యాకులు, జెంట రెమ్మలను ద్రుంచి, యా తల్లికొమ్మకు సరియగు దూరమున నొక గోలెమునుంచి, యందలి మన్నులో కొమ్మ భాగము దరిదాపు 6 అం|| వరకు, 2"-3" లోతున పాతి, పైని మరల మన్నుతో కప్పి, బాగుగా మెత్తి మీదను బరువుగా నొకరాతి నుంచవలెను. ప్రతి రోజును సాయంత్రము తోటజారీ (Rose can) తో నీరు పోయుచు వచ్చిన, సుమారు 3 నెలలలో వేళ్లు తన్ని, తల్లిమొక్కనుండి వేరుపరచుటకు తగిన స్థితిలో నుండును.

ఈ విధమైన యంటే తీగె గులాబితో చేయుచున్నప్పుడు ఒక పొడుగైన తీగెనే చాల చోట్ల మీది ప్రకారము నేలంట్లు కట్టుట లాభకరము. అనగా ఒక్క తీగెనుండి, పొడుగునుబట్టి, 4-5 అంట్లు ఒకే పర్యాయము రాగలవు. ఈ విధముగా కట్టు నేలంట్లకు 'పాము నేలంట్లు' (Serpentine Layering) అని పిలువ వచ్చును.

అంటును తల్లిమొక్కనుండి వేరుపరచుట:

నెలకొకసారి, నాలిక గీటుదగ్గరనుండి వేళ్లు వచ్చుచున్నవో లేవో చూచుచుండవలెను. అంటు భాగము వేళ్లుతన్నిన పిదప పక్షమున నొక పర్యాయము 1/2 అం|| లోతుగా 2"-3" నాలుక గంటునకు వెనుక మరి రెండుమూడు చిన్నగంట్లు నిచ్చుట యత్యవసరము. కాని యట్లు చేయుటకు ముందు ప్రతిసారి ముందుననున్న కాడభాగము వాడుచున్నదేమో చూడవలెను. అనగా తల్లి మొక్కనుండి యాహారము అడ్డివేయుచున్నప్పుడు పిల్ల యంటు మొక్క స్వయముగా భూమి (లేక గోలెముమన్ను) లోనుండి యాహారము తెచ్చుకొనగలుగుచున్నదో లేదో తెలియును. తెచ్చుకొనలేకపోయిన మొక్క వాడిపోవును గదా. ఎప్పుడైనను వాడినట్లు రూపించిన, ఆ యంటును వదలివేయవలెను. ఇట్లు పక్షము కొకసారి, వారము, పదిదినముల కొకసారి కొంచెము కొంచెము చొప్పున గంటుపెట్టుచు 3, 4 కోతల నాటికి పిల్లమొక్క పూర్తిగా తల్లినుండి వేరగును. ఈవిధముగా వచ్చిన మొక్క 'నేలంటు'. అట్లు పెక్కు కోతలవలన గాక, యొకేసారి తల్లి మొక్కనుండి, పిల్లమొక్కను కోసిన, యది చెడగలదు. కనుక తొందరపడకూడదు.

ఇట్లు జయప్రదముగా తయారయిన అంటును వేరు స్థలము లేక గోలెమునకు మార్చవలెను. స్థలము మార్చుట యంత యుత్తమమైన కష్టకర రహస్యము లేదు. అటుల చేయుటచే కొన్ని చిన్నవేళ్లు తెగి మరల రెండింతల దార్ఢ్యమున పెక్కు వచ్చును. కనుక మొక్క బలముగానుండి గాలి వానలకు, పాడుచీడలకు నాగగలదు.

ఈ యంట్లు జయప్రదముగా వచ్చుటకు-

1. బాగుగా ముదిరినవి గాక, సగము ముదిరిన కొమ్మలనే యంటుగట్టుట మంచిది.

2. ఎదగక విశ్రాంతి తీసుకొను మాసములలో మొక్కల నంటుగట్టినయెడల దాచబడిన యాహారము కణుపుల దగ్గరికంట్ల కతిసులభముగా నందుటచే, వేళ్లు త్వరగా వచ్చును. కనుక మొక్కల విశ్రాంతి కాలమున మనము విశ్రాంతి దీసుకొనకూడదు.

(సశేషము)

---

* ఇట్టి తోటపనులకు సరియగు చాకు 6-7 రూ|| అగును. ఎక్కువ ఖరీదైనను, చాలకాలము పనిచేయును.

స్త్రీవిద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎం. ఏ. బి. యల్.

గృహధర్మ, సంఘధర్మ, జాతిధర్మములను నిర్వహించుటకు ఉపయోగపడు విద్య స్త్రీలకు అనివార్యమైనది. ప్రాచీనసభ్యతకు కార్చిచ్చు అంటుకొనిన నేఁడుకూడ, కొందఱు స్త్రీపురుషులు గృహధర్మము దెస దృష్టిపారించి, సోదరీమణుల నాదిక్కుఁగ నాహ్వానించుట సంతోషకరము.

"అన్ని నాగరకతలు గృహమునఁ బుట్టినవి. భావి ప్రజలును జాతులును గృహమందే పెరిఁగి గృహమందే పెంపొందవలెను. ప్రధానమైన ఈ జీవనధర్మము దెస మనవిద్య పెడమొగము పెట్టకుండుఁగాక. పాకకళతో కూడిన ఇంటిపనులన్నియు గౌరవప్రదమైనవి. వీనియందు మన శిశువులకు మనము శిక్షణమొసఁగవలెను." అని ఇటీవల (1934, నవంబరు 17న) తిరువాన్కూరు మహిళాసభ కధ్యక్షత వహించిన శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారు వచించిరి.

భావబంధురమైన గృహధర్మమందు మేలుచేతులు కావలెననిన సోదరీమణులు మాతృభాషకు జేజే! యనవలెను. మాతృభాషలకు అన్యభాషలు సైదోడులగు నంతవఱకు అవి ఆదరణీయములు. మాతృభాషల మచ్చుమాపి, మాతృభాషా హృదిఁగల భావవిభూతికి అడ్డునిలుపునవగుచో, అవి పొలిమేర కవ్వలనే అంత్యు నందవలెను. మెకాలే మహాశయుఁడు, కాలక్రమమున ఆంగ్ల భాషాభ్యాసమువలన ఆంగ్ల సంప్రదాయములకు భారతీయులు దాసానుదాసులగుదురనినాఁడు. ఆతని జోస్యము చాలవఱకు ఫలించినది. పాశ్చాత్య విద్య కలగూరగంపవంటిది. అందు మానవాభ్యున్నతికి తోడుపడు కొన్ని అంశములున్నవి. కనులుతెఱచి, వానిని పరిగ్రహించియుంటిమేని, మనము ముందంజ వేసియే యుందుము.

జపానువానులను పరికింపుఁడు. ఆర్థికోన్నతి నందు పట్ల పాశ్చాత్యులను అనుకరించిరి; వారితల దాటుచున్నారు. పాశ్చాత్య ఖండములందు వృద్ధిగాంచిన శాస్త్రములను, కళలను తమ భాషాంగణమున ప్రవేశపెట్టిరి. జపాను విద్యా సంస్థలందు బోధచేయుటకు విదేశీయు లెవ్వరును దిగుమతి కానక్కరలేదు. జపాను జాతీయత్వమును నిలువంబెట్టినది జపాను సారస్వతమే. సారస్వతసేవికలై, జపాను స్త్రీలు ఆత్మజాతీయత్వమును కాఁపాడుకొని, వివిధాంగణములందు అగ్రసరులగుచున్నారు. ప్రాచీ ప్రతీచీ విద్యలు ఒప్పుల కుప్పనాడు బాలిక లట్లు జపాన్ స్త్రీపురుష జీవనములందు రంగారియున్నవి. జపానీయుల దైనిక జీవనమును పరికించి, ఆఱునెలలకు మున్ను శ్రీమతి కౌసల్యా కన్యగారు కోలాంపూరునం దుపన్యసించుచు నిట్లు ప్రస్తావించిరి. 'జపానులోని స్త్రీలు చాలఁ అభివృద్ధి నందియున్నారు. అన్నిశాఖలలోను వారు పురుషులతో సములై యున్నారు. ఎంగ్ విమెన్స్ క్రిస్టియన్ అసోసియేషనువారు ప్రారంభించిన తరగతులలో స్త్రీలు షార్టుహేండ్, టైప్ రైటింగ్ నేర్చుకొనుచున్నారు. గృహముల నెట్లలంకరించుకొనవలెనో బాలికాపాఠశాలలలో ముఖ్యముగా నేర్పెదరు. జపానువారియిల్లు చాల పరిశుభ్రముగాను, అందముగాను, ఉండును. ఎవరైనను లోనికి వచ్చుచో, చెప్పులువిడిచి ప్రవేశింపవలెను. లేదా, ఇంటివారిచ్చు పాముకోళ్లతో ప్రవేశింపవలెను. మట్టి, దుమ్ము, లోనికి పోకుండ నిది యుపయోగపడును.'

జపాను దృష్టాంత మెంతదనుక అనుకరణీయమో పిదప యోజింతుముగాక.

మనోరమ

రాజకుమారి

౧

నేనొక రాజకుమారుఁడను. వసంతసమాగమమున నలంకరించుకొను నుద్యానలక్ష్మి వలె రమణీయముగ శృంగారించుకొనుట, పాలు ద్రాగు కాలమునుండియు నేను నేర్చుకొనిన విద్య. రూపమున, వేషమున, స్వభావమున నాచందమంతయు 'రాచకన్నియ' వలె నుండుననియు, పౌరుష లక్షణము లంతగ లేవనియుఁ జిన్నతనమున స్త్రీలు నన్ను ముద్దుచేయుట నాకు కొంచెము జ్ఞప్తియందున్నది. కాని చిన్నతనమున నడచిన కథలు, నన్నుగూర్చి కాంతాజనము లాడుకొనియున్న అవహేళనములు నాకంతగఁ జెప్పుకొన వలెనని లేదు. అట్లు చెప్పుకొనుట నాకు ఖ్యాతికిగాని, గౌరవమునకుఁగాని, క్షాత్రమునకుఁగాని కారణముకాదని నాకు ఖాత్రిగ దెలియును.

గ్రహపంచకము సూర్యునియందు గూడకుండనున్న శుభలగ్నమున నేను బుట్టియుంటినని జను లాడుకొనుచుందురు. అట్టి శుభలగ్నమున బుట్టియుండుటచేతనో, మఱియొందువలననో గాని నాముఖము మిగుల తేజస్వంతమైనదనియు, నాకన్నులాకర్ణాంత విశాలములనియు, శిరోజములు తుమ్మెద ఱెక్కలవలె నిగనిగలాడుచు నాడువాండ్ర వైఖరిని దీర్ఘముగ నుండుననియు కవులు వర్ణించుచుండుటనుబట్టి చూపులో, రూపములో నేనెట్టి వాఁడనో వేఱుగ జెప్పుకొననక్కఱలేకయే జనులూహించుకొనవచ్చును.

మావంశ చరిత్రమున నొక ప్రాతకథ యున్నది. పూర్వము వీరశైవాచార పరాయణుఁడగు మా ప్రపితామహుఁడొకఁడు 'సర్వమ్ శూన్యమ్ శూన్యమ్' అని పఠించుచున్న బౌద్ధభిక్షు నొకనిని నాస్తికుఁడనియు పాషండుఁడనియు నిర్ణయించి వానిని భీభత్సముగ నగ్నిగుండమున ద్రోయించి శూన్యతత్త్వమును బ్రత్యక్షముగ దెలిసికొమ్మని మిగుల ఘోరముగ జంపించెనట. చచ్చుటకు ముందా బౌద్ధుడు మావంశమున నెవనికిని జాగ్రదవస్థయందు జగత్తత్త్వము నుపలక్షించు జ్ఞానముగాని, సుషుప్తియందు గోచరించు మాయవస్తువుల తత్త్వముగాని లెస్సగా దెలియు శక్తియుండదనియు నెట్టకేలకు మాయందు కేవల మోసపుఁ జాయల కెదుఱుగ పోట్లాడు మహావీరుఁడొకఁ డుద

యించి భ్రాంతిమూలకమగు నీ మాయాలోకమున బడిపోవుననియుఁ జెప్పియుండెనట. ఇట్టికథ కలదని మొదట నేను మాయమ్మవలన దెలిసికొంటిని. ఆకథ యెట్లున్నను మా వంశమున నెల్లవారును 'ఆవిష్ణుః పృథివీపతి' అను పరమతత్త్వమునబట్టి జగద్రక్షణమున 'నిద్రాముద్రాం నిఖిల జగతీ రక్షణె జాగరూకామ్' అనురీతిని బ్రత్యక్షముగ నాచరణము లోనికి దెచ్చుటకోయన జాగ్రదవస్థయందే కలలఁగనుచుండు వారఁట. బాల్యప్రాయమునుండియు భ్రాంతి మూలకములగు నావేశములు న న్నదల్చివేయుచుండెను.

* దయ్యా మెఱుగవలయు ! ఉన్నటు లుండి పట్టపగలింటి నిత్యకృత్యముల సందడులనడుమ—జగత్తంతయు మృగతృష్ణవంటిదని భావించి కన్నుల కగుపడు మనుజులందఱును వట్టిచాయలనియు, సంసారమంతయుఁ గేవలస్వప్నమనియుఁ, బ్రాపంచిక చర్యలన్నియుఁ నైంద్రజాలికదృశ్యములవలె నిక్కములు కావనియు భ్రమించుచు, మాయామేయమగు భావతరంగములలోఁ బడి అగాధమగు శూన్య తత్త్వమున మునిగి పోవుచుందును.

చిన్నతనమున నాకిట్టి యావేశములు చాలతడవుల వచ్చియుండవలయు. ఆకస్మికమగు నట్టి భ్రాంతి జాడ్యోన్మాదమున నోడ లెఱుంగకుండ నేనేమి చేయువాఁడనో, ఏమై పోవువాఁడనో ఆపరమేశ్వరున కెఱుక!

అది తాత్కాలికోన్మాదమనియో, అపస్మారమనియో, మతి భ్రమణమనియో పేరులను గల్పించి తలలాడించుచు నపర ధన్వంతరులగు మా యాస్థానభిషగ్వరులు వారిబుద్ధికిఁ దోచిన యుపశాంతులను జేయుచువచ్చిరి.

ఇఁక మాయమ్మ—ఆమె భూమిపై నవతరించిన అనుకంపదేవత!—మూర్తీభవించిన సుగుణరాశి!—ఆమెయట్టి దుర్దశాపీడితుఁడనగు నాకై వేయి దేవుళ్లకు మ్రొక్కుచుండెడిది. హృదయ మార్దవమున, కారుణికత్వమున, కోమల వాక్య కౌశలమునఁ బ్రపంచమున నెవ్వరును ఆమెకు సాటిరారు.

కాని మాతండ్రి—రాజైనవాఁడు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును రాజుగనే ప్రవర్తింపవలయునుగాని ఏవిషయమునందును మృదుత్వము వహింపగాదని ఆయనయూహ. మా వంశమున పీడవలెఁ బట్టుకొని యున్న ఆబౌద్ధభిక్షుకుని శాపమును వారెప్పుడును లక్ష్యము చేయలేదు. దుష్టశిక్షణమునకు, శిష్టరక్షణమునకు వారు రాజ్యలాంఛనములను వహించి చండశాసనులై ప్రజామోదకరముగ రాజ్య

* దయ్యము దేవుఁడు.

తంత్రములను నిర్వహించు చుండిరి. మహా పవిత్రమైన దక్షిణ గంగాతీరము దక్షిణాపు వెల్లగాగల ఉత్తరాంధ్రదేశమున వారిమాట సుగ్రీవాజ్ఞగ చెల్లవలసినదే.

గోదావరీనది కావలియొడ్డున నున్న ఒక చిన్న రాజ్యమును కమలాకరవర్మయను రాజు పాలించుచుండెను. ఆయన కిందిర యను నొకకుమార్తె యుండెను. అది ఎట్లు జరిగినదో ఏమో నాకు తెలియదు కాని ఇందిర నారాణియనియు, ఆమెనే సామ్రాజ్ఞి యనియు నే ననుచుండెడువాడను. నాకంతగ జ్ఞానమురాని శైశవావస్థయందే ఇందిరను నామనోహారిణిగ నెట్లు జేసికొంటినో నాకంచుకయును తెలియదు. ఆమెయే స్వయముగ వరించినదో, నేనే యామెను కోరుకొని రాణిగ జేసికొంటినో కాక ఇతరులే మమ్మా విధముగ భావించుకొనునట్లు చేసిరో మొదట సంతగ నూహించి తెలుసుకొన్న వాడను గాను. అయినను స్మృతిపథమున నేనెరిగిన సంగతి యొకటి యున్నది. నాఖడ్గమును బంపి నా కా రాజకుమారితో ప్రథాన మహోత్సవమును చేసియుండిరి. అప్పటికి నేనారూఢ యౌవనుడనైగాను. అందువలన నే నిందిర నెన్నడును జూచియుండక పోయి నను ఎనిమిదేండ్ల వయసునుండియే ఇందిర నాభార్యయని చెప్పుకొనుట తటస్థించెను.

ఆదక్షిణ దేశమునుండి ఆమె సౌందర్యరేఖా విలాసములను గూర్చియు, సింహకిశోరములవంటి ఆమె సహోదరులను గూర్చియు వార్తలు నాకు తెలియవచ్చుచుండెను. నే నెప్పుడేమి చేయుచున్నను ఆమె చిత్రపటమును నాహృదయమునకు చేరువగ ధరించు చుండెడువాడను. మధుకోశమునందలి తేనెటీగలను పాలించు రాణివలెనే నాయూహా ప్రపంచమున నామెను రాణిని జేసికొనుచు నే నానందించు చుండెడువాడను.

ఎట్టకేలకు నేనారూఢ యౌవనుడనైనై ఆమెను స్వయముగ బరిణయ మాడునట్టి కాలము చేరువకు వచ్చెను. నాతండ్రి శాలిక కుంకుమగ రత్నాభరణాది వస్తువులిచ్చి కల్యాణమహోత్సవమునకై ముహూర్తనిర్ణయమును చేయించుటకు కావలెను నామామగారి వద్దకు రాయబారులను బంపెను. అందులకు ప్రతిగ నా మహారాజు అమూల్యములగు సంభారములను, చిత్రవిచిత్రాతిచిత్ర వస్తువులను కానుకగా బంపి వివాహ విషయమైన ఎట్టి నిర్ణయమును జేయకుండగనే మారాయబారులను తిరుగ బంపివేసెను.

వారా మహారాజును గాంచిరి. అతి విశదముగ చెప్పెనట.—"కల్యాణ విషయమై మనుసట్టి ప్రస్తావనయు, నిశ్చయమును జరిగియున్న మాట వాస్తవమే. అయిన నే నేమిచేయగలను? ఆమె నెవ్వరు చెప్పినట్లు చేయునది కాదు. అందులకు నన్ను దూషింప

మిసెస్ మార్గరెటు. ఇ. కజిన్స్.

ఆర్య కన్యాశాల, బరోడా.

వలసినది? కన్యాజనులకు నైసర్గికమైన పట్టుదలయును, క్రొత్తక్రొత్త పద్ధతులును ఆమెయందు ప్రబలముగనున్నవి. అందువలన నామె యెల్లప్పుడును కన్యకాజనపరివృతయై, నవనవోన్మేషశాలినియై స్వేచ్ఛానుసారముగ నుండగోరి యున్నది. ఎట్లున్ననేమి? ఆమెకు పెండ్లిచేసికొను నుద్దేశమెంత మాత్రమును లేదు."

ఆనాటి యుదయమున రాజప్రాసాదమున మా తండ్రియెదుట రాయబారు లావిధమున జెప్పునపుడు నేనక్కడనే యుంటిని. చిన్నతనమునుండియు నాకు సహాధ్యాయులై తోడునీడవలె నన్ననుసరించి తిరుగుచుండు కృష్ణవర్మయు, పార్థసారథియు నా కిరుపార్శ్వముల నిలుచుండి యుండిరి. అందుఁ గృష్ణవర్మ చంచలమగు లక్ష్మిచే వాచితుండయి గ్రాసవాసోదైన్యములఁ గొంతవఱకుఁ జవిఁజూచి యుండినవాఁడు. వారి యైశ్వర్యమంతరించుట కాతని జనకుని భోగలాలసత్వమే కొంతకారణ మనుకొందును. నాకును పార్థసారథికిని మేనులు రెండు కాని ప్రాణము లొక్కటియని భావింపదగినంత ప్రేమయున్నది. అతఁడు నాకై తన మేనికంటె నైన గోసియిచ్చుటకు సంసిద్ధపడునంత కూరిమి గలవాఁడు.

రాయబారు లట్లు చెప్పునప్పుడు నా తండ్రి క్రోధతామ్రాక్షుఁడగుచు నుదయాద్రిదోఁచు భానుబింబమువలె మొగ మెఱ్ఱబడ చుండగ యుత్తరమును చించి యావలవిసిరి, వారు తెచ్చిన రత్నాభరణములను నేలపై బాఱవేసి, కమలాకరవర్మ కానుకగాఁ బంపిన ఆయమూల్యదుకూలములను తుత్తునకలుఁగ జిల్చి కాలఁద్రొక్కి వైచెను. "దౌర్భాగ్యుఁడు. ఒకలక్ష యోధులను బంపి వీని నధఃపాతాళమునకుఁ ద్రొక్కివేయుదును. నాకూఁతుని తనయింట నుంచుకొనుటకు మత్స్యఁడెవఁడు? వాయువేగమున దాని నిచ్చటికిఁ దెచ్చుకొనిరానియెడల నేను క్షత్రియుఁడనుగాను." అని మా తండ్రిగారు క్రోధతీవ్రమున ననుటయేగాక తమ సైన్యాధిపతులతో యుద్ధసన్నాహములఁ గూర్చి చర్చింప నారంభించిరి. కొంతసేపటికి నేను సాహసించి యిట్లంటిని:— "నాయనగారు! నన్నొకసారి వారియొద్దకు వెళ్లనిండు. వీరు తెచ్చిన వార్తయందేదో గొప్పప్రమాదముండి తీరవలెను. ఆ మహారాజు విధముగ వ్రాయుటకేదో హేతువుండి యుండును. ఎల్లవారు రతిని సౌభాగ్యవతియనియు, గుణపూజ్యురాలనియుఁ జెప్పుచుందురు. ఇంతకు మన మింత శ్రమపడి కన్యకను తెచ్చుకొనిన తరువాత ఆమె మన మనుకొన్నంత రూపవతియు, గుణవతియుఁ గాకుండెనుండు నేమొ మొదటఁ జూచికొనవలసియున్నది. లేనియెడల నది పశ్చాత్తాపమునకుఁ గారణమగును."

శారదలేఖలు

సౌభాగ్యవతియగు కల్పలతకు

నెచ్చెలీ!

'గతానుగతికోలోకోనలోకః పారమార్థికః' అన్నటుల హిందీభాషపై నందఱు తల యొకరాయి విసరుచున్నారు గదా నేను మాత్ర మూరకుండనేలసని వ్రాసితివా? లేక హిందీభాషా వ్యాప్తివలన నాంధ్రభాష కేవియో చేటు వాటిల్ల నున్నదని నీకును వెఱ్ఱిభయ మేదియైన గల్గినదా? మాతృభాషయందలి గాఢాభిమానమా? హిందీ భాషయందలి విద్వేషమా? లేక రెంటను పెనగొనుటవలన గల్గిన మనోవికారమా? హిందీభాషను కఠినముగా దూషించుచు నీవు వ్రాసిన జాబున కేమి యర్థమో తెలియ జాలకున్నాను. అబ్బో! పలుకుపలుకులో నెంత కంటు! ఎంత యుడుకు! ఎంత దుడుకు! ఎంత కఱకు! ఎంత చుఱుకు వెలిబుచ్చితివి! హిందీని రాష్ట్రభాషగాఁ జేయవలయునను నుద్యమము నారంభించిన గాంధీమహాత్మును మొదలుకొని హిందీభాష నేర్చుచున్న సామాన్యవిద్యార్థిని వఱకు నెల్ల రిని కసిదీర దూసి పోసితివిగదా. ఆంధ్రభాష కేదో యపకృతి కలుగనున్నదను భీతియే నిన్నీ విధముగ నాందోళనపఱచి యిట్టి యుత్తరము నీచేఁ వ్రాయించిన దనుకొందును. కాని నీ విన్ని విధముల నచ్చజెప్పినను నా కేలనో యీవిషయమై భయము గలుగకున్నది. నా పిచ్చినమ్మక మేమోగాని యిట్టి భాషా ప్రచారములు వేయిసాగినను మన తల్లిబాసకు దొసఁగు బొసఁగదని నాకు తోచుచున్నది. ఉగ్గుపాలతో బుట్టిన మాతృభాషేమి; హిందీ వ్యాప్తివలన నశించుటేమి? వేడినీళ్ళతో నిండ్లుగాలు నన్నటులున్నది నీ వాదన. పూర్వ మొకప్పుడీభాష హిందూస్థానము నంతయు వ్యాపించినదే గాని కొత్తదిగాదు. ఆనాడది రాజభాషగా గూడ నున్నటుల నిప్పటికిని వాడుకలోనున్న తాశీల్‌దార్, శిరస్తాదార్ ఠాణేదార్, జమాదార్, శిస్తు, వసూల్ తయార్, కచేరీ, మున్నగు వ్యవహారపదముల గుఱుతునుబట్టి తెలియుచున్నది గదా. అంత రాజసన్మానమును బడసిన భాషయే మన తెలుఁగును చంపజాలక పోయినదిగదా. మఱియు నా రోజులలోనే యనేక ప్రసిద్ధకావ్యము లాంధ్రభాషలో వెలసినవి గదా. నాడులేని ముప్పు నేడాంధ్రభాషకు

హిందీవలన కలుగునా ? ఏదియో కారణార్థముగా నేర్వవలసిన భాష లివి. జన్మప్రభృతి మరణపర్యంతము వినియోగించునది తల్లి భాష. దీని నెవరు చంపగలరు ? లక్షలకొలది ధనము వెచ్చించి లెక్కలేనన్ని పాఠశాలలు నెలకొల్పి దొరతనమువారే స్వయముగా వ్యాపనము గావించుచున్న నింగ్లీషుభాషయే యిప్పటికి వేయింటి కొక్కరికైన రాకున్నదే !! యడుగడుగు నిరోధములతో సత్యల్పప్రచారకులతో నతిస్వల్పధన సహాయముతో సాగింపబడుచున్న హిందీభాషా ప్రచారోద్యమ మాంధ్రభాషను చంపివేయునని భీతిల్లుట రజ్జుసర్పభ్రాంతియే గాని వేఱుగాదు.

ఎవరితోనైన మీ తోబుట్టువును ప్రేమతో జూడుమని చెప్పినచో మీ యమ్మను ద్వేషించుమని యర్థము గాదుగదా. హిందీ భాషపై యభిమానము వహింపుడనిన తెలుగుభాషను ధ్వంసముచేయుమను నర్థ మెందున్నది ? ఎవరిభాష వారికి తల్లిభాష ! తదితర ప్రాంతీయభాష లక్క సెల్లెండ్రవంటివి. తల్లిపూజ్యత తల్లిదే తోబుట్టువు పూజ్యత తోబుట్టువుదే. ఒకరి పూజ్యత యొకరి కెన్నటికిని రాదు. ఒకరిపదము నొక రెన్నటికిని బడయరు. ఒకరి ప్రయోజనము నొక రెల్లును చేయజాలరు. కావున నెవరి స్థానమున వారి నుంచి యెవరి కీయవలసిన గౌరవము వారి కిచ్చి యెవరివలన పొందవలసిన ప్రయోజనము వారివలన బడయుచో వివాదమున కాస్పదమే యుండదుగదా. ఒకవేళ నిందు లోటుపాటు లేమైన గలుగుచున్నచో వెంటనే సవరించుచుండవచ్చును గాని పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమునలె హిందీభాషపై వ్యతిరేక ప్రచార మెందులకు ?

ప్రస్తుత భారతదేశ పరిస్థితులనుబట్టి యావద్భారతదేశమునకును నేదేని యొకసామాన్య భాష యేర్పడియుండు టెంతయు నావశ్యకమై యున్నది. ఈ విశాలభారత దేశవాసులమైన మన మెల్లర మొక్కప్రభుత్వమునకు లోబడి యున్నారము. ఒక్కవిధమగు కష్టసుఖముల ననుభవించుచున్నాము. ఒక్కరీతి యుద్యమము నడుపుచున్నాము. ఈ విధముగా పాలించు ప్రభుత్వమొకటియు, అవలంబించు ధర్మమొకటియు, అనుభవించెడి కష్టసుఖము లొకటియు, చేసెడి యాందోళన మొక్కటియు నైనపుడు పరస్పరమనోభావముల దెలిసికొనుటకు భాషించుభాషయు నొకటిగా నుండు టావశ్యకముగదా. యావద్భారతదేశమున కుపకరించు భాషయొకటి ప్రచారమున లేకుండుటచేతనేగదా వందలకొలది భాషలుగల మనభారతదేశము విదేశీభాషతో నఖిలభారత వ్యవహారములను నడుపుకొనవలసిన దుస్థితి గల్గినది. చక్కని లిపులును సరసమగు భాషలునుగల్గియు నేదియు లేనట్టులు విదేశీభాషతో రాష్ట్రేతరవ్యవహా

రములఁ జక్కఁబెట్టుకొనుట యెంత యవమానకరము !

ఈ మధ్య నేదియో పత్రికలో నొకరు హిందీభాషను సమర్థించి వ్రాయుచు నందొకచో భాషాభేదముచే రెండుగా విడివడియున్న దక్షిణోత్తరభారతముల గలుపు వంతెన హిందీయని వ్రాసెను. ఈ సాదృశ్యమున కే నెంతయు నలరితిని. ఒకరినొకరు తెలిసికొనుటకు సాధ్యమగు భాషాసౌకర్యమే లేనిచో నేకదేశస్థులైనను భిన్నదేశస్థులుగానే యుండవలసి వచ్చునుగదా. ఈ విషయము నాలోచించియే దూరదృష్టిగల మహాత్ముఁడు యేకభాషాప్రచార మారంభించెను. ఈమర్మ మెఱిగియే దొరతనమువారు దీని వ్యాప్తి కంగీకరింపక సాధ్యమగుచో నిరోధమునకే యత్నించుచున్నారు. నిజ మిట్టులుండ దీని వలన మన తెలుగుభాష కేదియో ప్రమాదము వాటిల్లనున్నదని భ్రమపడి దీని నిరోధింప సమకట్టుట నాకు జూడ యుచితముగా లేదు.

ఒక్కొక్కభాషను నేర్చుట యొక్కొక్క జ్ఞానపేటికను తెఱచుటవంటిది. కాన హిందీ భాషను నేర్చినచో నందలి విజ్ఞానముతో గూడ మన తెలుగుభాషను పుష్టినొందింప వచ్చును. తనబిడ్డలు బహుభాషా కోవిదులగుచో మనభాషామతల్లి యింకను తుష్టియు పుష్టియు పొంది క్రొత్త క్రొత్త నగలతో గై సేయబడిన దగునే గాని నిరస్తభూష గాజాలదు.

స్త్రీలు హిందీభాష నభ్యసింప నుత్సహపడుట మఱింత యనర్థదాయకమని నీవు వలవల లాడితివి. ఏయుద్యమ మైనను స్త్రీల చేయూత లేనిది పైకి రాజాలదు గాన అత్యంతావసరమగు హిందీ భాషోద్యమము నందుగూడ స్త్రీలు ముందంజవేసి తోడ్పడుచో నేకభాషా ప్రచార మత్యంత శీఘ్రకాలములో విజయ ప్రదమై వెలయుగలదు. కాన నిది మంచిదేగాని చెడుగాదు. కాన నీవు సంకోచము వీడి హిందీభాష నభ్యసించి నీపుత్త్రీపుత్త్రులకుగూడ నేర్పించి మహాత్ముని సంకల్పమీడేర్పుము. భావిభారతరాజ్యాంగ వ్యవహారములందు వ్యవహార భాషయై వెలయనున్న హిందీభాషయందు నిప్పటి నుండి నీబిడ్డలు కుశలులగుచో వారి జీవిత వ్యవహారములు సుగమములు కాగలవు.

కల్పలతా, హిందీభాష నేర్వఁదగునని నేనింత గట్టిగా వ్రాయుటచే నాకు మాతృభాషపై నభిమానము లేదనిగాని, నిరసనము గలదనిగాని భావింపకుము.. కేవలము మాతృదుగ్ధముచే బెరిగిన బిడ్డవలె నేను కేవలము మాతృభాషవలననే విద్యనభ్యసించితిని ; మాతృభాషవలననే కొంత విజ్ఞానము సముపార్జించి నీకీమాత్రపు లేఖలను వ్రాయు

సామర్థ్యమును బడసితిని. కాన నాకు మన తల్లి భాషపై నెనలేని ప్రేమయు, భక్తియు గౌరవముగూడ గలదని తెలిసికొనుము కాని దేశకాల పరిస్థితులనుబట్టి మఱియొక భాషను గూడ నేర్చుకొనవలసిన యగత్యమును పెద్దలు— సహేతుకముగా—జెప్పుచున్నచో వాని నాలకించి మనవిధిని నెరవేర్చుట ధర్మమని నాయభిప్రాయము. నెచ్చెలీ, గత లేఖలో కడపటి వాక్యమునందున పొరబాటున పుత్త్రికా వివాహావ్యథా విచ్ఛేదమనస్కలని పడినట్లున్నది. వ్యథావిచ్ఛేదమైనచో వేఱికన్నిటి బొట్టులకవకాశమే లేదుగదా, దుఃఖాశ్రువులానందాశ్రువులే యగునుగదా, కాన వ్యథా మనస్కలనే తెలిసికొనుము.

ఇట్లు

1-1-35 మిత్రురాలు

భావపురి శారద

సంక్రాంతి

ఒక అనిర్వచనీయమహోన్నతప్ర
భావ భావసముచ్చయప్రకటిత మగు
గఱిమ గలదు యీమకర సంక్రాంతి యందు
లేకపోయిన మానవానీకమునకు
సంతసం బవారితగతి సాగుటెట్లు?

మకరసంక్రాంతినాడు నేమానవులును
హాయిగా సుఖస్నాతులై హర్షవార్ధి
నోలలాడుచుందురు సుఖాలవాల
మగుచు స్వీయమనమ్ము సౌఖ్యాబ్ధిదేల

చర్లనగ రాజకుమారి.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

చిలుక పలుకులు

అడివిబాపి రాజగారు, బి. యె; బి. యల్.

"నేనమ్మ తమ్ములూ"!
"నెనెవలె అక్కాయ్?"
"నువ్వ చిత్తి పాప్పాయ్!"
"నేనేమి తెయ్యనే?"
"బలికి పోల పాపాయ్!"
"నేను బలికి వెల్లనే!"
"తాయిలమ్మ పెల్తా!"
"బలికి వెల్లివత్తా!"
"బువ్వ ఉలికె వేలా!"
"నాకు పెలుగు వేయ్యే!
నాకు వెన్న వెయ్యే!"
"లక్కపిలత తెత్తా!"
"నాన్న యేలి అమ్మా?"
"ఉత్తిత్తి నాన్నా"
"ఎక్కకెల్లె నాన్నా"
"పొలంవెల్లె పాపాయ్!"

వడ్లగింజ కథ.

యింటూరి రామమోహనరావు గారు

అనగా అనగా ఒకవూళ్లో ఒకకాపు వాడు వానిభార్యయు నుండిరి. వారిద్దరును సుఖముగా వారికి వచ్చు ధాన్యమును తిను చుండిరి. ఒకరోజున కాపువానిభార్య చేటలో వడ్లు చెరుగుచుండెను. అప్పుడు ఒకకాకి పైనుండి ఎగురుచు చేటలోనుండి ఒక వడ్లగింజను ఎత్తుకొని పోయెను. అది చెట్టుమీదకు వెళ్లి వడ్లగింజను తినబోవు సమయములో రైతుభార్యకు కోపమువచ్చి చేతనున్న కర్రతో దానిని కొట్టెను. దానికి దెబ్బతగిలినంతనే వడ్లగింజ జారి చెట్టు తొఱ్ఱలో పడెను.

ఆమె కాకితోకను పట్టుకొని నా వడ్లగింజనిచ్చెదవా? లేక చచ్చెదవా? యని యడుగ అది వడ్లగింజ తెచ్చియిచ్చెదననెను. అది చాలా ప్రయత్నించెను. కాని అది లోతునకు పడుటచే లాభము లేదయ్యెను. అప్పుడు ఆకాకి కట్టెలు గొట్టువాని దగ్గరకు పోయి ఆ చెట్టును కొట్టి, వడ్లగింజను బయటకు తీసి తన ప్రాణమును రక్షింపవలయు ననెను. కాని వాడు అట్లుచేయుటకు యిష్టపడ డయ్యెను.

అంతఆకాకి రాజునొద్దకుబోయి ఆకట్టెలు గొట్టువానిని చంపుదునని భయపెట్టి, వడ్ల

గింజను తీసి తన ప్రాణమును రక్షింప మనియెను. కాని రాజు అందుకు నిష్టపడలేదు.

ఆకాకి రాణియొద్దకుబోయి రాజుగారితో చెప్పు మన ఆమె యొప్పుకొనదయ్యెను. అప్పుడు పాము యొద్దకుబోయి రాణినికరువు మన అది కరువ ననెను. కర్రయొద్దకు బోయి పామును చంపమన అది చంపననెను. నిప్పు యొద్దకుబోయి కర్రను కాల్చుమన అది కాల్చననెను. నీళ్లయొద్దకు బోయి నిప్పును ఆర్పుమన అది ఆర్పననెను. అప్పుడు ఎద్దు యొద్దకుబోయి నీరు త్రావుమన అది త్రాగననెను. అప్పుడు పలుపు యొద్దకు బోయి ఎద్దును కట్టమన అది కట్టననెను.

ఎలుక యొద్దకుబోయి త్రాడును కొరుక మన అది కొరుకననెను. పిల్లియొద్దకుబోయి పిల్లీ పిల్లీ ఎలుకను చంపమన అది ఎలుకను చంపుటకు ప్రయత్నించెను.

ఎలుక పలుపును కొరక నారంభించెను. పలుపు ఎద్దునుకట్ట నారంభించెను. ఎద్దు నీరు త్రాగనారంభించెను. నీరు నిప్పును ఆర్పనారంభించెను. నిప్పు కర్రను కాల్చ నారంభించెను. కర్రపామును చంపనారంభించెను. పాము రాణిని కరువ నారంభించెను. రాణి రాజును కట్టెల వానిని చంపమనెను. రాజు కట్టెల వానిని చంపుటకు ఉత్తరువు యిచ్చెను. కట్టెలవాడు చెట్టునుకొట్ట మొదలు పెట్టెను. తరువాత కాకి తొఱ్ఱలో నుండి వడ్లగింజనుతీసి కాపువాని భార్యకు నిచ్చి ప్రాణమును రక్షించు కొనెను.

నాగరక నిశీథము

వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు

శ్రీమత్పురాణ తీర్థున్ । శ్యామాపదభాసు సూర్యనారాయణు స ।
ద్ధాము జగన్నాథుఁ గొలిచి । యోమనస ! తమఃప్రపీడ నుడిఁగి వెలయుమా ॥

క. నరులకుఁ దప్పనిసరి సై । బ్బరయగు శైత్రిన్ డిగ్గి సఖునిబసయెదొ వెదుకన్ ।
దిరుగుచునుండఁగ 'మార్కెట్' । సరసను నే నొంటిగంట టంగున వింటిన్ ॥

క. చముురు పురపాలకుల దీ । పములన్ దగినంత లేక భగ్గునమండున్ ।
నిముసమున నారిపోవును । 'దమాష'యో ! దానసేమి తత్త్వముగలదో ?

కం. గస్తీ తిరుగు తలారుల్ । రస్తాలకుఁ బ్రక్కఁగల వరండాలపయిన్
మస్తుగ బస్తీలో నే । కోస్తానో వేళమఱచి కునికెదరు కదా !

గీ॥ ఫ్యాక్టరీల, నాఫీసులన్, బడులలోన । పాపులన్ బగలంతఁ గష్టమ్మునంది
సేద గొనుచుండి రిప్పుడు పేదవారు; నిజముగా వారిదే కదా? నిందుహాయి!

సీ॥ స్వవినాశకరపానపాత్రమ్ముఁబూరించుఁ దనియ కింకొక మాఱు ద్రాగుఁబోతు
రజనిచరిత మూని గజిబిజిలేకుండ సన్న సన్నగఁ దారుఁ గన్నగాఁడు
నిజపవిత్ర వ్యక్తినే దున్మకొనసెత్తు నతిపాతకపుఁ జేయి నాత్మహంత
కనులు పొరలుగ్రమ్మ తన పెరయునువాసిఁ దొలఁగి విజృంభించు ధూర్తజనము

గీ. కయిపు, నేరముఁ, బటు నిరాశయును,
బహుళభావ కోలాహలమును దుర్భరము నగుచుఁ
గడు నిరంకుశముగ నఙావుడి యొనర్చ
వారణకు సైరణకుఁ గాక ప్రబలునిపుడు.

క. మునుపటి ముచ్చటలును నా । ధుని కప్రాగల్భ్య సూత్రధోరణులును జిం
తనచేసి రేయిగెడపక చనియెద నేకాంతమార్గ సంచారుఁడనై ।

గీ. అనవరతమును బరిణామ మందుచుండి, జాముక్రిందట నాముందుసాగినట్టి
డాంబికు లొనర్చియున్న యాడంబరంబు, పెంకిపిల్లల పెనుగడబిడయడంగి
నట్టులుఁ, దుపాను వెలసినయట్టు లిపుడు తనకుఁదానె యిటన్ మాటుమణఁగిపోయె!

సీ. మినుకుమినుక్కనెడు పచ్చనికాంతి నెగఁజిమ్ము నారిపోవుచునున్న యట్టిదివ్వె,
టక్కుటిక్కని నిరాటంకమ్ముగా మ్రోఁగు 'క్లాకు' చప్పుడు దక్కఁగలుగదొండు,
కావలి కుక్కలు గావించు మొఱ్ఱలు కడువవ్వనను మాత్ర మడరుచుండె,
గర్వదుర్ధర్ష సంఘర్షణోత్కర్షమ్ము సర్వమ్ముఁ బూర్తిగా సమసిపోయె,

గీ. మానవాడంబరమ్ము సమస్తమెంచ వృథ వృథాయంచు ఘోషించు వేయినోళ్ల
నిట్టిగడియ యొక్కటెచాలు; నెంతవిషమ, మెంతటితమిస్ర భూయిష్ఠ మిదితలంప!

శా. ఈ తాత్కాలికపూ రహస్స్థితికి నిత్యత్వమ్ము సంధింపఁగన్
వ్రాతమ్ముల్గ వసించు మానవులతోపా టీపురమ్మంతయున్
భీతిన్ గొల్పు నెడారియై సహజమౌ విస్ఫూర్తి సంపూర్తిగా
ధూతమ్మై సమయంగ, వేళయొకఁడేదో తప్పకే తెంచెనున్.

గీ. ఈపురము కైవడి ప్రసిద్ధి నెనసి జయము,
నపరిమితహర్షము, మహోచ్ఛ్రయమ్ముగాంచి
యమరతను బొందియున్నట్లె యడఁచి
పడుచు గ్రుడ్డినమ్మకమున నెన్ని క్రుంగినవియొ!

క. పలుతరముల క్రిందటివారలకే యొక కొన్ని నగరరాజము లెచటన్
నెలకొని విలసిల్లినవో పొలిమేరయు నైన నుంత పొడకట్టదుగా!

క. మఱికొన్ని వెలపునిడు పాడటిన నగరభాగములను నతిచింతాసం
భరితాంతఃకరణుండగు తెలివరి కని త్రొక్కికొంచుఁ దిరుగాడుఁగదా!

గీ. పాంథుఁ డందలి శిథిలతావస్థఁగని ప్రబోధమొంది యీ యైహిక భోగమెల్ల
క్షణికము, నశాశ్వతమ్ము, నశ్వరమునంచు నట్టెనిట్టూర్పుపుచ్చుఁడే బెట్టిదముగ!

సీ. "ఇదె! నాఁటి కోటప ట్టిపుడు చెత్తచెదారమలముట నిచటఁ జిట్టడవి బలిసె నల్లదే! రాజసభాగార మచట నిప్పుడు విషోరగతతుల్ బుసలుగొట్టు
నచటనే దేవాలయములు, నాటకశాలలొప్పె నిప్పుడు వట్టితిప్పలయ్యె నదియె! యంతఃపుర మచట నిప్పుడు నక్కలెల్ల గొల్లున నెలుఁగిచ్చుచుండె

గీ. నక్కటా! వినోదమ్ములు, నధికలోభవర్తనమ్ము లెంతయు దుర్నివారమగుట నాఁటి యీపెంపు సొంపెల్ల నాఁడునాఁడు జీర్ణమై తుట్ట తుదకు నశించిపోయె!

క. కేవల వినోదకులకే యీ విభవాధిక్యమెల్ల నీగిగఁజెల్లెన్ బ్రావీణ్యముగల యామేధావుల కొకలేశమైన దానకొదవెనే?

చ. పరిభవమొందితొల్తఁ, బిదపన్ ద్విగుణమ్ముగఁ బంతమూని, ని ష్ఠురగతిఁ దాఁకె, గెల్చి ప్రతిశూరుల నెల్లర ఘోరమృత్యుభీ కరముఖకందరమ్మున నగాధమునన్ దిగఁద్రోసి మాపఁగాఁ బురికొలిపెన్ విరోధులను భోరున నీపురభాగధేయమే!

గీ. జాముక్రిందట నలబల మాముకొనిన వీథినొక్కఁడెక్కడనో కన్పించుటరిది! యిపుడు ముందటివేసమ్ములెల్లమాఱెఁ! బతనమును, దైన్యమును దిగంబరతనొందె!

గీ. మున్ను ధనికుల ముంగిళ్లఁబొందినట్టి దుఃఖదైన్యమ్ము మఱచి వీథులను గటికనేలనే కొంతవట్టు శాంతిగను మేనువ్రాల్చి కూర్కుచునుండు నవ్వారలెవరొ?

ఉ. కొందఱు క్రొత్తవాండ్రు, మఱికొందఱు పాంథు, లనాథులిందులోఁ గొందఱు; వీరలొందుగతి కుంచిత, మయ్యది తీర్పనేరికిన్ డెందమురాదుగా! మఱిఘటిల్లిన వీరి విపత్పరంపర స్పందనమున్ గనుంగొనిన బండకు సైతము జాలిపుట్టదే!

గీ. మానరక్షకుఁ జింకిపాఁతైనలేదు! రోగపుంజమ్ము దర్పించి రొప్పుచుండుఁ! గటకటా! దీనజనుల దుర్గతి గనంగ। గర్భనిర్భేద్య, మతిభయంకరముగాదె!!

గీ. లోకమక్కట! వీరినిరాకరించె। సంఘమా, మోమువెడఁజేసి సాగిపోయి, యొకటికి ఘోరనగ్నత కనదలైన వీరి నొక్కుమ్మడిగ బలిపెట్టుచుండె!!!

గీ. చలికి గడగడవడఁకుచుఁ గలఁతనొందు దీనురాండ్రగునట్టి యీ మానవతులు,
కాల మమితసౌఖ్యమున నొకానొకపుడు హాయిగా వెళ్లఁబుచ్చిన యట్టివారె!

గీ. అందగత్తెలఁటో మంచికుందనంపు బొమ్మలని చూపరులచేత మోదపరవ
శత్వమునఁ గావ్యవైఖరిఁ జతురఫణితి నహహా! వినుతిసేయఁగఁ బడినట్టివారె!

గీ. షోకు గడిమించి పోకిళ్లఁ జొక్కిసోలు పరమదుర్మార్గు లొడ్డినయురులఁ జిక్కి
యీ మృగాక్షులు నిజమానమెల్లనకట! కొల్లఁ బోయి యేలాగున డిల్లపడిరొ!

గీ. మాన ధనమెల్లదోఁచి దుర్మార్గులయయొ! ఘోరశీతలాధివ్యాధిఁ గూల్చిరిపుడు!
వీర లెట్టు లీ దురవస్థనోర! యోర్చుకొనఁగలారొ? ప్రాణములూని మనఁగలారొ?

గీ. లగ్గుసేయుకె యెగ్గుఁదలంచు ఖలుల, ఘోరపాషాణహృదయులౌ కుచ్ఛితులను,
ద్రోహమే రూపుగాఁగొన్న తుచ్ఛజనుల, జాలిజాలువాఱఁగ బ్రతిమాలుకొనుచు
వారి గుమ్మాలదగ్గఱ వీరలిప్డు 'దుస్సు' రనుచు సాఁగిలఁబడియుండిరొక్కొ!

గీ. వీరి దుర్భరదురవస్థ సారెఁగనుచు సైపఁనోపను, సాయమ్ము సలుపలేను;
చిల్లిగవ్వైనఁగాని నాచేతలేదు; నేను జన్మించితినిదేల మానవునిగ?

గీ. దిక్కుమొక్కునులేని యోదీనులార! యూరకీలోకమెప్పుడు దూఱుఁగాని
మిమ్ముఁజేరఁదీసి కనికరమ్ముఁజూపి కావనుంకింప దదియేమికర్మమొ? కట!

గీ. గొప్పవారల కొంచెపు దెప్పరమ్ము, లేనిబెదరూను ధనికుల మానసార్తిఁ
గొండలను మించుగఁతి గోటిగుణితమగుచుఁ జాటఁబడుచుండుఁ జండవాచాటధాటి
మనమనస్సును, దృష్టిని మలుపుకొనఁగ.

గీ. పేదలిడెడు మొఱ్ఱ లరణ్యరోదనములు! వారిని నిరంకుశ క్రూరపాలనమ్ము
నందు నత్యల్పులనుగూడ నడఁచుచుందు; రితరులకునెల్ల భయమ్ము నిచ్చునట్టి
చట్టమే వీరియెడల రాక్షసతఁబూను!

గీ. ఇంతయుద్వేగ పరిపూర్ణహృదయమేల దైవమా! నాకుఁ గల్పించినావు నీవు?
ధర్మబుద్ధికిఁదగిన విత్తమ్ము నొందుకిడవో? తెలియఁగరాదు నీసృష్టిలీల!

గీ. దీనత సహాయు మర్థించువానికంటెఁ దుర్భరముకాదె! హృదయాననిర్భరంపుఁ
గరుణయుప్పొంగియును దగుశరణమిచ్చి హాయిఁగూర్పఁగలేని నిరర్థకునకు.

గీ. వేఁడికన్నీటికెరటాలు విరిగిపడుచుఁ డెమలి తెరపి యైనపుడెల్ల దిగులుమిగుల
నీదురంతదృశ్యముఁ గంటి, నింకఁ జూడఁజాల కెటొముందటికిఁ బోవసాగినాఁడ.

చం. అట 'రుదురాకపిల్లి' పగలంతయు శీలముఁగూర్చి బిట్టు ము
చ్చటలొనరించి రాతిరి మిషన్ దనదుర్వ్యసనాళికెల్లఁ జేఁ
కటిముసుఁగేసి దాఁచుటకుఁగా నతిదారుణయత్నమూనె; రేఁ
పుటకయివానిఁ దారుచును బోయెడునిప్పుడు సన్నసన్నగన్.

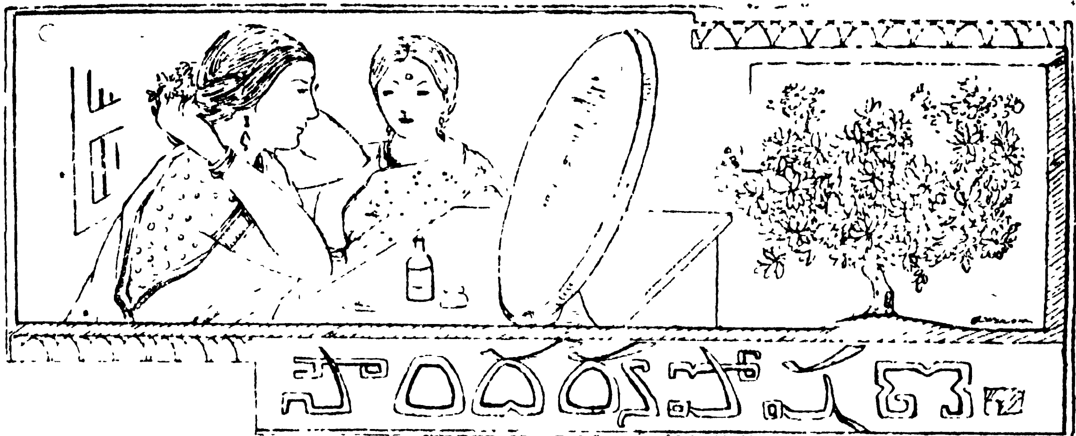
గీ. కన్నుకన్నును గనరాని చిన్నిసందువెంట జాపోసికొంచు వేవేగనెట్టు
లతఁడు జనుచుండెనో చూడు మడలిపోయి కనెడుముఖమెల్లఁ బరిచితికలనినోలె!

గీ. తాను మదినేవగించెడి మానవాళిఁగలసి ముదమునటించుచుఁ గడపెదివస
మెల్ల; నిపుడు తననుఁగొని కృత్రిమంపుఁ బ్రియముఁజూపువారలఁ జేరు రేయినలర!

గీ. వానిదుశ్చరిత్రము బయల్పడునుగాక! తెల్లవాఱె, మొగంబెల్లఁ దెల్లఁబాఱె
యెల్లవారిచీవాట్లకు నిడియఁబాఱె యెక్కిరింతల పాలయి స్రుక్కుఁగాక!

గీ. ఇంతదూరమ్ము చర్చింపనేల నాకు? పాపవర్తన మొకమాఱు బయలువడిన
నంతకంతకు హెచ్చి సాహసము రెచ్చి। వాచనకుఁదోడు సిగ్గుమాలించుఁగాదె!

గీ. శబలమాయావనికదాఁటి, శాంతినొంది, జ్ఞానసుధఁదోఁగి, జ్యోత్స్నాపథాననేఁగి
తత్త్వముఁగ్రహించి, శాశ్వతత్వముగమించి। యాత్మసేవ 'సోహమ్మ'ని యనుముజీవ!

సుందరవదనము ఆకృతి ప్రవమార్ధనమగుటకు కారణముల నరయుటకు సాధారణముగ స్త్రీపురుషులు ప్రయత్నింపరు సరేగదా తలంపనైన తలంపరు. కాని సౌందర్యమును సేకరించి తన్మాత్రలమున కళయొక్క పూర్ణాకృతిని ఛాయారూపమున ప్రపంచమునకు ప్రదర్శింప దివారాత్రములు పరిశ్రమించుచుండు చలనచిత్రగ్రాహకులు అపుడపుడు సౌందర్యరహస్యముల నెఱుగుటకు ప్రయత్నముల చేయుచుండుటను మనమెఱుగుదుము. చలన చిత్రములను తయారుచేయు ఒకసంఘము సౌందర్యమూర్తులుగ ఆరాధింపబడుచున్న కొంతమంది యువతులను వారివారి సౌందర్యపోషణావిధానముల నెఱింగింపుమని కోరిరి. ప్రత్యుత్తరములు పలువిధములుగ నుండినవి. ఎక్కుడుగ విశ్రాంతి గైకొనుటయు నిదురించుటయు తామనుసరించు పద్ధతియని పన్నెండుమంది యువతులు తెలిపిరి.

ఎక్కుడు జలమును గ్రోలినయెడల సౌందర్యము పోషింపబడగలదని ఒకయువతి చెప్పెను.

శరీరమునకు యెక్కువ వ్యాయామ పరిశ్రమ ఇచ్చుటవలన సౌందర్యపోషణ కాగలదని మువ్వురు స్త్రీలనిరి.

తన సౌందర్యమునకు కారణమేమో తనకే తెలియదనియు సహజముగనే అభివృద్ధి పొందుచున్నదనియు ఒక యువతి తెలిపినది.

మువ్వురు యువతులు సుగంధలేపముల ప్రయోగమే సౌందర్యపోషణమునకు సాధనమని తెలిపిరి.

పై యభిప్రాయములలో కడగొట్టు సాధనము మినహాయించి గమనించుచో తక్కిన యభిప్రాయములన్నియు చాలావరకు ఆలోచింపతగినవిగ కానుపింపగలవు.

నిండుజవ్వని వారముదినములు ఒకేవిధమున పనిచేసి రాత్రులందు నిద్దరపోకుండ ఒంటిగంటవరకును మెలకువతో వున్నచో ముఖమునకుగల తేజస్సు కొంతవరకు మరుగుపడును. ఒకవిధమగు 'మొద్దుబారిన' రూపము ముఖమున ముద్రవైచును. అటులనే ఇంకను యెక్కుడు కాలము అవసరమగునంత నిద్రలేకున్నచో కన్నులలోని కాంతి నశించును. అకాలముననే తలవెంట్రుకలు నెరిసిపోవును. ముఖమునం దిట్టి మార్పులు కలుగుచో సౌందర్యము మారగలదు. కాన ఇట్టి మార్పులు కలుగకుండ చేయవలెననిన, ముఖ్యముగ శిరోజములు అకాలమున నెరసిపోకుండ చేయవలయుననిన, అవసర మగునంతవరకు నిద్దుర చేయుచుండవలయును.

ఇంక రెండవఅంశమును గమనింతము. ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనుటకు ప్రతివ్యక్తియు దినమునకు ఆరేడు లోటాల చల్లని పరిశుభ్రజలమును గ్రోలుచుండవలెనని నిర్ణయింపబడినది. ఇట్లు జలమును గ్రోలుటవలన అంతశ్శుద్ధి యేర్పడగలదు. శరీరమం

దిలి స్వేదరంధ్రములగుండ దేహములోని మలిన పదార్థములు బయటికి విరివిగా వెలువడును. ఎక్కుడు చెమటవచ్చుట ఆరోగ్యసూచకము. చెమటమూలమున శరీరమందలియు చర్మమందలియు మాలిన్యము పోవుటవలన చర్మకాంతి యెక్కువ కాగలదు. చర్మకాంతి సౌందర్యలక్షణములలో నొకటి.

పిమ్మట సౌందర్యపోషణమునకు కావలసినది వ్యాయామపరిశ్రమ: ఇందుకూడ సత్యమున్నది. శరీరమందలి ప్రతిఅవయవమునకు తగినంత కష్టమిచ్చిననే గాని సుందరాకృతికి అవసరమగు సర్వతోముఖాభివృద్ధి వుండదు. అందుకుగాను పాశ్చాత్యవనితలు వ్యాయామపరిశ్రమకు గడంగెదరు. ఇట్టి యవసరమే మన దేశమునందలి ధనికుల ఇండ్లయందలి స్త్రీలకుకూడ యేర్పడినది. తినుట, బుద్ధిపుట్టిన ఏదియేని చదువుట లేదా ఇల్లు విడిచి మోటారులోనో, మరే శకటములోనో శరీరము త్రిప్పుట, మరల యిలు చేరుట—యిది వారి జీవన విధానము. దీనివలన శరీరమునకు అవసరమగు పరిశ్రమయే లేదు. ఫలితముగ తిన్నతిండి జీర్ణము చేసికొనుట కొకమందు, కాలశంకల నివర్తించుట కింకొక కృత్రిమసాధనము, ఈ విధమున అవసరము యేర్పడును. అవసరమున శరీరమునకు వలసిన పరిశ్రమకై వ్యాయామమునకు గడంగవలయును. శరీరమునకు అవసరమగు పరిశ్రమను ధనికులు వ్యాయామము ద్వారా ఇచ్చెదరు. తన్మూలమున సౌందర్యము పోషింపబడగలదు.

ఈ యన్నింటికన్నను గమనార్హమైనది తన సౌందర్యాభివృద్ధికి కారణము ఫలానిదని చెప్పలేనని స్త్రీ అభిప్రాయము ఈ వాక్యమునుండి పరిగ్రహింపబడవలసినది యెంతేని గలదు. విపరీతముగ పెరిగిన చెవులో, ముక్కో లేకుండ అన్ని అవయవములును సాధారణముగ నుండిన యువతి సక్రమమగు జీవితము గడుపుచో ఆమె సౌందర్యాభివృద్ధికి కారణము ఫలానిదని చెప్పుటకు అవకాశ ముండదు. తన సౌందర్యము సహజముగనే పెరుగుచున్నదనియు, ప్రత్యేకముగ పేర్కొనదగిన విషయ మేమియును లేదనియు వివరించిన యువతి జీవితము యీ సక్రమ జీవితమును గడపు వనితల శాఖకు చేరినదై యుండుననుటలో సందియము లేదు. యువతి సహజ దైనిక జీవనములో కృత్రిమ విధానములకుగాని, సోమరితనమునకుగాని బలిగాకుండ గృహకృత్యనిర్వహణమునందును, ఇతర విషయములందును శరీరమును దాచక కష్టించి పాటుపడుచుండుచో శరీరమందలి ప్రతి అవయవమునకును శ్రమయుండును. తద్ద్వారా అవయవములన్నియు సత్యముగ అభివృద్ధినొందును. దాన సుందరాకృతి తనంతట యది పెంపొందుచుండును. గృహకృత్యనిర్వహణమునందు శరీరము నలుగును. వింతవింత యాహారములకును, నాజూకులకును పోక అవసరమగు శుభ్రజలమును గ్రోలుచు, సహజమగు సాధారణాహారమును భుజించుచున్నచో శరీరము చక్కబడగలదు. శరీరమునకు సహజముగ నీయబడిన కష్టమువలన దేహమందలి ఉష్ణరక్తము అన్ని భాగములకును విరివిగను, సక్రమముగను ప్రవహించి సౌందర్యపోషణకు వలయు తేజస్సుకు, అంగసౌష్ఠవమునకు కారణమగుచుండును.

ఎస్. శేషగిరిరావుగారు. ఎల్. ఐ. యమ్.

గృహలక్ష్మి

శ్రీమతి సరోజినిదేవి

మిసెస్. మెహ్రూ దాదాభాయిగారు.

స్త్రీధర్మ పత్రికాసంపాదకురాలు, కార్యదర్శి, మదరాసు నగరమున నొకగౌరవ మేజిస్ట్రేటు

గ్రంథపరిచయము

మనస్స్వాతంత్ర్యము (తృతీయభాగము):—

డెమ్మీసైజు సుమారు 170 పుటలు. వెల రు. 0-8-0 గ్రంథకర్త శ్రీయుత వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు, బి. ఏ. బి. యల్, యల్. టి., హైకోర్టు అడ్వకేటు ఆంధ్రగీర్వాణవిద్యాపీఠకార్యదర్శి, కొవ్వూరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. దఫదఫాలను ఆంధ్రపత్రికలలో ప్రకటించిన 31 వ్యాసముల సంపుటము. మతవిషయిక, సాంఘిక, రాజకీయ, వ్యావహారిక సమస్యలపై గ్రంథకర్త తన ఉద్దేశ్యములను నిర్మొగమాటముగ ప్రకటించి తనమనస్స్వాతంత్ర్యమును ధ్రువముగ తెలియపరచినారు. మతవిషయములో మానవులు పురాతనాచారదాసులుగను, రాజకీయములలో కృత్రిమ సిద్ధాంత ప్రచారకులుగాను, వ్యావహారికములలో స్వలాభపరాయణులుగాను, ఆత్మవంచకులుగాను ఉండక స్వతంత్రాలోచన పరాయణులై మెలగగలుగుటకు ఈవ్యాసములు మార్గదర్శకములుగ నుండగలవనుటకు సందేహము లేదు. ప్రతీవ్యాసమును ఆధునిక విజ్ఞాన విమర్శనా పద్ధతులను వెల్లివిరియుచున్నది. పాఠకులు అన్నివిషయములలో నతనితో ఏకీభవించకపోయినను, అతనివలె స్వంతవిమర్శనముచేయునిదే లోకాచార వ్యవహారములను యథాతథముగా విశ్వసింపక, హేతువాదముమీద తమ విశ్వాసముల నాధారము చేసుకొని ప్రవర్తించవలసిన ఆవశ్యకత యిక్కాలమున నెంతయేని గలదు. పంతులుగారు ఈ వృద్ధాప్యములో గూడ విశ్రాంతి పొందనొల్లక హేతుజ్ఞానాభివృద్ధి కొరకు నిరంతరము తన లేఖినిని నియోగించుచు, ఉత్సాహపరవశత్వములో యువకులనుగూడ మించుచుండుట పాఠకుల కాశ్చర్యమును గొలుపక మానదు.

ప్రాణంపెట్టిన భర్త:—

ఫూలుస్కేపుసైజున ఏడుపుటలుగల చిన్నినాటిక. గ్రంథకర్త్రి శ్రీమతి కా. రాధాసుందరమ్మగారు c/o 'విజయ', విజయనగరం. సావిత్రీదేవి తాను వరించిన సత్యవంతుని అల్పాయుష్కునిగ నెఱింగి కూడ వివాహము చేసుకొని, మృతుడైన భర్తను మృత్యుభర్తయగు యముని యనుగ్రహమున బ్రతికించుకొని కీర్తివతియైనట్లు, అల్పాయుష్కుడగు రురుడు ప్రమద్వరను వరించి, ఆమె చనిపోగా యముని ప్రత్యక్షముచేసుకొని, తన యాయువులో సగమామెకిచ్చుట కొప్పుకొని ఆమెను బ్రతికించుకొని యముని యనుగ్రహమున నామెతో చిరకాలము సుఖింపగల వరమును బడసిన వృత్తాంతము. ఏకాంకనాటకము. భావగర్భితము. సుందరమైన గద్యశైలి.

భక్తిప్రసూనమంజరి:—

క్రౌనుసైజు 48 పుటలు యువకసమితి గ్రంథమాల ప్రథమ కుసుమము. శతావధాని రామలింగశాస్త్రి గారు (కృష్ణజిల్లా, కలువపాముల) దీనివ్యవస్థాపకులు. ముకుందమాల శ్రీ లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రముల సంస్కృత ప్రార్థన శ్లోకములకు ప్రౌఢమగు ఆంధ్రీకరణము. శ్రీ రామచంద్రదేశముఖుగారు (కంథంమెట్టుదరి ముత్తగూలెంపోస్టు బయ్యనగూడెం) గ్రంథకర్త.

భద్రాద్రి రామశతకము:—

క్రౌనుసైజు 60 పుటలు 150 సీసపద్యములు. పిఠాపురం వాస్తవ్యులు శ్రీసత్యవోలు సుబ్బారావుగారు

గ్రంథకర్త. భక్తిరస తుందిలము. కవితామతల్లి గ్రంథకర్తగారిని, రోగదశలో ఆవేశించి దీనిని వ్రాయించి ఆరోగ్యవంతునిగా చేయుటచే ఆమె యొక్క మహత్వము మాధుర్యము వత్సల్యము దయారసము వెలుగగోరువారెల్లరును దీనిని పఠించి మానసి కారోగ్యమును పొందదగును. వెల రెండు అణాలు.

శ్రీ జనార్దన శతకము:—

క్రౌనుసైజు 22 పుటలు—కవయిత్రి శ్రీమతి దొంతుకుర్తి రాజరత్నమ్మగారు, ఏలూరు. నీతిపూరితము, భక్తి భరితము, మధురశైలిగలిగి కవయిత్రి యొక్క సుందరతర ప్రజ్ఞకు నిదర్శనమైయున్నది. కవితామతల్లి మన ఆధునికాంధ్ర మహిళా మణులను గూడ ఆదరించి వారిచే ఇట్టి ఆవేశపూరితములైన గ్రంథములను వ్రాయించి మొల్ల, వెంకమాంబ మొదలగు వారిని బురుశింప జేయుచున్నదని పాఠకులకు తెలియగలదు.

హిందూదేశ భూగోళము;—

క్రౌనుసైజు 68 పుటలు. హిందూదేశమునుగూర్చిన సకల భౌతిక, ఆర్థిక, సాంఘిక విషయములను బోధించుచూ పాఠశాలలో పఠించు బాలురకు కావలసిన విషయముల నెల్ల సమగ్రముగ చర్చించుచున్నది. గ్రంథకర్త కీ॥ శే॥ ఏ. జోసెపుగారు. వెల రు. 0-8-0 లు. నవీన కథా బుక్కుడిపో (బర్మా రంగూను. వారిచే ప్రకటితము.

బర్మా భూగోళము:—

ఇదియుపై గ్రంథకర్తగారిచే రచితమే. అదే వెల. క్రౌనుసైజు 72 పుటలు. బర్మా విద్యార్థులే కాక ఆంధ్రవిద్యార్థులును నేర్వతగ్గది.

పూలదండ.—

క్రౌనుసైజు 22 పుటలు. కందపద్యముల శతకము. "తనయా" అనుమకుటము. తండ్రులు తమపుత్రికా పుత్రులకు చెప్పనగు నీతులు బుద్ధులు గలిగి, పిల్లలకు సుబోధకమై యున్నది. శ్రీయుత బులుసురామలింగ శాస్త్రిగారు గ్రంథకర్త. శ్రీయుత నడ్డాది సీతా రామాంజనేయులుగారి శిష్యబృందములోని వారగుటచే వారిపదగుంభనము దేశభక్తి భావగాంభీర్యము నిందు ప్రతిపద్యమునందును తొలుకాడుచున్నవి.

వాసవి:—

తొమ్మిది సంవత్సరములనుండి నిరంతరముగ ప్రకటింపబడుచున్న సుప్రసిద్ధాంధ్ర ఆర్యవైశ్య మాసపత్రిక. ఆర్యవైశ్యప్రముఖుల ఉదారపుటేవులా, వ్యాపారనైపుణ్యమూ, సాహిత్యపరాయణతయూ, సంఘసంస్కరణ విజృంభణమూ, దేశాభిమానమూ, దీనిని చవిచూచి ఆనందింతమన్నను యీ పత్రికను పఠింపవలెను. సంపాదకుడు తు. వేం. భగవత్‌గారు, బి. ఏ. బి. యల్. 36 గోవిందప్పనాయకన్ తెరువు జి. టి. మద్రాసు.

ఆర్యవైశ్య యువజనసంఘ నివేదిక:—

ఈ సంఘము విశాఖపట్నములో 20 సంవత్సరముల క్రిందట స్థాపింపబడి 1929 లో పునరుద్ధరింపబడినది. భారతి, ఆంధ్రపత్రిక, గృహలక్ష్మి, చంద్రిక మొదలగు పత్రికలు వచ్చుచున్నవి. గ్రంధాలయములో 1551 పుస్తకములున్నవి. 117 మంది సభ్యులున్నారు. సంవత్సరమునకు చందాలు విరాళముల మూలమున నుమారు రు. 400 లు వచ్చుచు రు. 300 లు ఖర్చగుచున్నవి. రు. 550 లు నిలవయున్నవి. క్రొత్తభవనమును కట్టించు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవని కార్యదర్శినివేదిక తెల్పుచున్నది. ఇది ఇతోధికవృద్ధి బడయుగాక!

భౌతిక లోకము

చచ్చిన తల్లిలోనుంచి బ్రతికివున్న బిడ్డ

తల్లి చచ్చిపోయిన పదినిముషముల తరువాత ఆమెగర్భమునుండి ఒక సజీవ శిశువును ఆక్లండు ఆస్పత్రిలో ఒక శస్త్రవైద్యుడు అతిసున్నితమైన ఆపరేషనుచేసి పైకితీసెను. పిల్లకు ఊపిరిలేదు, కాని యిరువది నిముషములు కృత్రిమపుటూపిరి నామెలోనికి పోసిన పైని ఆమె కదలినది. ఇప్పుడారోగ్యముగనున్నది.

స్మృతితోకూడా దృష్టివచ్చింది

లండనులో ఒకప్రాతసిపాయి వుండేవాడు. ఒక విషవాయువు తగిలి ఆతని కళ్లు గ్రుడ్డివైనవి. చాలాకాలము గ్రుడ్డిగానే వుండెను. ఒకదర్జీ దుకాణములో ఒక స్తంభము మీద పడి అతని స్మృతితప్పి పోయెనుగాని గాయములు తగలలేదు. కొన్ని నిముషములు తరువాత అతనికి స్మృతివచ్చెను. ఆస్మృతితో కూడా దృష్టి వచ్చెను.

మూగవాళ్లుమాట్లాడితే చెవిటివాళ్లు వింటారు

ఒక వైజ్ఞానికుడు ఒకయంత్రం కనిపెట్టినాడు. మూగవాడు ఒకగొట్టములో తన భావమును ఊదును. దాని చివర భాగమును చెవిటివాడు తన చెవివెనుక యెముక నత్తిపెట్టివుంచును. అక్షరాలా యీధ్వనిని చెవిటివాడు వినవచ్చును. లండను మెడికలు ప్రదర్శనములో ఈయంత్రము ప్రదర్శింపఁబడినది.

స్లాటులో డబ్బుపెట్టినొక్కితే సంగీతం వినిపించుతుంది

మదరాసు సెంట్రలు స్టేషనులో స్లాటులో అణాకాను పెట్టినొక్కి స్లాటుద్వారం టిక్కట్టు తీసుకోవడం చాలా మందికి తెలుసును. ఫ్రాన్సులో ఒక శాస్త్రకారుడు ఒక ఫ్రాంకు పెట్టి స్లాటు నొక్కితే 40 నిముషములు సంగీతమును వినగల ఒక పరికరమును తయారుచేసినాడు. ఈనలభై నిముషముల సంగీతమును ఒక్కసారియైనను వినవచ్చును. లేదా మనకు తీరికైనప్పుడెల్ల వినవచ్చును. ఒకసారి పది ఫ్రాంకులు పెట్టి నొక్కినచో దఫదఫాలను ఏడుగంటల పరిమాణముగల సంగీతమునో ఉపన్యాసమునో నాటకమునో రేడియోలో ఏది ఎప్పుడు జరుగుతూవుంటే దానిని వినవచ్చును.

పోయినప్రాణం రావచ్చును.

మఱని చస్తే ప్రాణాలు వస్తాయా అంటాము. కాని యెందుకు రాకూడదూ?

అని రష్యాదేశపు నూతన శాస్త్ర పరిశోధకులు అడుగుతున్నారు. ముఖ్యంగా ఆరోగ్యం గాదుకక్కలాగ వున్నవాణ్ని యేదో నేరం చేశాడని ఉరిబెట్టి బలవంతాన చంపుతారామే, అటువంటివాని శవమును వెంటనే తీసుకొని ప్రాణం పోయడానికి వారు ప్రయత్నించారు. దేముడు ధర్మాన రష్యాలో అటువంటి శిక్షలు లేవు. కాని యెవడో ఉరిపోసుకొని ఆత్మహత్య చేసుకుంటే వాని శవమును తీసుకొన్నారు. సోవియటు ప్రభుత్వానికి మానవ జీవనమురియొక్క ఉపయోగము పూర్తిగా తెలుసును. ప్రాణం పోతే అమాంతంగా వూరుకొంటారా? వెంటనే ఒక కృత్రిమపు హృదయం తగిలించారు. కొన్ని నిముషములకాలం రక్తమునందులోకి పంపుచేశారు. వెంటనే అతనికి ఊపిరాడింది. ఇతర జీవలక్షణములుకూడా కనిపించినవి. 'పునర్జన్మ' వెంటనే వచ్చింది. కాని రెండు నిముషములు మాత్రమే అతను జీవించి చనిపోయినాడు.

'సెంట్రలు ఇనిస్టిట్యూటు ఆఫ్ బ్లడ్' వారు మాస్కోనగరములో ఇంతకాలము వరకు ఇట్టి సాధనలను చచ్చిన జంతువుల మీద మాత్రమే చేసేవారు. ఇప్పుడు మనుష్యులమీదకూడా ప్రయోగిస్తున్నారు. ఈ సందర్భములో వారు పూర్ణవిజయమును పొందలేక పోయినా, క్రమంగా పూర్ణవిజయమును పొందగలమని డంకామీద దెబ్బకొట్టి చెప్పుతున్నారు.

విద్యుత్కిరణములు

గ్రుడ్డివాళ్లని గ్రుడ్డివాళ్లు నడపలేరు కాని మనకు కనిపించని మరేవేనా శక్తులు నడపవచ్చును. మానవనేత్రమునకు కనిపించని ఒక తేజఃకిరణమును అమెరికా వైజ్ఞానికుడు కనిపెట్టినాడు—ఆకిరణమును మనమైనా విద్యున్నేత్రం (Electric eye) సహాయంతో చూడవచ్చును. ఈవిద్యున్నేత్రం అదృశ్యకిరణం కలిసిన యంత్రమును తయారు చేశారు. గ్రుడ్డివాళ్ళు యీయంత్రాన్ని తీసి కండ్లకు తగిలించుకుంటే ఆ అదృశ్య కిరణము కనిపించుతుంది. దానిద్వారా యెదురుగా వుండే వస్తువులన్నీ కనిపించుతాయి. ఇది పెట్టుకొని యెక్కడకైనా నడిచి పోవచ్చును.

ఒకరీతి విద్యుత్కిరణాన్ని ప్రసరించింపచేసి చాలా దూరమునవున్న సేనలను, చాలా యెత్తునవున్న విమానదళములను నాశనము చేయవచ్చును. అయితే యీకిరణాన్ని తయారుచేయుటకు పెద్ద పరికరములు యంత్రములు, చాలా జాగా, కావాలి. పెద్ద దొడ్డ యుద్ధనావ తయారు చేసుకొని సముద్రములో తేలుతూపోవుచు శత్రువుల నాశనము చేయుట సాధ్యము. ప్రస్తుతం అంత పెద్ద పడవలు కట్టలేక భూమిమీదనే దానిని తయారు చేస్తున్నారు. మళ్లీ యుద్ధం వస్తే

ఇట్టి సాధనము గలవారు ఉపయోగించడం మానుతారా?

గ్లాసు దుస్తులు

నార, పత్తి, పట్టు, వూలు మొదలైన డ్రెస్సులన్నీ ప్రాత ఫ్యాషను లైపోయినాయి. గ్లాసును సన్నంగా దారంలాగ తియ్యడం బట్టలలాగ నెయ్యడం దుస్తులలాగ అల్లడం తొడుక్కోవడం ఫ్యాషనవుతోంది. లండనులో వన్నెల విసనకర్రలందరూ ఇటువంటి చొక్కాలు సాయంకాల మందు తొడుక్కొని షికార్లు వెళుతూ వుంటారు. మనదేశంలోకి కూడా దిగుమతి అవడం ప్రారంభిస్తే ముందు చదువుకొన్న నాగరకులు తరువాత చదువురాని మూఢులుకూడ, మిగిలిన వెండి బంగారాలమ్మి కొనుక్కోక మానుతారా?

ఎఱ్ఱగుడ్డ చూపెడితే యెద్దెందుకు బెదురుతాయి?

ఎడ్లకి రంగులు పోల్చుకొనే శక్తిలేదట. ఎఱ్ఱగుడ్డ చూపించగానే దానికి నల్లగా చీకటి కనిపించి కళ్లుమూసి నట్లవుతుంది. కళ్లుకని పించకపోతే ఎవరికైనా చిఱాకు, వెఱ్ఱి, ఉద్రేకంరాదూ?

వ్రాయుగల యంత్రాలు

ఇప్పుడువైరులెస్సులో మనం యివతల మాట్లాడితే అవతల ఆసామీ వినడం మాత్రమే జరుగుతున్నాది. ఆయంత్రం దగ్గరే కలం సిరా బుడ్డి కాగితాలువుంచి యంత్రంతో కలిపి వుంచేస్తే, మనం చెప్పిన మాటలన్నీ వ్రాసిపెట్టగల యంత్రమును న్యూయార్కులో ఒకడు కనిపెట్టినాడు. ఇది బాగా ప్రచారంలోకి వస్తే గుమాస్తాల అవసరం తగ్గిపోతుంది వ్యాపారస్థులకి. వైజ్ఞానికు డేయంత్రాన్ని కనిపెట్టినా పెట్టుబడిదారుని బూరె నేతిలో పడుతుంది. పనివాళ్ల నోట్లోనో, మట్టి.

దూరదేశదర్శని

ఇటలీవారికి దక్షిణాఫ్రికాలో కొన్ని వలస రాష్ట్రములున్నాయి. అక్కడేమి జరుగుతున్నాదో ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకోవాలంటే ఎంతమంది సి.ఐ.డీ. లనుపెట్టినా సాధ్యమౌతుందా? మార్కోని అనే వైజ్ఞానికుడు బ్యాటరీ లైటులాంటి దొక పెద్ద సెర్చిలైటు కనిపెట్టినాడు. దీన్ని ఏదేశం మీదికి కావలిస్తే ఆదేశంమీదికి ఫోకసు చేసి అక్కడ అర్ధరాత్రులయందు ఏమి జరుగుతున్నదీ తెలుసుకోవచ్చు. సామంత దేశాలని శాశ్వత బానిసత్వంలో అణచి పెట్టి వుంచడానికి అత్యుపయుక్తమైన సాధనం. యుద్ధసమయములయందే కాక శాంతి సమయములయందుకూడా ఇది చేసే సహాయం శ్రీ రామచంద్రమూర్తికూడా చేయలేదు!

నిశ్శబ్దంగా ప్రయాణంచేసే టార్పెడోలు.

సముద్రంలో ప్రయాణంచేసే పడవలను గతయుద్ధంలో ఉపయోగించినట్లు మనకంద రికీ తెలుసును. నీటిలోపల ఇవి పోగల గడంచేత శత్రువులకు కనుపించకుండా వెళ్లి వారి యుద్ధపడవలను ముంచేసి సముద్రతీర ములయందుండే వారికోటలమీద గుండ్లు విసరి నాశనంచేస్తాయి. ఎమ్డెను చర్యలు మద్రాసు వాస్తవ్యులకు జ్ఞాపకమున్నాయి. అయితే ఇవి కనిపించకుండా ప్రయాణం చేసినా, అవి తేలేటప్పుడు నీటిమీద కలిగే బుడగలవల్ల, శబ్దంవల్ల అవి సమీపిస్తున్నా యని పోల్చుకోవడానికి సాధ్యమయ్యేది. ఇప్పుడు డిటలీవారు నిర్మించే పడవలలో ఇట్టి బుడగలుకాని శబ్దంకాని వుండవు. చల్లగా, శాంతంగా, కనిపెట్ట సాధ్యంకాకుండా ప్రయాణంచేసి శత్రువుల యెదట తేలి, వారు సర్దుకొనుటకైనా అవకాశం లేకుండానే చేయదలచుకున్న హానిచేసేవచ్చును. ఇట్టి మహా యంత్రాల సాయంతోవచ్చే యుద్ధా లెంతవైభోగంగా వుంటాయో ఊహించుకో వచ్చును.

భారతీయులకుమాత్ర మిట్టి విషప్రజ్ఞలు లేవా?

డాక్టరు రాజాదేవిప్రసాద మిశ్రాగారు అథర్వవేదంలో పండితులు. అందులోనుంచి కొన్ని శ్లోకాలు తర్జుమా చేశారు. వానిలో విషములను మేఘములుగా మార్చి శత్రువులమీద ప్రయోగించే సాధనములు తెలుపఁబడ్డవి. ఇట్టి రహస్యములను బయలు పరచినందుకు అమెరికావారతని నెంతో గౌరవముచేసి అటువంటి మారణ సాధనా లను సృష్టించడం నేర్చుకుంటున్నారు. ఈ మేఘములు శత్రువులమీద ద్రవరూపక మైన వర్షమునే కురుస్తాయి. వారుణాస్త్ర ములు బాంబులు. ఈ రహస్యా లందరికీ తెలిసిపోకుండా వుండడానికి న్యూయార్కు వారతని పుస్తకములను కొన్నిటిని నిషే ధించినారు.

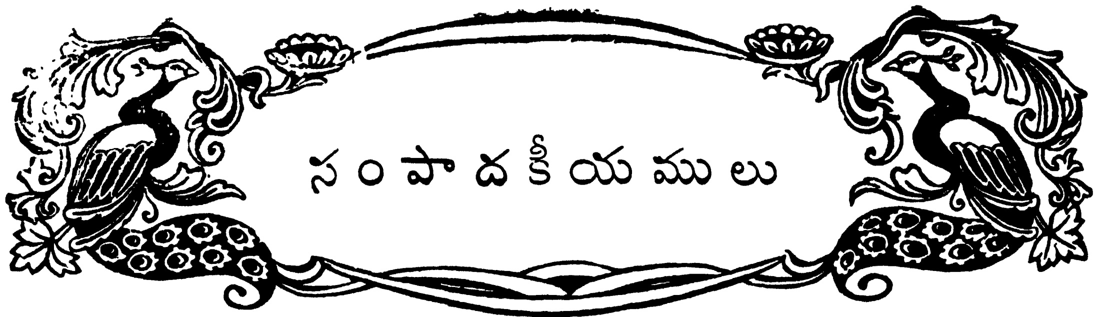
పోగుపిండియును క్లోరైడు, పాలు, తెల్ల మట్టి కలిపి ముద్దచేసుకొని ఆహారముగా అతడు భుజించి జీవించగలడు. ప్రస్తుతం అతను బొంబాయిలో వుండి లెక్చర్లిస్తు న్నాడు. ఆరునెలలు గడచిన తరువాత అతను తిరిగి అమెరికాకు వెళ్లి, అతని శరీర మును దహనముచేసి భస్మము చేసుకొని, ఆ ప్రాణములతో వేఱే శరీరములో ప్రవే శించి హిందూదేశానికి వస్తాడట. ఇదేకదా పరకాయ ప్రవేశం! వైజ్ఞానికపు పిచ్చిలో భారతీయు లితరదేశస్థులకు తీసిపోరని యితను విశదీకరించుతున్నాడు. కాని ఇట్టి వినాశకర విజ్ఞానము నశించనిదే ప్రపంచ కళ్యాణం సమకూరుతుందా అన్నదే మన ప్రశ్న. మానవుని దురాశయే యిట్టి వినాశ కరవిజ్ఞాన సాధననిర్మాణములకు కార

ణము. దీని నొక ప్రక్కనుంచి వృద్ధిచేసు కుంటూ మానవుల కెన్ని హక్కులిస్తేనేమి, ఎట్టి రాజ్యాంగాలిస్తేనేమి, ఎన్ని కార్మిక ప్రభుత్వాలు పెడితేనేమి? ఇట్టి నాగరకుల కంటె పురాతన ఆటవికమూఢులే నయ మనిపించుతుంది!

తరణోపాయం.

ఇందుకు తరణోపాయ మేదేనావుందా అని తత్వశాస్త్రవేత్తలంతా ఆలోచిస్తు న్నారు. వీరియొక్క పదియవ సమావేశం వాల్తేరులో సమావేశమైనది. మదరాసు గవర్నరు ఎర్స్కినుగారు ఆ సభను ప్రారంభించారు. వీరి పరిశోధనలకు జయపురం మహారాజు శ్రీ శ్రీవిక్రమ దేవవర్మగారు రూ. 600 లు విరాళ మొసగినారు. తత్వజ్ఞ శిఖామణి శ్రీ రాధాక్రిష్ణగారు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షోపన్యాసంలో వీరి ఆశయమును స్పష్టపరచినారు. ఇప్పటి వైజ్ఞానికులు భౌతిక దేహానికి కావలసిన యంత్రప్రాభవములు, పరిశోధనలు ప్రత్యక్ష విషయ విమర్శనల తోనే తమ కాలమును వమ్మొనర్చుచు న్నారు. లెనినుగారి ప్రభుత్వవిధానములు, హెచ్. జి. వెల్సుగారి సమిష్టి మానవకోటి వ్యాపారసంఘాలు అరచేతిలో వైకుంఠం చూపించే భ్రమలుకాని లోకానికి శాంతి చేకూర్చవని స్పష్టపరచారు. వీరికి, ఇటు వంటి జగద్గురుపుష్పులకు, చేసె పాదపూజలు వ్యర్థములని చాటినారు. మానవు డాధ్యాత్మిక జీవి అన్నమాట వీరు మరచుచున్నారు. భారతీయు డొక్కడే ఈ సనాతన ధర్మమును గుర్తించి ఇట్టి శాశ్వత శాంతిని పామర ఛండాలుని మొదలు పరమయోగి వరకు గల అందరికి వారివారి అంతస్తు అధికారములకు తగినట్లు తేటతెల్లమగు మాట లతో బోధపరచినాడు. ప్రపంచ మిప్పటికైనా అతనివైపు ముఖంత్రిప్పి వింటుందా లేక పాశ్చాత్య నాగరికతకంటె పరమార్థం లేదని గర్విస్తూ, అతనిని మూఢుడని దూషిస్తూ గ్రంథాలు వ్రాస్తూవుంటుందా?

కళంకమును తొలగించుడు :—

హిందూదేశానికి ప్రజా ప్రభుత్వము నిచ్చామని బ్రిటిషువారు ఒక ప్రక్కన చాటుతున్నారు; మూలమట్టంగా రెండో ప్రక్కనుండి ప్రజాప్రభుత్వముయొక్క మూల సిద్ధాంతములను తెగనరుకుతున్నారు. ప్రజా ప్రభుత్వముయొక్క మూలసిద్ధాంతం వోటు హక్కు. అసలు దీనికే హంసపాదుపెట్టితే ఆ పిమ్మట వారిచ్చే ప్రజాప్రభుత్వమేముంది.

వోటు హక్కన్నది వయస్సువచ్చిన ప్రతీ స్త్రీకి పురుషునికికూడ ఉండవలసినది. ఏకారణముచేతనో అందరికీ ఇయ్యలేదు. ఏదేశం లోనూ కూడా అందరికీ ఒక్కసారి యివ్వ లేదు కనుక ఇక్కడ కూడా అందరికీ ఈసారి యియ్యలేదు, మొట్టమొదట పైపైని వున్న ధనవంతులకో విద్యావంతులకో యిచ్చారు, తరువాత క్రింది తెగలవారికి కూడ యిస్తారు, క్రమంగా ప్రజాప్రభుత్వం ఇవ్వడంగదా వారి ప్రణాళిక అని యేదో సమాధానం చేసుకొందాము. ఇచ్చిన హక్కు రవ్వైనా సర్వాధికారంతో యివ్వకుండా ఫలానావారి కివ్వకూడదు ఫలానావారికే యివ్వాలనడం చాలా విపరీత సిద్ధాంతం.

అయినా ఈ సిద్ధాంతాన్నే దొరతనం వారు సృష్టించి మనమీద గిరవాటువేశారు. కాకుంటే ప్రత్యేక నియోజకవర్గముల యేర్పాటు కర్థమేమున్నది? హిందువులు హిందువులకే, తురకలు తురకలకే, తెల్లవాళ్లు తెల్లవాళ్లకే, స్త్రీలు స్త్రీలకే, పురుషులు పురుషులకే మాత్రమే వోట్లిచ్చి ప్రతినిధులను పంపవాలట. హిందువులు తురకలకే, తురకలు క్రైస్తవులకే, పురుషులు స్త్రీలకే, స్త్రీలు పురుషులకు వోట్లియ్యవలెనని కోరినప్పటికీ యివ్వడానికి వీలులేకుండా మూదరి కాళ్లకు బందాలువేసినారు. స్త్రీ పురుషుల యోగ్యతలనుబట్టి కాక వారు మనజాతికి, మన మతమునకు, మన వర్గమునకు చెందిన వారైతేనే వోట్లియ్యవాలట లేకుంటే మానే వాలట. మనలోనుంచి కొందరూ పైవారి లోనుంచి కొందరూ అభ్యర్థులుగా నిలచినప్పుడు మనవారికంటె పైవారు యెక్కువ యోగ్యులై, మనవారే యెక్కువ అనర్హులుగా వుండరాదూ? అందరూ ఒక్కలాటి

యోగ్యులే అయినా మనలో మనకు అయికమత్యం స్థిరపడవాలనే వుద్దేశ్యంతో మనలో కొందరము పయివారికీ పయివారిలో కొందరు మనవారికీ వోట్లియ్యరాదూ? ఈ విధంగా చేస్తే ప్రతినిధులెల్లరును తమజాతి, మతము లేక వర్గమువారియొక్కయే కాక అఖిలభారతజాతియొక్క ప్రతినిధులై, తమ తమజాతి, మతము, వర్గములయొక్క స్వలాభములనే కాక అఖిలభారత జాతివారియొక్క క్షేమలాభముల కనుగుణముగ వర్తించవలసినబాధ్యులై యుండి అఖిలభారత జాతికి ఉత్తరవాదులై యుందురుగదా! జాయింటు సెలెక్టు కమిటీవారు భారతీయ వోటర్ల సంఖ్యను హెచ్చించినను, హక్కును సంకుచితపరచడంవల్ల హెచ్చించినప్రయోజనం లేకుండా చేశారు. ఇట్టి పద్ధతిని కాంగ్రెసు వారు నిరసించినారు, నేషనలిష్టు పార్టీ వారు తిరస్కరింప చూచుచున్నారు, భారత నారీమణు లిట్టి పద్ధతికి తొలినుండియు ప్రతికూలురే. ఈ విషయములో సాంఘిక పరిష్కారము రద్దయి నూతనమైన సంయుక్త నియోజకవర్గ మేర్పాటయేవరకు శాసన సభలలోను బయటను కూడ తీవ్రమైన ఆందోళనము సలుపుచుండవలెను. హిందూ, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ, అయిరోపీయ, పురుష వర్గముల ప్రతినిధులమని వెళ్లినవారు తమలో తాము రౌండుటేబిలు సభలో పోరాడుకొని ఏకీభావమునకు రాలేక ప్రధానమంత్రిగారొనర్చిన యిట్టి తీర్పుకు కారకులైనారు. నారీమణులలో ఇట్టి భావములు లేవని వారి సభాధోరణులవల్ల విశదమగుచున్నది. అన్ని జాతులకు చెందిన స్త్రీలును ఘోషా వున్నవారు లేనివారు, అంతఃపురస్త్రీలు సాధారణ స్త్రీలు ఎల్లరును సంయుక్త నియోజక వర్గములయొక్క మహిమను గూర్చి తమ తమ పురుషుల కెంత తెలిపి చేకుండ ఉపదేశించి భారతజాతీయ గౌరవమునకు కళంకాపాదితమైన యీపరిష్కారము రద్దగుటకు తోడ్పడవలెనని హెచ్చరించుచున్నాము. తెల్లకాగితం చిరిగినా చిరగకపోయినా, ఇదేనా రద్దయితే దానివల్లకలిగే నష్టాలు మనకు కొన్ని తగ్గుతాయి. అసలు ఇది రద్దయితే కాని తెల్లకాగితం తిరస్కరించబడనేనేరదు. మాలవ్యాగారి కారోగ్యం చిక్కగానే ఇక్కడా ఇంగ్లాండులోను కూడా తీవ్రప్రచారం చేస్తామంటున్నారు. కాంగ్రెస్సువారు, కాంగ్రెసుకు చెందిన మహమ్మదీయ నాయకులు, ప్రజలు, ముఖ్యంగా అఖిలభారత మహిళాసభయొక్క 118 శాఖలకు చెందిన స్త్రీ నాయకురాండ్రు వారికి సంపూర్ణముగ తోడ్పడుదురుగాక!

ఉదయిని :—

ఆంధ్రపత్రికాసాహిత్యప్రపంచ మనేక విధముల అసహ్యాహాస్యరసపూరితమై, అసం

దర్భ ప్రసంగకలితమై, గంభీరవిషయ పరిజ్ఞానశూన్యమై, విశేషభాషా పరిచయరహిత విలేఖక వ్యాసమిళితమై, రాజకీయ విషయ సమాకలితకల్లోలమై, సాహిత్యమునకు ప్ర ప్రధానలక్షణమైన శాశ్వతత్వ చిహ్నరహితమై అంధకారబంధురమై యున్న సందర్భమున నవనవోన్మేష తేజస్సుతో నుదయించి కన్నులరవిచ్చి ఆంధ్ర హృదయముల తిలకింపవచ్చిన యీ 'ఉదయిని'కి 'గృహలక్ష్మి' అభిమాన పురస్సర స్వాగత మొసంగుచున్నది. ఆంధ్ర సాహిత్యమునకు భాషయందేమి, శైలియందేమి, రసమునందేమి, వ్యాప్తియందేమి క్రొత్త సొబగులును వలపులును కావలసియున్నవని శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు, లక్ష్మీనరసింహంగారు (చిలకమర్తి) సుబ్బారావుగారు (రాయప్రోలు) మొదలగు వారల మార్గాదర్శక ప్రయత్నములవలన విశదమగుచున్నది. కాని అవి మన చౌకబారు పత్రికలయందు గోచరించుచున్న వానివంటివేనా అని అడిగినచో కాదని గంభీరాంధ్ర హృదయులెల్లయు నిరాకరించుచున్నవి. పామర జనులకు, రైలు ప్రయాణీకులకు, నిర్లక్ష్యముగ అణా బేడా యిచ్చి కొనుక్కొని కూడబలుకుకొని చదివేవారలకు, కాలక్షేపము చేసుకొనఁగోరు చపలులకుఁ గావలసిన పేలవమగు సామగ్రికి ప్రస్తుతపు టనేక పత్రికలలో నెట్టికొఱతయు లేకున్నను రసపిపాసాయత్తచిత్తులకు, నిశితవిమర్శనాపరాయణులకు, ఉత్తమానందరసమత్తులు కాగోరువారికి వానియెడల విరాగము గాక వేఱొండు భావముదయించుటలో నాశ్చర్యములేదు.

ఈ స్తబ్దతను వదిలించి ఆంధ్ర హృదయములను సానబట్టుటకుఁ బుట్టిన సాహితీ పత్రిక లుప్తమైనది. సఖిపత్రిక చాలకపోయినది. జయంతిపత్రిక విజయమందలేకపోయినది. అయినను వాని వాసనలు మన గంభీర యువక కవుల హృదయములను ఆశయములను విడనాడలేదు. అవి భస్మీపటలమైన బూదినుండియే ఉదయిని శ్రీయుత కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారి సంపాదకత్వమున నేఁడు వెలువడినది. సంపాదకుని ప్రథమ వ్యాసము పూర్వప్రయత్న వైఫల్యసంజనిత విచార పరితాపశిఖలను, నూతన గోచరితాశాకిరణములను వెలిగ్రక్కుచున్నది. ప్రథమ సంచికలో వెలువడిన పదిమంది కవివర్యుల మనోహర ఖండకావ్య కృతులును సంపాదకుని ఆశలను సఫలీకృతము లొనరించుచున్నవి. ఏడుగురి గద్యవ్యాసములును ఆంధ్ర జనుల నిద్రాణగంభీరతలను భుగ్నకంఠముతో మేల్కొల్పుచున్నవి. సంపాదకుడు విమర్శకుడై విచక్షణతో 'శృంగాటకము'న నిలచి చంచలాయమానముగ బరువులెత్తుచున్న చారిత్రక సాహిత్య, సారస్వత, నాట్య

కళా విజృంభణములకెల్ల తత్తదుచిత గౌరవస్థాన సూచక వాచకంబుల విరజల్లి ఆశీర్వదించుచున్నాడు.

క్రౌన్ 80 పుటల ద్వైమాసపత్రిక. ఋతు ఋతువుస కొక్కొక్క యొక్క తొడుగును. చెదరువైటు డిళములు, ముద్దులొలుకు 'లోధ్ర' ముద్రాలయమువారి కూర్పు, అందమగు అమరిక, చూచినంతన వలచు వాసనల నలగనీయని కమ్మనగు కట్టుదిట్టము, దాచుకోవలయునను నాసలు గొలుపు అమూల్య రామణీయకత, అన్నియును గలసి సాలుకు నాలుగు రూకలను చందాను దాని నుదుట తిలకముగ దిద్దుచున్నవి. తిలక మే మాత్రము చెదిరినను తక్కిన సౌందర్యము పోషింపబడుట కష్టము. చౌకబారు మఱిగినవారు దీనిని సమీపింప నొల్లక దూరమునుండి నవ్వియూరకొనుట సహజము. కనుక దీనిని తరింపజేయు భారము, విద్యాశ్రీమంతులగు పెద్దింటి సంసారులు, ఉన్నతజీతములు దీయు విద్యాధికోద్యోగస్థులు, కవితా కలాపమాధురీలోలురగు ఉత్తమ తరగతి విద్యార్థి బృందమునై యున్నారు. ఇట్టి వారెల్లరును చందాదారులుగ చేరి తమ విద్యాధిక్యతను, నూతనసాహిత్య విలాసాభిలాషను స్వభాషా గౌరవ విశేషకతను సార్థకము చేసుకొని పత్రికను వర్ధిష్ణముగ నొనరింతురు గాక!

కార్యస్థానము 15, ఆదెప్పముదలివీధి, వేపేరి, మదరాసు.

క్షమాపణ:—

'గృహలక్ష్మి' యొక్క గత అక్టోబరు నవంబరు సంచికలలో బాలవిజ్ఞానశాఖలో ప్రకటింపబడిన 'పిల్లల పాటలు' అను గేయములను పద్యములను పర్లాకిమిడి వాస్తవ్యురాలు శ్రీమతి శ్రీపాదలక్ష్మీదేవిగారును, 'మఱ్ఱిచెట్టు—తాటిచెట్టు' అను పద్యములను తత్పురవాస్తవ్యురాలే శ్రీమతి జమ్మి కనకవల్లీబాయిగారును మాకు పంపినారు. ఆ గేయములు మిగుల మనోహరములై ప్రాతపాటలను బురుడింపుచుండుటచేత వారెచ్చటనో పెద్దలయొద్దవిని నేర్చుకొని పంపించియుందురనియు, పద్యములను తామే రచించియుండ వచ్చుననియు ఊహించి మేము ప్రకటించినాము. అవి శ్రీయుత జయంతి గంగన్నగారు రచించిన వావిళ్ల వాచకములలోనివని శ్రీగంగన్నగారు మాకు పంపించిన లాయరునోటీసు అందువరకును మాకు తెలియదు. శ్రీమతులు తామా గేయములను పద్యములను పై పుస్తకములనుండి సంగ్రహించి వ్రాసినట్లు తెలుపలేదు.

శ్రీగంగన్నగారు తమ నోటీసులో మాకాసంగతి తెలియజేయుచు, తమ అనుమతిగాని పేరుగాని సంగ్రహించిన గ్రంథముల పేర్లుగాని లేకుండ ప్రకటించినందువలన

తమకు కలిగిన నష్టమునకు పరిహారముగ వేయి రూప్యములు చెల్లించవలెననియు, లేని యెడల న్యాయమైన చర్య తీసుకొందుమ నియు నోటీసిచ్చియున్నారు. అవి గంగన్న గారివని మాకేమాత్రము తెలిసియుండినను వారి అనుమతిని పొంది వారిపేరుతో ప్రకటించుటకంటె మాకెక్కువ గౌరవవంతమగు విధిలేదు. అట్లు తెలియకపోవుటవలననే మాకు పంపిన లేఖకుల పేరులతో ప్రకటించుట తటస్థించెను. ఇది మాబుద్ధి పూర్వక కృత్యముకాదనియు, లేఖకుల యవివేకము వలనఁ గలిగిన ప్రమాదమనియు గంగన్న గారికి మేము సవినయముగ ఇందు మూలముగ తెలుపుచు, ఈ స్వల్పమాత్రదోషమున కట్టి కఠినచర్యతీసుకొన నవసరములేదని మనవి చేయుచున్నాము.

ఒకరు రచించిన పద్యములు వేరొకరు రచించినట్లుగా ప్రకటింపఁబడుట ఏపత్రికకును కీర్తిదాయకముకాదు సరేగదా అట్లు సంగ్రహించి వ్రాయువారికి కళంకమై కూడనున్నది. తమపేరులు పత్రికలలో ప్రకటింపఁ బడవలెనను సామాన్య భావమునకులోనై, తాము చక్కనివ్యాసములు వ్రాయలేక యితరుల పుస్తకములలో నుండియో లేక ప్రాత సంచికలలోనుండియో కథలు పద్యములు చూచి కొందరు, ఇంచుక మార్చికొందరు పత్రికలకు తమపేరులతో పంపుచుందురు. అట్టివారు, యథార్థము నెవరో కనిపెట్టి ప్రకటించిన వెంటనే నగుబాటుపాలై, క్షమాపణము కూడ నొసగు చున్నారు. వృద్ధికి రాగోరు వ్యాసరచయితలు ఇట్టి దురభ్యాసములకు వశులుకారాదు. ఇట్టి చర్యల వలన వారికి కలుగు అవమానము మాట యట్లుండనిచ్చి, యదార్థరచయిత లొనర్చు లీగలు చర్యల వలన వారును పత్రికా సంస్థాపకులునుగూడ అనేక కష్ట నష్టముల పాలు కావలసి వచ్చును. సంపాదకు లెంత గ్రంథ పఠనాభ్యాస పరాయణులైనను ఇట్టి దొసగుల నెల్ల కనిపెట్ట గలుగుట దుస్తరము. ఏవిలేఖకుల వ్రాతలనుండియైన సంపాదకులకు యదార్థరచయితల చర్యల వలన కష్ట నష్టములు సంభవించు నేని, సంపాదకులు వానికి లేఖకులను బాధ్యులుగాఁజేసి తన్నష్ట పరిహారమునకుగా లీగలుచర్యతీసుకొనవలసి వచ్చును.

లేఖకులు పంపించు ప్రతి వ్యాసమును సంపాదకులు స్వరచితమా సంగ్రహమా యను వితర్కముతో బయలుదేరి నిశ్చయించుట సాధ్యముకాదు. పెద్దమనుష్యులు పరిచితులు అయినవారి వ్యాసములను మాత్రమే ప్రకటించుటయు, పరిచయము లేని వారి వ్రాత లెంత చక్కగ నున్నను అనుమానముతో త్రిప్పి వేయుటయు తట

స్థించును. ఇందువలన ఎంతోమంది చక్కగా వ్రాయువారికి ప్రోత్సాహము తగ్గి పత్రికా ప్రచురణము అభివృద్ధి నొందుటకు మాఱు క్షీణించును. దేశాభివృద్ధికిని సంఘాభివృద్ధికిని అనువగు పత్రికాసంపాదకత్వ భారమును పూనుకొని లేఖకలోకమునకెల్ల ప్రోత్సాహ మిచ్చి విద్యాభివృద్ధికి కంకణము గట్టుకొని శ్రమపడువారిని దగాచేయు నుద్దేశముతో, తమ బాధ్యతలను నష్టములను అవమానములను గూడ ఊహింపకనే, ఇతరుల వ్యాసములను తమపేరులతో పంపు వారి చర్యలు పత్రికా నిర్వాహక దృష్టితో చూచిన నక్షమాపణీయములు, న్యాయశాస్త్ర దృష్టితో చూచిన దండనీయములు. కనుక ఇట్టి అవివేకకృత్యములకు గడగ రాదని మా విలేఖరుల నిందుమూలముగ మరియొకసారి హెచ్చరించుచు మాపత్రికలో ఇట్టి యకృత్యము తటస్థించినందుకు మన్నింపుమని విద్వద్వరేణ్యులును విద్యాభిమానియు నగు శ్రీగంగన్న గారిని వేడు చున్నాము.

కీ॥ శే॥ వి. ఆర్. సరస్వతి గారు.

ఈమె బొబ్బిలి సంస్థానములో మేనేజరు ఖిల్లేదారు ఉద్యోగము లొనరించిన శ్రీయస్. కాశీశాస్త్రిగారి కుమార్తె, దక్షిణాది అయ్యరు కుటుంబమునకు చెందిన దయ్యు బొబ్బిలి మహారాణి పాఠశాలలో నాంధ్రము నభ్యసించి మూడవఫారముననుండు 1917 లో ఉత్తీర్ణురాలయినది. అప్పటి కీమెకు పదమూడేళ్లుమాత్రమే వయస్సు. పిమ్మట వివాహితయై సంసార యాత్రలో పడినది. ఆంధ్ర భాషయందు స్వయముగ కృషిచేసి 'మీరాబాయి' యను గ్రంథమును వ్రాసినది. ఆంధ్రప్రముఖు లీగ్రంథమును ప్రశంసించుటయేగాక విద్యాశాఖవారు గూడ దీనిని పాఠ్య గ్రంథముగ నంగీకరించినారు. అవివాహితయగు తనచెల్లెలును, విధవయైన తన అక్కగారిని ఆపెబిడ్డలను గూడ తనయింటను భర్తగారి ఆస్తితోనే సంరక్షణచేసి భారతీయ యువతులకు సహజమైన బంధుప్రేమను విశదీకరించినారు.

1930 లో, ముగ్గురు పుత్రుల బిడ్డల తల్లియైన తరువాత, భర్తగారి ఆస్తియు ఆర్జనయు కుటుంబ నిర్వహణమునకును బిడ్డల విద్యాభ్యాసమునకును చాలదని తెలుసుకొని ఆతనికి సాయమొనర్చుటకై తాను కూడ ఉద్యోగము చేసి సంపాదించబూని, అందుకుగా తిరిగీ విద్యాభ్యాస మొనరింప నిశ్చయించి నాల్గవ ఫారములో మదరాసు నేమనలు బాలికాపాఠశాలలో చేరినది. ఇవతల సంసారము దిద్దుచు భర్తగారికి సపర్యలు చేయుచు 1934 లో స్కూలు ఫైనలుపరీక్ష ప్యాసయి అందులోనే ఉపాధ్యాయురాలుగా చేరినది. ఉద్యోగము

చేయుచు ప్రసవకారణముగా అక్టోబరులో శెలవుపుచ్చుకొనినది. పుట్టిన ఆడుబిడ్డకు మీరాబాయి నామధేయము నిడి సాకుచు మూడు నాలుగు నెలలలో తిరిగి ఉద్యోగములో చేర నెంచుచుండెను. డిశంబరు 10 వ తేదిని బిడ్డకు పాలుకాచుటకు స్టవ్వు అంటించుచుండగా చీరకు నిప్పంటుకొని శరీరము కాలిపోయెను. భర్తగారు వెంటనే ఆస్పత్రికి చికిత్సకు తీసుకొనిపోయిరి గాని మరునా డామె యీ దేహయాత్రను చాలించెను. భర్తగారు లేబరు స్కూలులో నెలకు 25 రూపాయిలు జీతము తెచ్చుకొని గౌరవముగ కాలక్షేపము చేయు శ్రీయుత వి. పి. రామస్వామిగారు. వారికిట్టి ధర్మపత్నీ వియోగము వలన కలిగిన కష్టనష్టము లపారములు. పరమేశ్వరుడే వారికిని బిడ్డలకును నేడుగడయై సంసారయాత్రలో సానుకూలు డగుగాక! వారికుటుంబమున కంతటికి మా సానుభూతి తెలుపుచున్నాము

శ్రీమతి సరస్వతిగారి 'మీరాబాయి'ని గృహలక్ష్మిలో మున్నొకసారి మేము విమర్శించితిమి. ఆమె వ్రాసిన వ్యాసములలో ఒకటి 1934 లో వుమెన్సు అసోసియేషను వారి బహుమానమునందినది. ఆమె 1932 లో నరసాపురం పోటీ పరీక్షలలో నుత్తీర్ణురాలయినది. గృహసంబంధమగు విజ్ఞానము, ఆరోగ్యము ఆహారములను గూర్చి అనుభవపూర్వకమగు నొక గ్రంథమును, ఆమెయిష్టగురువగు శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస జీవితమును వ్రాయుటకు ప్రారంభించి ముగించకుండగనే, మృత్యుదేవత అకాలమున నామెపైబడి ఆమె నాంధ్రసారస్వత ప్రపంచమునుండి యెత్తుకొనిపోయినది. ఆమె మరణము వలన ఆంధ్రతమళ సారస్వతములు రెండింటికిని నష్టము కలిగెనని చెప్పవచ్చును. పరమేశ్వరు డామె ఆత్మకు శాశ్వతశాంతిని ప్రసాదించును గాక !

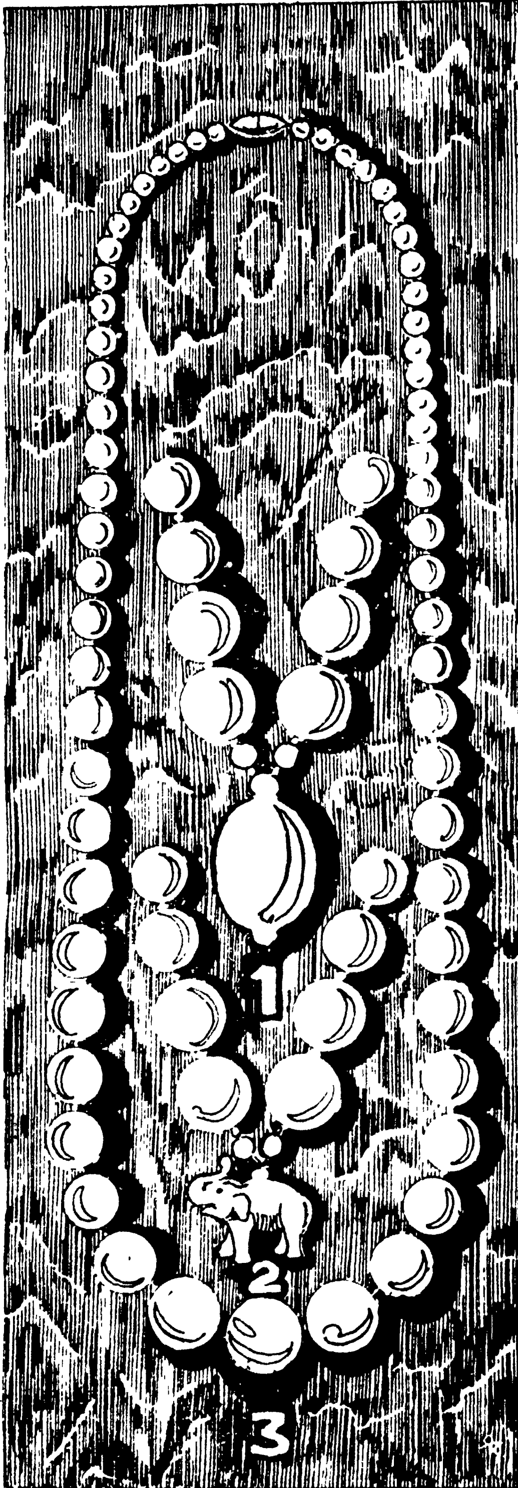
నైజాము రాష్ట్ర తృతీయాంధ్ర మహిళాసభ:—

శ్రీమతి యెల్లాప్రగడ సీతాకుమారి గారి అధ్యక్షతను జరిగిన యీ మహిళాసభ మహరాష్ట్రీయ మహిళాసభలను బురుడించుచు గంభీరవిజ్ఞానాశయవ్యాపకముగను అసమాన చాతురీధురీణముగ నున్నది. బరోడాలో 1000 కి 331 రు, బంగాళములో 188 రు, మైసూరులో 174 రు, బొంబాయిలో 140 రు, మద్రాసులో 119 రు, స్త్రీలు విద్యావతులై యుండగా హైదరాబాదులో 12 రు మాత్రమే యున్నారు. ఇందుకు కారణము మాతృభాషలకు హైదరాబాదులో ఆదరణము కొఱవడుటయే. ఉన్నత విద్య మఱియు అల్పము. స్త్రీలకు కేవలగృహ నిర్వహణమునకు గల విద్యనే

గాక వారికెందు అభిరుచియున్న ఆయా విద్యలనెల్ల నేర్చుకొనుట కవకాశములు సంపూర్ణముగ నుండవలెనను అధ్యక్షురాలి సందేశముతో నందరు నేకీభవించక మానరు మూఢవిశ్వాసములు క్షుద్రదేవతా భయములను,ఆభరణాభిలాష దొంగలవలని భయమును, ఘోషాపద్ధతి దుష్టపురుషులవలని భయమును గలిగించుచున్నవి గనుక వానికి స్వస్తి చెప్పవలెనని ఆమె ఆదేశించినారు. వ్యాయామము, బ్రహ్మచర్యము, స్వాతంత్ర్యము, ఆరోగ్యమునకు, సేవాదీక్షకు, పాతివ్రత్యమునకు పెట్టని కోటలు కనుక ఆయా ధర్మములు స్త్రీలకు బోధించి ఆ భాగ్యములు కలుగఁజేయవలెనని కోరినారు. నారీమణులును పురుషవర్యులును ఆమె సలహాలను శిరసావహించి నైజాము రాష్ట్రమునే గాక అఖిలభారతదేశమును సౌభాగ్యవంతముగఁ జేయుదురు గాక !

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.

పారిస్

ముత్యాలహారాలు

అసలు మంచిముత్యాలలాగున చాలాకాలం చెడిపోకుండా వుండేదిన్నీ, కాంతి, తళతళ, అందం, గట్టితనం మొదలైన వానిని పొందియున్నట్టిదిన్నీ, నెం. 1, 2, 3 సైజులలో నూలుతో అమర్చిన హారము 1-కి

రూ. 1-0-0

వెండి తీగెతో సమర్చిన హారము 1-కి

రూ. 1-8-0

ముత్యాలు, చిన్నవి, పెద్దవి, అన్నిసైజుల లోను దొరకును,

ప్యాకింగ్, తపాలాచార్జీలు ప్రత్యేకం

పి. గోపాలస్వామి నాయుడు అండ్ సన్సు

కర్మాగారము:
పరంగిమలై పోస్టు,
మదరాసు.

బ్రాంచి ఆఫీను:
234, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి,
మదరాసు.

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారిచే రచియింపబడిన పుస్తకములు

——:o:——

1. వసుమతి:—సాంఘికసాంసారికానర్థములను వివరించు నీతిబోధకమగు చక్కని సాంఘిక నవల. పాఠశాల పఠనీయగ్రంథముగా అప్రూవు చేయబడినది. ... వెల 0 12 0

2. బాలనీతి కథావళి:—నీతిబోధకములగు ఇరువది కథల సంపుటి. దొరతనమువారిచే పఠనీయ గ్రంథముగా అప్రూవ్ చేయబడినది. ... ... వెల 0 10 0

3. విశ్వామిత్ర మహర్షి:—ఈ మహర్షియొక్క అద్భుతచరిత్ర మిందు ప్రౌఢభాషలో వర్ణింపబడినది. ... ... వెల 0 8 0

4. ద్రౌపదీవస్త్రసంరక్షణము:—(ద్విపద) పాటవలె పాడనగును. వెల 0 2 0

5. సత్యాద్రౌపదీ సంవాదము:—(ద్విపద) పాటవలె పాడనగును. వెల 0 2 0

6. జ్యోతి:—ఆరోగ్యనాటకము. హెల్తు డిపార్టుమెంటువారిచే ఆమోదింపబడినది. వెల 0 4 0

7. పెన్షను పుచ్చుకున్ననాటి రాత్రి:—అనేకమంది విద్యార్థులచే ప్రశంసింపబడిన చక్కని కథ. గృహలక్ష్మినుండి పునర్ముద్రింపబడినది. ... ... వెల 0 1 0

8. శారదలేఖలు:— ... ... వెల 1 0 0

ఈ పుస్తకములన్నియు నొకేమారు తెప్పించుకొనువారికి 3 రూపాయలకే యివ్వబడును. పోస్టు కర్చులు ప్రత్యేకము.

ఈ గ్రంథములు వలయువారు :

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు,

బాపట్ల, గుంటూరు జిల్లా. అని వ్రాయవలయును.